

Αρετων πρωτον

Ο εστι της αυτου πρεσβειας προς Γαιον

I

! 1. Ἄχρι τίνος ἡμεῖς οἱ γέροντες ἔτι παῖδες ἔσμεν, τὰ μὲν σώματα χρόνου μήκει πολιοί, τὰς δὲ ψυχὰς ὑπ' ἀναισθησίας κομιδῇ νήπιοι, νομίζοντες τὸ μὲν ἀσταθμητότατον, τὴν τύχην, ἀκλινέστατον, τὸ δὲ παγιώτατον, τὴν φύσιν, ἀβεβαιοτάτον; ὑπαλλαττόμεθα γὰρ καθάπερ ἐν ταῖς πεττεῖαις τὰς πράξεις μετατιθέντες, οἴομενοι τὰ μὲν τυχερὰ μονιμώτερα εἶναι τῶν φύσει, τὰ δὲ κατὰ φύσιν ἀβεβαιοτέρα τῶν τυχερῶν. 2. αἴτιον δὲ τὸ τὰ παρόντα βραβεύειν ἀπροοράτως τῶν μελλόντων ἔχοντας, αἰσθήσει πεπλανημένη χρωμένους πρὸ διανοίας ἀπλανοῦς· ὀφθαλμοῖς μὲν γὰρ τὰ ἐν φανερῶ καὶ ἐν χερσὶ καταλαμβάνεται, λογισμὸς δὲ φθάνει καὶ πρὸς τὰ ἴσχυρα καὶ μέλλοντα, οὗ τὴν ὄψιν ὀξυωπεστέραν οὖσαν τῆς δι' ὀμμάτων σώματος ἀμαυροῦμεν, οἱ μὲν ἀκράτῳ καὶ πλησμοναῖς ὑποσυγχέοντες, οἱ δὲ τῷ μεγίστῳ τῶν κακῶν, ἀμαθία. 3. πλὴν ὁ παρῶν καιρὸς καὶ αἰ κατ' αὐτὸν κριθεῖσαι πολλαὶ καὶ μεγάλαι ὑποθέσεις, κὰν εἰ ἄπιστοι γεγονασί τινες τοῦ προνοεῖν τὸ θεῖον ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα τοῦ ἰκετικῶ γένους, ὃ τῷ πατρὶ καὶ βασιλεῖ τῶν ὄλων καὶ πάντων αἰτίῳ προσκεκλήρωται, ἱκαναὶ [τοῦ] πεῖσαι αὐτούς. 4. τοῦτο δὲ τὸ γένος Χαλδαῖστὶ μὲν Ἰσραὴλ καλεῖται, Ἑλληνιστὶ δὲ ἐρμηνευθέντος τοῦ ὀνόματος “ὄρων θεόν”, ὃ μοι δοκεῖ πάντων χρημάτων ἰδίων τε καὶ κοινῶν εἶναι τιμώτατον. 5. εἰ γὰρ πρεσβυτέρων ἢ ὑφηγητῶν ἢ ἀρχόντων ἢ γονέων ὄψις κινεῖ τοὺς βλέποντας πρὸς αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν καὶ σῶφρονος βίου ζῆλον, πόσον τι νομίζομεν ἀρετῆς ἔργα καὶ καλοκαγαθίας ἀνευρήσειν ἐν ψυχαῖς, αἰ τὸ γενητὸν πᾶν ὑπερκύψασαι τὸ ἀγένητον καὶ θεῖον ὄραν πεπαιδευνταί, τὸ πρῶτον ἀγαθὸν καὶ καλὸν καὶ εὐδαιμον καὶ μακάριον, εἰ <δὲ> δεῖ τάληθὲς εἰπεῖν, τὸ κρεῖττον μὲν ἀγαθοῦ, κάλλιον δὲ καλοῦ, καὶ μακαριότητος μὲν μακαριώτερον, εὐδαιμονίας δὲ αὐτῆς εὐδαιμονέστερον, καὶ εἰ δὴ τι τῶν εἰρημένων τελειότερον. 6. οὐ γὰρ φθάνει προσαναβαίνειν ὁ λόγος ἐπὶ τὸν ἄψαυστον καὶ ἀναφῆ πάντη θεόν, ἀλλ' ὑπονοστεῖ καὶ ὑπορρεῖ κυρίως ὀνόμασιν ἀδυνατῶν ἐπιβάθρα χρησθαι πρὸς δήλωσιν, οὐ λέγω τοῦ ὄντος – οὐδὲ γὰρ ὁ σύμπας οὐρανὸς ἑναρθρὸς φωνῇ γενόμενος εὐθυβόλων καὶ εὐσκόπων εἰς τοῦτο ἂν εὐποροίη ῥημάτων – ἀλλὰ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ δυνάμεων, κοσμοποιητικῆς τε καὶ βασιλικῆς καὶ προνοητικῆς καὶ τῶν ἄλλων ὅσαι εὐεργετιδές τε καὶ κολαστήριον, 7. εἰ καὶ τὰς κολαστήριους ἐν εὐεργετίῳ τακτέον, οὐ μόνον ἐπειδὴ νόμων καὶ θεσμῶν εἰσι μοῖραι – νόμος γὰρ ἐκ δυοῖν συμπληροῦσθαι πέφυκε, τιμῆς ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν κολάσεως –, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ κόλασις νουθετεῖ καὶ σωφρονίζει πολλάκις μὲν καὶ τοὺς ἀμαρτάνοντας, εἰ δὲ μὴ, πάντως γοῦν τοὺς πλησιάζοντας· αἰ γὰρ ἐτέρων τιμωρία βελτιοῦσι τοὺς πολλοὺς φόβῳ τοῦ μὴ παραπλήσια παθεῖν. ***

II

8. Τίς γὰρ ἰδὼν Γάιον μετὰ τὴν Τιβερίου Καίσαρος τελευτὴν παρεληφότα τὴν ἡγεμονίαν πάσης γῆς καὶ θαλάσσης ἀστασίαστον καὶ εὐνομον καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἡρμοσμένην εἰς τὸ σύμφωνον, ἑφοῖς, ἑσπερίοις, μεσημβρινοῖς, ἀρκτικοῖς – τοῦ μὲν βαρβαρικῶ γένους τῷ Ἑλληνικῶ, τοῦ δ' Ἑλληνικοῦ τῷ βαρβαρικῶ, καὶ τοῦ μὲν στρατιωτικῶ τῷ κατὰ πόλεις, τοῦ δὲ πολιτικοῦ τῷ στρατευομένῳ συμφρονήσαντος εἰς μετουσίαν καὶ ἀπόλαυσιν εἰρήνης – οὐκ ἐθαύμασε καὶ κατεπλάγη τῆς ὑπερφουοῦς καὶ παντὸς λόγου κρεῖττονος εὐπραγίας, 9. ἐξ ἐτοίμου τὰγαθὰ ἀθροῖα σωρηδὸν κεκληρονομηκότα, παμπληθεῖς θησαυροὺς χρημάτων, ἀργυρον καὶ χρυσόν, τὸν μὲν ὡς ὕλην, τὸν δὲ ὡς νόμισμα, τὸν δὲ ὡς προκόσμημα δι' ἐκπωμάτων καὶ τινῶν ἐτέρων ἂ πρὸς ἐπίδειξιν τεχνιτεύεται, παμπληθεῖς δυνάμεις, πεζάς, ἵππικὰς, ναυτικὰς, προσόδους ὥσπερ ἐκ πηγῶν ἀνάφω τινὶ φορᾷ χορηγουμένας, 10. ἀρχὴν οὐχὶ

τῶν πλείστων καὶ ἀναγκαιοτάτων μερῶν τῆς οἰκουμένης, ἃ δὴ καὶ κυρίως ἂν τις οἰκουμένην εἴποι, δυσὶ ποταμοῖς ὀριζομένην, Εὐφράτη τε καὶ Ρήνῳ, τῷ μὲν ἀποτεμονομένῳ Γερμανίαν καὶ ὅσα θηριωδέστερα ἔθνη, Εὐφράτη δὲ Παρθυηνὴν καὶ τὰ Σαρματῶν γένη καὶ Σκυθῶν, ἅπερ οὐχ ἦττον ἐξηγριώται τῶν Γερμανικῶν, ἀλλ', ὡς εἶπον ἤδη, τὴν ἀφ' ἡλίου ἀνιόντος ἄχρι δυομένου τὴν τε ἐντὸς ὠκεανοῦ καὶ ὑπερωκεάνιον; ἐφ' οἷς ὁ τε Ῥωμαίων δῆμος ἐγεγῆθει καὶ πᾶσα Ἰταλία τὰ τε Ἀσιανὰ καὶ Εὐρωπαϊα ἔθνη. **11.** ὡς γὰρ ἐπ' οὐδενὶ τῶν πώποτε γενομένων αὐτοκρατόρων ἅπαντες ἠγάσθησαν, κτῆσιν καὶ χρῆσιν ἰδίων τε καὶ κοινῶν ἀγαθῶν οὐκ ἐλπίζοντες ἕξειν, ἀλλ' ἔχειν ἤδη νομίζοντες πλήρωμά τινος εὐτυχίας, ἐφεδρευούσης εὐδαιμονίας. **12.** οὐδὲν γοῦν ἦν ἰδεῖν ἕτερον κατὰ πόλεις ἢ βωμούς, ἱερεῖα, θυσίας, λευχειμονοῦντας, ἐστεφανωμένους, φαιδρούς, εὐμένειαν ἐξ ἰλαρᾶς τῆς ὄψεως προφαίνοντας, ἐορτάς, πανηγύρεις, μουσικοὺς ἀγῶνας, ἵπποδρομίας, κώμους, παννυχίδας μετ' αὐλῶν καὶ κιθάρας, τέρψεις, ἀνέσεις, ἐκεχειρίας, παντοίας ἡδονὰς διὰ πάσης αἰσθήσεως. **13.** τότε οὐ πλούσιοι πενήτων προὔφερον, οὐκ ἔνδοξοι ἀδόξων, οὐ δανεισταὶ χρεωστῶν, οὐ δεσπῶται δούλων περιῆσαν, ἰσονομίαν τοῦ καιροῦ διδόντος, ὡς τὸν παρὰ ποιηταῖς ἀναγραφέντα Κρονικὸν βίον μηκέτι νομίζεσθαι πλάσμα μύθου διὰ τε τὴν εὐθηνίαν καὶ εὐετηρίαν τό τε ἄλυτον καὶ ἄφοβον καὶ τὰς πανοικίας ὁμοῦ καὶ πανδήμους μεθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτωρ εὐφροσύνας, αἱ μέχρι μηνῶν ἑπτὰ τῶν πρώτων ἄπαστοι καὶ συνεχεῖς ἰ ἐγένοντο. **14.** τῷ δὲ ὀγδῶ κατασκήπτει βαρεῖα νόσος τῷ Γαῖῳ τὴν πρὸ μικροῦ δίαιταν, ὅτε ἕξη Τιβέριος, εὐκολωτέραν καὶ διὰ τοῦτο ὑγιεινότεραν οὖσαν εἰς πολυτέλειαν μεθαρμωσαμένῳ. πολὺς γὰρ ἄκρατος καὶ ὀσοφαγία καὶ ἐπὶ πλήρεσι τοῖς ὄγκοις ἀπλήρωτοι ἐπιθυμῖαι θερμολουσία τε ἄκαιροι καὶ ἔμετοι καὶ εὐθύς πάλιν οἰνοφλυγία καὶ ἔφεδροι γαστριμαργία, λαγνεῖα διὰ παιδῶν καὶ γυναικῶν, καὶ ὅσα ἄλλα καθαιρετικὰ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τῶν ἐν ἑκατέρῳ δεσμῶν συνεπέθετο. τὰ δὲ ἐπίχειρα ἐγκρατείας μὲν ὑγεία καὶ ἰσχύς, ἀκρασίας δὲ ἀσθένεια καὶ νόσος γειννῶσα θανάτω.

III

15. Διαγγελεύσεις οὖν τῆς ὅτι νοσεῖ φήμης, ἔτι πλοῦτων ὄντων – ἀρχὴ γὰρ ἦν μετοπώρου, τελευταῖος πλοῦς τοῖς θαλαττεύουσιν, ἀπὸ τῶν πανταχόθεν ἐμποριῶν εἰς τοὺς οἰκείους λιμένας καὶ ὑποδρόμους ἐπανιοῦσι, καὶ μάλιστα οἷς πρόνοια τοῦ μὴ διαχειμάζειν ἐπὶ ξένης ἐστί – μεθέμενοι τὸν ἀβροδίατον βίον ἐσκυθρῶπαζον, συννοίας τε καὶ κατηφείας πᾶσα οἰκία καὶ πόλις γεγένητο μεστή, ἰσορροπῶ λύπη τῆς πρὸ μικροῦ χαρᾶς ἀμφικλινοῦς γενομένης. **16.** τὰ γὰρ μέρη πάντα τῆς οἰκουμένης αὐτῷ συνενόσησε, βαρυτέρα νόσῳ χρησάμενα τῆς κατασχούσης Γάιον· ἐκείνη μὲν γὰρ σώματος ἦν αὐτὸ μόνον, ἡ δὲ τῶν πανταχοῦ πάντων, ψυχικῆς εὐσθενείας, εἰρήνης, ἐλπίδων, μετουσίας καὶ ἀπολαύσεως ἀγαθῶν. **17.** ἀνεπόλουν γὰρ ὅσα καὶ ἡλίκᾳ κακὰ ἐξ ἀναρχίας φύεται· λιμὸν, πόλεμον, δενδροτομίας, δηώσεις χωρίων, στερήσεις χρημάτων, ἀπαγωγὰς, τοὺς περὶ δουλείας καὶ θανάτου φόβους ἀνηκέστους, ὧν ἰατρὸς ἦν οὐδεὶς, μίαν ἐχόντων θεραπείαν τὸ ῥωσθῆναι Γάιον. **18.** ὅτε γοῦν ἤρξατο λωφᾶν ἡ νόσος, ἐν βραχεῖ καὶ οἱ μέχρι περάτων συνήσθησαν – φήμης γὰρ οὐδὲν ὠκύτερον –, καὶ μετέωρος πᾶσα πόλις ἦν ἀκοῆς ἀεὶ διψῶσα βελτίονος, ἕως διὰ τῶν ἐπιφοιτώντων παντελῆς ῥῶσις εὐηγγελίσθη, δι' ἣν πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ἐπὶ τὰς αὐτὰς ἐτρέποντο θυμηδίας, ἰδίαν ἑαυτῶν νομίζουσαι σωτηρίαν πᾶσαι μὲν ἡπειροὶ πᾶσαι δὲ νῆσοι. **19.** μέμνηται γὰρ οὐδεὶς τοσαύτην μιᾶς χώρας ἢ ἑνὸς ἔθνους γενέσθαι χαρὰν ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ καταστάσει ἡγεμόνος, ὅσην ἐπὶ Γαῖῳ συμπάσης τῆς οἰκουμένης καὶ παραλαβόντι τὴν ἀρχὴν καὶ ῥωσθέντι ἐκ τῆς ἀσθενείας. **20.** ὥσπερ γὰρ ἐκ νομάδος βίου καὶ θηριώδους νῦν πρῶτον ἀρχόμενοι μεταβάλλειν πρὸς τὸ σύννομον καὶ ἰσομοδίαιτον καὶ ἐξ ἐρημίας καὶ σιγῶν καὶ ὑπωρειῶν εἰσοικίζεσθαι πόλεσι τειχήρεσι καὶ ἐξ ἀνεπιτροπέτου ζωῆς ὑπὸ ἐπιτρόπῳ τάττεσθαι νομῆτι τινὶ καὶ ἀγελάρχῃ τῆς ἡμερωτέρας ἀγέλης ἐγεγῆθησαν ἀγνοία τῆς ἀληθείας. **21.** τυφλώττει γὰρ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς πρὸς τὴν τοῦ συμφέροντος ὄντως αἴσθησιν εἰκασία καὶ στοχασμῶ μᾶλλον ἢ ἐπιστήμη χρῆσθαι δυνάμενος.

IV

22. Εὐθύς γοῦν οὐκ εἰς μακρὰν ὁ σωτὴρ καὶ εὐεργέτης εἶναι νομισθεὶς καὶ τινὰς ἀγαθῶν πηγὰς νέας ἐπομβρήσειν Ἀσία τε καὶ Εὐρώπη πρὸς εὐδαιμονίαν ἀκαθαίρετον, ἰδίᾳ τε ἑκάστῳ καὶ πᾶσι κοινῇ, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο “ἀφ' ἱερᾶς” ἤρξατο μεταβαλὼν πρὸς τὸ ἀτίθασον, μᾶλλον δὲ ἦν συνεσκίαζεν

ἀγριότητα τῷ πλάσματι τῆς ὑποκρίσεως ἀναφήνας. **23.** τὸν γὰρ ἀνεψιὸν καὶ κοινωνὸν ἀπολειφθέντα τῆς ἀρχῆς καὶ οἰκειότερον αὐτοῦ διάδοχον – ὁ μὲν γὰρ θέσει υἱωνὸς ἦν, ὁ δὲ φύσει Τιβερίου – κτείνει προφασισάμενος ἐπιβουλήν, μηδὲ τῆς ἡλικίας χωρούσης ἔγκλημα τοιοῦτον· ἄρτι γὰρ ἐκ παιδῶν εἰς μειράκιον ὁ δύστηνος μετῆι. **24.** καὶ ὡς γέ φασι τινες, εἰ βραχὺν ἐπεβίω χρόνον Τιβέριος, ὁ μὲν ἂν ἐκποδῶν ἐγεγένητο Γάιος, δι’ ὑποψιῶν κευρωτικῶς ἀνηκέστων, ὁ δὲ γνήσιος υἱωνὸς μόνος ἀπεδέδεικτο ἡγεμῶν καὶ κληρονόμος τῆς παππῶας ἀρχῆς. **25.** ἀλλ’ ὁ μὲν ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης ἔφθη συναρπασθεὶς, πρὶν ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν τὰ βουλεύματα· Γάιος δὲ τὴν ἐκ τοῦ παραβαίνειν τὰ πρὸς τὸν κοινωνὸν δίκαια διαβολὴν ἐνόμιζεν ἀποδράσεσθαι καταστρατηγῶν. **26.** τὸ δὲ σόφισμα τοιοῦτον ἦν· συναγαγὼν τοὺς ἐν τέλει “βούλομαι μὲν” ἔφη “τὸν γένει μὲν ἀνεψιὸν εὐνοία δὲ ἀδελφόν, ἐπόμενος καὶ τῇ τοῦ τετελευτηκότος Τιβερίου γνώμῃ, κοινοπραγεῖν τῆς αὐτοκρατοῦς ἐξουσίας· ὁρᾶτε δὲ καὶ αὐτοὶ νήπιον ἔτι ὄντα κομιδῇ καὶ χρῆζοντα ἐπιτρόπων καὶ διδασκάλων καὶ παιδαγωγῶν. **27.** ἐπεὶ τί ἂν ἦν μείζον ἀγαθὸν ἢ τὰ τοσαῦτα βάρη τῆς ἡγεμονίας μὴ μίαν ψυχὴν ἢ σῶμα ἐν ἐπηχθίσθαι, ἀλλ’ ἔχειν τὸν δυνησόμενον ἐπελαφρίζειν καὶ συνεπικουφίζειν; ἐγὼ δὲ” ἔφη “παιδαγωγούς καὶ διδασκάλους καὶ ἐπιτρόπους ὑπερβαλὼν ἑμαυτὸν μὲν ἤδη γράφω πατέρα, υἱὸν δὲ ἐκείνον.”

V

! **28.** τούτοις καὶ τοὺς παρόντας ἀπατήσας καὶ τὸ μειράκιον – δέλεαρ γὰρ ἦν ἡ θέσις οὐκ ἐλπιζομένης ἡγεμονίας, ἀλλ’ ἀφαιρέσεως ἧς εἶχεν ἤδη – τῷ συγκληρονόμῳ καὶ κοινωνῷ δικαίῳ μετὰ πολλῆς ἀδειας οὐδενὸς ἔτι πεφροντικῶς ἐπεβούλευεν. ἡ γὰρ υἱοῦ παντελῆς ἐξουσία κατὰ τοὺς τῶν Ῥωμαίων νόμους ἀνάκειται πατρί, δίχα τοῦ καὶ ἀνυπεύθυνον ἀρχὴν εἶναι τὴν αὐτοκράτορα, μηδενὸς ἐπὶ τοῖς ὁπωσοῦν πεπραγμένοις λόγον ἀπαιτεῖν τολμῶντος ἢ δυναμένου. **29.** τοῦτον μὲν δὴ καθάπερ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἔφεδρον ὑπολαβὼν εἶναι καταπαλαίει, μήτε συντροφίας μήτε οἰκειότητος μήτε ἡλικίας οἶκτον λαβῶν, δύστηνον, ὠκύμορον, συνάρχοντα, συγκληρονόμον, τὸν ἐλπισθέντα ποτὲ καὶ μόνον αὐτοκράτορα διὰ τὴν πρὸς Τιβέριον ἐγγυτάτω συγγένειαν· υἱοὶ γὰρ πατέρων ἀποθανόντων ἐν υἱῶν τάξει παρὰ πάπποις καταριθμοῦνται. **30.** λέγεται δὲ ὅτι καὶ κελευσθεὶς αὐτοχειρία κτείνειν ἑαυτὸν, ἐφεστώτων ἑκατοντάρχου καὶ χιλιάρχου, οἷς εἴρητο μὴ συνεφάψασθαι τοῦ ἄγους, ὡς οὐκ ἐξὸν αὐτοκρατόρων ἀπογόνους πρὸς ἑτέρων ἀναιρεῖσθαι – νόμων γὰρ ἐν ἀνομίαις καὶ ὀσιότητος ἐν ἀνοσιουργίαις ἐμέμνητο κατειρωνευόμενος τὴν φύσιν τῆς ἀληθείας –, ἀπείρως ἔχων – οὐδὲ γὰρ ἕτερόν τινα κτεινόμενον εἶδεν οὐδὲ ἡσκητό πω ταῖς ὄπλομαχίαις, αἱ μελέται καὶ προγυμνάσματα παιδῶν ἐφ’ ἡγεμονία τρεφομένων εἰσὶ διὰ τοὺς ἐνισταμένους πολέμους – τὸ μὲν πρῶτον τοὺς ἦκοντας παρεκάλει τὸν αὐχένα προτείνας ἀνελεῖν. **31.** ὡς δ’ οὐχ ὑπέμενον, αὐτὸς λαβῶν τὸ ξίφος ἐπυθάνετο τὸν καιριώτατον τόπον ὑπ’ ἀγνοίας καὶ ἀηθείας, ἵνα εὐσκόπῳ πληγῇ τὴν ἀθλίαν ζωὴν ἀπορρήξῃ. καὶ οἱ μὲν οἷα διδάσκαλοι κακοδαιμονίας ὑψηγοῦντό τε καὶ ἐδεικνυσαν τὸ μέρος, ᾧ χρῆ τὸ ξίφος ἐπενεγκεῖν· ὁ δὲ πρῶτην καὶ ὑστάτην μάθησιν ἀναδιδαχθεὶς ἀνδροφόνος αὐτὸς αὐτοῦ γίνεται βιασθεὶς, ὁ δύστηνος.

VI

32. Ἐπεὶ δὲ ὁ πρῶτος καὶ μέγιστος ἄθλος οὗτος Γαῖῳ κατείργαστο, μηδενὸς ἔτι λειπομένου <κοινωνοῦ> τῆς ἡγεμονίας πρὸς ὃν ἀποκλινοῦσι τινες τῶν ἐθελοκακούντων καὶ ἐν ὑποψίαις ὄντων, ἐπὶ δευτέρου εὐθὺς ἐκονίετο τὸν Μάκρωνος, ἀνδρὸς εἰς πάντα αὐτῷ ἰ συναγωνισαμένου τὰ τῆς ἀρχῆς, οὐ μόνον ἀποδειχθέντι ἡγεμόνι – κολακείας γὰρ ἴδιον τὰς εὐπραγίας θεραπεύειν – ἀλλὰ καὶ πρότερον εἰς τὸ τυχεῖν τῆς ἡγεμονίας. **33.** ὁ γὰρ Τιβέριος φρονήσει βαθεῖα χρώμενος καὶ τῶν κατ’ αὐτὸν ἀπάντων δεινότατος ὦν ἀφανὲς ἀνθρώπου βούλημα συνιδεῖν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον συνέσει διενεγκῶν, ἐφ’ ὅσον καὶ εὐτυχία, πολλάκις ὑπεβλέπετο τὸν Γάιον ὡς κακόνουν μὲν ἅπαντι τῷ Κλαυδίῳ οἴκῳ, προσκεῖμενον δὲ μόνῳ τῷ μητρῷ γένει – καὶ ἐδεδίει περὶ τοῦ υἱωνοῦ, μὴ νέος ἀπολειφθεὶς παραπόληται –, **34.** πρὸς δὲ ἀρχὴν καὶ τοσαύτην ἀνεπιτηδεῖως ἔχοντα διὰ τε τὸ τῆς φύσεως ἄμικτον καὶ ἀκοινωνήτον καὶ τὴν τῶν ἡθῶν ἀνωμαλίαν· ἀλλόκοτα γὰρ αὐτῷ καὶ ἐπιμανῆ κατεφαίνετο, μηδεμιᾶς σφωζομένης ἀκολουθίας, μήτε ἐν λόγοις μήτε ἐν ἔργοις. **35.** ἅ παντὶ σθένει κατὰ τὸ παρεῖκον ὁ Μάκρων ἐθεράπευε, τὰς μὲν ὑπονοίας τοῦ Τιβερίου καὶ ἐν οἷς μάλιστ’ ἐδόκει τὴν διάνοιαν ἐλκοῦσθαι διὰ τὸν ἄληκτον ἐπὶ τῷ υἱωνῷ φόβον ἐξιώμενος. **36.** εὐνουν γὰρ καὶ πειθαρχικὸν ἀπέφαινε τὸν Γάιον καὶ σφόδρα ἠττημένον τοῦ

ἀνεψιοῦ, ὡς ἔνεκα φιλοστοργίας καὶ μόνῳ ἂν ἐθελῆσαι τῆς ἀρχῆς ὑπεκοτῆναι· τὴν δὲ αἰδῶ μὴ λυσιτελεῖν πολλοῖς, ὑφ' ἧς καὶ Γάιον ἀπλοῦν ὄντα ποικίλον νομίζεσθαι. **37.** καὶ ὁπότε μὴ πείθῃ τὰ εἰκότα διεξιῶν, τὴν ἀπὸ συνθηκῶν <πίστιν> ἐπέφερον, “ἐγγυῶμαι” λέγων, “ἀξιόχρεός εἰμι πρὸς πίστιν· ἱκανὰς ἀποδείξεις δέδωκα τοῦ φιλόκαισαρ ἰδίως καὶ φιλοτιβέριος εἶναι, τὴν ἐπίθεσιν καὶ καθαίρεσιν ἐγχειρισθεὶς Σηιανού.” **38.** καὶ συνόλως δὲ ἱκανὸς ἦν ἐν τοῖς εἰς Γάιον ἐπαίνοις, εἰ δεῖ καλεῖν ἀξίως ἐπαίνους τὰς ἀπολογίας, αἱ πρὸς τὰς ἐξ ὑπονοιῶν αἰτίας καὶ κατηγορίας ἀδήλους καὶ ἀσαφεῖς ἐγίνοντο· συνόλως γὰρ ὅσα περὶ ἀδελφῶν εἶποι τις ἂν ἢ υἱῶν γνησίων ἐγκώμια, τοσαῦτα καὶ ἔτι πλείω Μάκρων ὑπὲρ Γαῖου διεξῆει πρὸς Τιβέριον. **39.** αἴτιον δέ, ὡς ὁ τῶν πολλῶν λόγος, οὐ μόνον τὸ ἀντιθεραπεύεσθαι πρὸς αὐτοῦ τὸν Μάκρωνα, πλείστον ἢ καὶ σύμπαν ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ δυνάμενον, ἀλλὰ καὶ ἡ Μάκρωνος γυνὴ διὰ σιωπωμένην αἰτίαν, ἢ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἤλειφε καὶ συνεκρότει τὸν ἄνδρα μὴδὲν ἀνιέναι σπουδῆς καὶ βοηθείας τῆς ὑπὲρ τοῦ νεανίσκου. δεινὸν δὲ γυνὴ γνώμην ἄνδρος παραλῦσαι καὶ παραγαγεῖν, καὶ μάλιστα μαχλάς· ἔνεκα γὰρ τοῦ συνειδότης κολακικωτέρα γίνεται. **40.** ὁ δὲ τὴν διαφθορὰν μὲν τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκίας ἀγνοῶν, τὴν ἰ δὲ κολακειάν εὐνοίαν ἀκραιφνεστάτην εἶναι νομίζων, ἀπατάται καὶ λανθάνει τοῖς στρατηγήμασι τοὺς ἐχθίστους ὡς φιλτάτους προσιέμενος.

VII

41. Εἰδὼς οὖν, ὅτι παρὰ μικρὸν ἐλθόντα μυριάκις αὐτὸν ἀπολέσθαι διέσωσεν, ἀνυπούλοις καὶ πεπαρησιασμέναις ἐχρῆτο ταῖς νουθεσίαις· ἐβούλετο γάρ, ὡς ἀγαθὸς δημιουργός, ἀκαθαίρετον διαμεῖναι τὸ οἰκεῖον ἔργον, μῆτε ὑπ' αὐτοῦ διαλυθὲν μῆτε ὑφ' ἑτέρου. **42.** ὁπότε οὖν ἡ καταδαρθόνη ἐν συμποσίῳ θεάσασατο, περιανίστη στοχαζόμενος ἅμα μὲν τοῦ πρέποντος ἅμα δὲ καὶ τῆς ἀσφαλείας – εὐεπιβούλευτον γὰρ ὁ κοιμώμενος –, ἢ τινὰς ἐκμανῶς ὀρχηστὰς ὀρῶντα ἢ ἔστιν ὅτε συνορχούμενον ἢ ἐπὶ μίμοις αἰσχυρῶν καὶ σκωμμάτων μὴ ὑπομειδιῶντα σεμνότερον ἀλλὰ μειρακιωδέστερον καγχάζοντα ἢ κιθαρωδῶν ἢ χορῶν τῆς ἐμμελείας ἠττώμενον, ἔστιν ὅπου καὶ συνάδοντα, ἐνυττε πλησίον καθεζόμενος ἢ κατακεκλιμένος καὶ ἐπέχειν ἐπειράτο. **43.** πολλακίς δὲ καὶ ἐπικλίνας πρὸς οὓς, ἵνα μὴ κατακούοι τις ἕτερος, ἡσυχῇ καὶ πράως ἐνουθέτει φάσκων· “οὐδενὶ τῶν παρόντων ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὅμοιον εἶναι σε δεῖ, οὔτε ἐν θεάμασιν οὔτε ἐν ἀκούσμασιν οὔτε ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὅσα κατὰ τὰς αἰσθήσεις, ἀλλὰ προφέρειν ἐπὶ τοσοῦτον ἐν ἐκάστῳ τῶν περὶ τὸν βίον, ἐφ' ὅσον καὶ ταῖς εὐτυχίαις διενήνοχας. **44.** ἄτοπον γὰρ τὸν ἡγεμόνα γῆς καὶ θαλάττης νικᾶσθαι πρὸς ὧδῆς ἢ ὀρχήσεως ἢ χλευαστικοῦ σκώμματος ἢ τινος τῶν ὁμοιοτρόπων, ἀλλὰ μὴ αἰεὶ καὶ πανταχοῦ μεμνησθαι τῆς ἡγεμονίας, καθάπερ ποιμένα τινὰ καὶ ἐπιστάτην ἀγέλης, τὰ πρὸς βελτίωσιν ἀπὸ παντὸς οὐτινοσοῦν ἐφ' ἑαυτὸν ἔλκοντα καὶ λόγου καὶ πράγματος.” **45.** εἶτα ἔφασκεν· “ὅταν παρατυγχάνης σκηνηκοῖς ἀγῶσιν ἢ γυμνικοῖς ἢ τοῖς κατὰ τὰς ἵπποδρομίας, μὴ σκόπει τὰ ἐπιτηδεύματα, ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι κατόρθωσιν, καὶ λάμβανε τὸν τοιοῦτον λογισμόν· **46.** εἰ τὰ μὴδὲν ὠφελούντα τὸν ἀνθρώπινον βίον, τέρψιν δὲ καὶ ἡδονὴν αὐτὸ μόνον παρέχοντα θεαταῖς, ἐκπονοῦσιν οὕτω τινές, ὡς ἐπαινεῖσθαι τε καὶ θαυμάζεσθαι καὶ γέρα καὶ τιμὰς καὶ στεφάνους μετὰ κηρυγμάτων λαμβάνειν, τί χρῆ πράττειν τὸν τῆς ἀνωτάτω καὶ μεγίστης τέχνης ἐπιστήμονα; **47.** μεγίστη δὲ καὶ ἀρίστη τέχνη πασῶν ἐστὶν ἡ ἡγεμονία, δι' ἧς πᾶσα μὲν ἢ ἀγαθὴ καὶ βαθεῖα πεδιάς τε καὶ ὄρεινὴ γεωργεῖται, πᾶσα δὲ θάλαττα φορηγοῖς ὀλκάσιν ἀκινδύνως διαπλεῖται κατὰ τὰς ἀντιδόσεις ὧν ἀλλήλαις ἀγαθῶν ἀντεκτίνουσιν αἱ χώραι κοινωνίας ἰμέρω, τὰ μὲν ἐνδέοντα λαμβάνουσαι, ὧν δ' ἄγουσι περιουσίαν ἰ ἀντιπέμπουσαι. **48.** φθόνος γὰρ οὐδέποτε πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκράτησεν, ἀλλ' οὐδὲ τὰς μεγάλας αὐτῆς ἀποτομάς, ὅλην Εὐρώπην ἢ ὅλην Ἀσίαν· ἀλλ' ἰοβόλου τρόπον ἐρπετοῦ φωλεῦει βραχέσιν εἰσερπύσας χωρίοις ἀνδρῶν ἐνὶ ἡ οἴκῳ ἐνὶ ἡ, εἰ ποτε πολὺς ἄγαν πνέοι, πόλει μιᾷ· πρὸς δὲ μείζονα κύκλον ἔθνους ἢ χώρας οὐ πρόσεισι, καὶ μάλιστα ἀφ' οὗ τὸ ὑμέτερον γένος τὸ Σεβαστὸν ὄντως ἤρξατο πρυτανεύειν τῶν πανταχοῦ πάντων. **49.** ὅσα μὲν γὰρ εὐημέρει τῶν βλαβερῶν καὶ ἐν μέσοις ἐξητάζετο, πρὸς ἐσχατίας ὑπερόρια καὶ Ταρτάρου μυχοὺς ἤλασε, τὰ δὲ τρόπον τινὰ φυγαδευθέντα τῶν λυσιτελῶν καὶ ὠφελίμων κατήγαγεν ἀπὸ περάτων γῆς καὶ θαλάττης εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην· ἅ πάντα μιᾷ χειρὶ σὴ κυβερνᾶν ἐπιτέτραπται. **50.** παραπεμφθεὶς γοῦν ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπὶ πρύμναν ἀνωτάτω καὶ τοὺς οἰάκας ἐγχειρισθεὶς πηδαλιούχει τὸ κοινὸν ἀνθρώπων σκάφος σωτηρίως, ἐπὶ μὴδενὶ μᾶλλον χαίρων καὶ τερπόμενος ἢ τῷ τοὺς ὑπηκόους εὐεργετεῖν. **51.** ἄλλοι μὲν γὰρ ἄλλων ἔρανοι, οὓς ἀναγκαίως εἰσφέρουσιν ἰδιῶται κατὰ πόλεις· ἄρχοντι δὲ οἰκειότατος ἔρανος, βουλὰς ἀγαθὰς

είσηγεῖσθαι περὶ τῶν ὑποτεταγμένων καὶ πράττειν τὰ βουλευθέντα ὀρθῶς καὶ ἀταμίευτα προφέρειν τὰ ἀγαθὰ πλουσία χειρὶ καὶ γνώμῃ, πλὴν ὅσα κατὰ πρόνοιαν τῆς εἰς τὸ μέλλον ἀδηλότητος ἄξιον παραφυλάττειν.”

VIII

52. Τοιούτοις κατεπήδεν ὁ δυστυχῆς, ὥστε βελτιῶσαι τὸν Γάιον. ὁ δὲ φίλερις καὶ φιλόνεικος ὢν ἐπὶ τὰναντία τὴν διάνοιαν ἔτρεπεν, ὥσπερ εἰς ἐκεῖνα παρακληθεῖς, καὶ τὸν σωφρονιστὴν ἄντικρυς ἀπεθάρρει δυσωπεῖν, ἔστι δὲ ὅτε καὶ πόρρωθεν ἀφικνούμενον ὄρων πρὸς τοὺς πλησίον ταυτὶ διελάλει·

53. “πάρεστιν ὁ διδάσκαλος τοῦ μηκέτι μανθάνειν ὀφείλοντος, ὁ παιδαγωγὸς τοῦ μηκέτι παιδὸς ὄντος, ὁ νοουθετητῆς τοῦ φρονιμωτέρου, ὁ τὸν αὐτοκράτορα τῷ ὑπηκόῳ πειθαρχεῖν ἀξιῶν, ἐθάδα τῆς ἡγεμονικῆς ἐπιστήμης καὶ παιδευτὴν ἑαυτὸν γράφει, παρὰ τίνι μαθὼν τὰ ἀρχικὰ ἔγωγε οὐκ οἶδα.

54. ἔμοι μὲν γὰρ ἔξ ἔτι σπαργάνων μυριοὶ διδάσκαλοι γεγόνασι, πατέρες, ἀδελφοί, θεῖοι, ἀνεψιοί, πάπποι, πρόγονοι μέχρι τῶν ἀρχηγῶν, οἱ ἀφ’ αἵματος πάντες καθ’ ἑκάτερον γένος τό τε πατρῶον καὶ μητρῶον, αὐτοκρατεῖς ἐξουσίας περιποησάμενοι, χωρὶς τοῦ κὰν ταῖς πρώταις τῶν σπερμάτων καταβολαῖς εἶναι τινὰς δυνάμεις βασιλικὰς τῶν ἡγεμονικῶν.

55. ὡς γὰρ αἱ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ὁμοιότητες κατὰ τε τὴν μορφήν καὶ σχέσεις καὶ κινήσεις βουλάς τε καὶ πράξεις ἐν τοῖς σπερματικοῖς σφύζονται λόγοις, οὕτως εἰκὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς ὑπογράφεσθαι τυπωδέστερον ἢ καὶ τὴν πρὸς ἡγεμονίαν ἐμφέρειαν.

56. εἶτα ἐμὲ τὸν καὶ πρὸ τῆς γενέσεως ἔτι κατὰ γαστρὸς ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ διαπλασθέντα αὐτοκράτορα τολμᾷ τις διδάσκειν, ἀνεπιστήμων ἐπιστήμονα; ποῦ γὰρ τοῖς ιδιώταις πρὸ μικροῦ θέμις εἰς ἡγεμονικῆς ψυχῆς παρακῦσαι βουλευματα; τολμῶσι δὲ ὑπ’ ἀναισχύντου θράσους ἱεροφαντεῖν καὶ τελεῖν τὰ ἡγεμονικὰ μόλις ἂν ἐν μύσταις ἀναγραφέντες.”

57. ἐκ δὲ τοῦ κατ’ ὀλίγον μελετῶν ἀλλοτριουῖσθαι τοῦ Μάκρωνος ἤρχετο καὶ ψευδεῖς μὲν πιθανὰς δὲ καὶ εὐπαραγώγους κατ’ αὐτοῦ πλάττειν αἰτίας· δειναὶ γὰρ αἱ εὐθικτοὶ καὶ μεγάλαι φύσεις εἰκοτολογῆσαι.

58. τοιαῦται δὲ ἦσαν αἱ προφάσεις· “ἐμὸν ἔστι τοῦ Μάκρωνος ἔργον Γάιος· μᾶλλον αὐτὸν ἢ οὐχ ἦττον τῶν γονέων γεγέννηκα· τρίς, οὐχ ἅπαξ, ἀνήρπαστο ἂν ἐπ’ αὐτῷ Τιβερίου φονῶντος, εἰ μὴ δι’ ἐμὲ καὶ τὰς ἐμὰς παρηγορίας· ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντος ἔχων ὑπηκόους τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις εὐθὺς εἰς τὴν ἐκεῖνου παρέπεμψα τάξιν, ἀναδιδάσκων ὅτι ἀνδρὸς ἐνὸς γέγονεν ἔνδεια· μένει δὲ ἄρτιος καὶ πλήρης ἡ ἡγεμονία.”

59. τούτοις συνεπείθοντό τινες ὡς ἀψευδέσιν ἀγνοοῦντες τὸν φένακα τρόπον τοῦ λέγοντος· οὐπω γὰρ ἦν τὸ πεπλασμένον αὐτοῦ καὶ ποικίλον τῶν ἡθῶν ἐμφανές. ἀλλὰ γὰρ οὐ πολλαῖς ὕστερον ἡμέραις ἐκποδῶν ὁ κακοδαίμων γίνεται σὺν τῇ γυναικί, τῆς περιττῆς εὐνοίας ἀμοιβὰς τὰς ἀνωπιάτω τιμωρίας ἀντιλαβῶν.

60. τοιοῦτόν ἐστιν ἢ εἰς τοὺς ἀχαρίστους χάρις· ἀντὶ γὰρ ὧν ὠφελήθησαν, παρέχουσι τὰς μεγίστας ζημίας τοῖς εὐεργετήσασιν. ὁ γοῦν Μάκρων πάντα ἐπ’ ἀληθείας πραγματευσάμενος μετ’ ἐκτενεστάτης σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὲρ τοῦ σώσαι Γάιον, ἔπειτα δὲ ὑπὲρ τοῦ μόνον τὴν ἡγεμονίαν διαδέξασθαι, τοιαῦτα εὗρατο τὰ ἐπίχειρα.

61. λέγεται γὰρ, ὅτι ἠναγκάσθη ὁ δεῖλαιος αὐτοχειρία κτεῖναι ἑαυτὸν καὶ τὴν αὐτὴν ἀνεδέξατο συμφορὰν ἢ γυνή, καίτοι ποτὲ νομισθεῖσα διὰ συνηθείας αὐτῷ γενέσθαι· βέβαιον δὲ οὐδὲν φασὶ τῶν ἐν ἔρωτι φίλων εἶναι διὰ τὸ τοῦ πάθους ἀψίκορον.

IX

62. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Μάκρων πανοίκιος ἰέρευτο, τρίτῳ ἐπαπεδύετο δόλω βαρύτερω. πενθερὸς ἐγεγένητο αὐτῷ Μάρκος Σιλανός, μεστὸς φρονήματος ἀνὴρ καὶ γένει λαμπρός. οὗτος ὠκυμόρου τῆς θυγατρὸς ἀποθανούσης ἔτι περιεῖπε τὸν Γάιον, εὐνοίαν προσφερόμενος οὐ πενθεροῦ μᾶλλον ἢ γνησίου πατρὸς, ἧς ἐνόμιζεν ἀντιλήψεσθαι κατὰ νόμον ἰσότητος μεθαρμοσάμενος τὸν γαμβρὸν εἰς υἱόν. ἐλελήθει δὲ ἄρα ψευδοδοξῶν καὶ ἀπατῶμενος. ἢ 63. ὁ μὲν γὰρ τοὺς τοῦ κηδεμόνος λόγους ἀεὶ διεξῆει μηδὲν ἐπικρυπτόμενος τῶν εἰς βελτίωσιν καὶ ὠφέλειαν ἡθῶν καὶ βίου καὶ ἡγεμονίας, ἔχων εἰς παρηγορίαν καὶ μεγάλας ἀφορμὰς ὑπερβάλλουσάν τε εὐγένειαν καὶ τὴν κατ’ ἐπιγαμίαν οἰκειότητα· καὶ γὰρ ἡ θυγάτηρ οὐ πρὸ πολλῶν ἐτεθνήκει χρόνων, ὡς ἀμαρτωθῆναι τὰ δίκαια τῶν κηδεστῶν, ἀλλὰ μόνον οὐκ ἤσπαιρεν, ἔτι λειψάνων τινῶν ὑστάτων τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἐνυπαρχόντων καὶ ἐγκατελημμένων τῷ σώματι.

64. ὁ δὲ πρὸς ὕβρεως τὰς νοουθεσίας λαμβάνων τῷ πάντων οἶεσθαι φρονιμώτατος καὶ

σωφρονέστατος ἔτι δὲ ἀνδρειότατος εἶναι καὶ δικαιοτάτος ἤχθαιρε μᾶλλον τῶν ὁμολογουμένων πολεμίων τοὺς διδάσκοντας. 65. ὑπολαβὼν οὖν καὶ τοῦτον εἶναι παρενόχλημα, τὴν πολλὴν αὐτοῦ ῥύμην τῶν ἐπιθυμιῶν ἐφέξοντα, πολλὰ χαίρειν φράσας τοῖς δαίμοσι τῆς ἀποθανούσης γυναικός, εἰ πατέρα μὲν ἐκείνης ἑαυτοῦ δὲ γενόμενον πενθερὸν μεταστήσεται, δολοφονεῖ.

Χ

66. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἤδη περιβόητον τοῖς ἐπαλλήλοις τῶν πρώτων ἀνδρῶν φόνοις ἐγεγένητο, ὡς διὰ παντὸς στόματος δυσκάθαρτα ἄγη συνηχεῖσθαι, φανερώς μὲν οὐ διὰ δέος, ἡρεμαιοτέρα δὲ τῆ φωνῆ. 67. κάπειτα ἐκ μεταβολῆς – ὄχλος γὰρ ἀνίδρυτον ἐν ἅπασι, καὶ βουλαῖς καὶ λόγοις καὶ πράγμασιν – ἀπιστοῦντες, εἰ οὕτως ἀθρόαν ἐνδέδεκται τροπὴν ὁ πρὸ μικροῦ χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος ἴσος τε καὶ κοινωνικὸς εἶναι νομισθεῖς Γάιος, ἀπολογίας ἐσκόπουν καὶ διερευνῶντες εὕρισκον, ἐπὶ μὲν τῷ ἀνεψιῷ καὶ συγκληρονόμῳ τοιαῦτα φάσκοντες. 68. “ἀκοινώνητον ἀρχή, θεσμὸς φύσεως ἀκίνητος. οὗτος ἂ παθεῖν ἐμέλλησεν ἂν ὑπ’ ἀδυνατωτέρου προδιέθηκεν ἰσχυρότερος ὢν. ἄμυνα τοῦτ’ ἔστιν, οὐκ ἀνδροφονία. τάχα δὲ καὶ προνοητικῶς ἐπ’ ὠφελείᾳ τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους τὸ μειράκιον ἐκποδῶν γεγένηται, τῶν μὲν τούτῳ τῶν δὲ ἐκείνῳ προσκληρουμένων, ἐξ ὧν ταραχαὶ ἐμφύλιοι τε καὶ ξενικοὶ πόλεμοι συνίστανται. τί δὲ ἄμεινον εἰρήνης; εἰρήνη δὲ ἐξ ἡγεμονίας ὀρθῆς φύεται. ἡγεμονία δὲ ἀφιλόνηκος καὶ ἀνερίθευτος ὀρθὴ μόνη, δι’ ἧς καὶ τᾶλλα πάντα κατορθοῦνται.” 69. ἐπὶ δὲ Μάκρωνι “πλέον ἐφυσήθη τοῦ μετρίου· τὸ Δελφικὸν γράμμα οὐ διανέγνω, τὸ ‘γνώθι σαυτόν’· φασὶ δὲ τὴν μὲν ἐπιστήμην εὐδαιμονίας τὴν δὲ ἄγνοιαν κακοδαιμονίας αἰτίαν εἶναι. τί παθῶν ὑπελάττετο καὶ μετετίθει τὸν μὲν ὑπήκοον αὐτὸν εἰς τάξιν ἄρχοντος, τὸν δὲ αὐτοκράτορα Γάιον ἰ εἰς ὑπηκόου χώραν; οἰκειότατον ἡγεμονίᾳ μὲν τὸ προστάττειν, ὅπερ ἐποίει Μάκρων, ὑπηκόῳ δὲ τὸ πειθαρχεῖν, ὅπερ ὑπομένειν ἡξίου Γάιον.” 70. ἐκάλουν γὰρ οἱ ἀνεξέταστοι τὴν παραίνεσιν πρόσταξιν καὶ τὸν σύμβουλον ἄρχοντα, ἦτοι μὴ συνιέντες ὑπ’ ἀναισθησίας ἢ διὰ κολακείαν τὰς φύσεις τῶν ὀνομάτων ὁμοῦ καὶ πραγμάτων μεταχαράττοντες. 71. ἐπὶ δὲ Σιλανῶ “χλεύης ἄξιον ὁ Σιλανὸς ἔπαθεν, οἰηθεὶς πενθερὸν τοσοῦτον παρὰ γαμβρῶ δύνασθαι, ὅσον πατέρα γνήσιον παρ’ υἱῷ. καίτοι πατέρες ἰδιῶται γενομένων ἐν ἀρχαῖς μεγάλας καὶ ἐξουσίας υἱῶν ὑποστέλλουσιν, ἀγαπητῶς φερόμενοι δευτερεία. ὁ δὲ ἡλίθιος, οὐδὲ πενθερὸς ὢν ἔτι, τὰ μὴ καθ’ ἑαυτὸν προσπεριεργάζετο μὴ συνιείς, ὅτι θανάτῳ τῆς θυγατρὸς συνετεθνήκει καὶ ἢ κατ’ ἐπιγαμίαν οἰκειότης. 72. δεσμὸς γὰρ οἴκων ὀθνείων αἰ ἐπιγαμίαι τὴν ἀλλοτριότητα εἰς οἰκειότητα συνάγων, οὐ λυθέντος λέλυται καὶ τὰ τῆς κοινωνίας, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνεπανορθῶται πρᾶγματι λυθῆ, τελευτῆ τῆς εἰς ἀλλότριον οἶκον δεδομένης ἐπὶ γάμῳ.” 73. τοιαῦτα ἐν ἅπασι τοῖς συλλόγοις ἐθρῦλον πλείστον διδόντες μέρος τῷ μὴ βούλεσθαι δοκεῖν ὠμὸν εἶναι τὸν αὐτοκράτορα· χρηστότητα γὰρ καὶ φιλάνθρωπίαν ἐλπίσαντες ὅσῃν παρ’ οὐδενὶ τῶν προτέρων ἐνιδρῦσθαι τῇ Γαίου ψυχῇ σφόδρα ἀπιστον ἐνόμιζον, εἰ τοσαύτην καὶ οὕτως ἀθρόαν ἐνδέδεκται μεταβολὴν πρὸς τάναντία.

ΧΙ

74. Κατεργασάμενος οὖν τρεῖς τοὺς εἰρημένους ἄθλους ἐκ τριῶν τῶν ἀναγκαιοτάτων μερῶν, δυοῖν μὲν ἐκ τῆς πατρίδος τοῦ τε βουλευτικοῦ καὶ τοῦ τῆς ἵππικῆς τάξεως, τρίτου δὲ τοῦ συγγενικοῦ, καὶ ὑπολαβὼν τῶν ἰσχυροτάτων καὶ δυνατωτάτων περιγεγενημένος καταπληκτικώτατον δέος ἐνεργάσθαι τοῖς ἄλλοις ἅπασι, 75. διὰ μὲν τῆς Σιλανοῦ σφαγῆς τοῖς βουλευταῖς – ἦν γὰρ οὐδενὸς τῶν ἐν συγκλήτῳ δεύτερος –, διὰ δὲ τῆς Μάκρωνος τοῖς ἵππικοῖς – οἷα γὰρ χοροῦ τινος ἡγεμῶν ἐγεγένητο φερόμενος τὰ πρωτεία τιμῆς καὶ εὐδοξίας –, διὰ δὲ τῆς τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ συγκληρονόμου τοῖς ἀφ’ αἵματος ἅπασιν, οὐκέτι ἡξίου μένειν ἐν τοῖς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὄροις, ἀλλ’ ὑπερέκυπτε σπουδάζων θεὸς νομίζεσθαι. 76. καὶ ἐν ἀρχῇ ταύτης τῆς παραπληξίας φασὶν αὐτὸν χρήσασθαι τοιοῦτῳ λογισμῷ· καθάπερ γὰρ οἱ τῶν ἄλλων ζῶων ἀγελάρχαι, βουκόλοι καὶ αἰπόλοι καὶ νομεῖς, οὔτε βόες εἰσὶν οὔτε αἴγες οὔτε ἄρνες, ἀλλ’ ἰ ἀνθρώποι κρείττονος μοίρας καὶ κατασκευῆς ἐπιλαχόντες, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀγελαρχοῦντα καμὲ τῆς ἀρίστης ἀνθρώπων γένους ἀγέλης νομιστέον διαφέρειν καὶ μὴ κατ’ ἀνθρώπον εἶναι, μείζονος δὲ καὶ θειοτέρας μοίρας τετυχηκέναί. 77. ταύτην τὴν ὑπόληψιν ἐνσφραγισάμενος τῇ διανοίᾳ περιέφερον ὁ ἡλίθιος ἐν ἑαυτῷ μυθικὸν πλάσμα ὡς ἀψευδεστάτην ἀλήθειαν. καὶ ἐπειδὴ ἅπαξ

ἔθρασύνατο καὶ ἀπετόλμησεν εἰς τοὺς πολλοὺς ἐξενεγκεῖν τὴν ἀθεωτάτην ἐκθέωσιν αὐτοῦ, τὰ ἀκόλουθα καὶ συνωδὰ πράττειν ἐπεχείρει καὶ οἷα δι' ἀναβαθμῶν ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον εἰς τὸ ἄνω προήει.

78. ἤρχετο γὰρ ἐξομοιοῦν τὸ πρῶτον τοῖς λεγομένοις ἡμιθέοις ἑαυτόν, Διονύσῳ καὶ Ἡρακλεῖ καὶ Διοσκούροις, Τροφώνιον καὶ Ἀμφιάραον καὶ Ἀμφίλοχον καὶ τοὺς ὁμοίους χρηστηρίοις αὐτοῖς καὶ ὀργίοις χλεύην τιθέμενος κατὰ σύγκρισιν τῆς ἰδίας δυνάμεως. **79.** εἴθ' ὥσπερ ἐν θεάτρῳ σκευὴν ἄλλοτε ἄλλοίαν ἀνελάμβανε, τοτὲ μὲν λεοντὴν καὶ ῥόπαλον, ἀμφότερα ἐπίχρυσσα, διακοσμούμενος εἰς Ἡρακλέα, τοτὲ δὲ πῖλους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὁπότε ἀσκοῖτο εἰς Διοσκούρους· ἔστι δὲ ὅτε κιτῶν καὶ θύρσῳ καὶ νεβρίσιν εἰς Διόνυσον ἤσκείτο. **80.** καὶ ταύτῃ διαφέρειν ἀξίων, ὅτι ἐκείνων μὲν ἕκαστος ἰδίας ἔχων τιμὰς οὐ μετεποιεῖτο ὧν ἐκοινώνουν ἕτεροι, ὁ δὲ τὰς πάντων ἀθρόων ἐσφετερίζετο φθόνῳ καὶ πλεονεξίᾳ, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτοὺς ἐκείνους, οὐκ εἰς Γηρῶν τὸν τρισώματον μεταβαλὼν, ἵνα τῷ πλήθει παραγάγῃ τοὺς ὀργῶντας, ἀλλ', ὁ δὲ παραδοξότατος ἦν, ἐνὸς σώματος οὐσίαν μετασχηματίζων καὶ μεταχαράττων εἰς πολυτρόπους μορφάς, Αἰγυπτίου τρόπον Πρωτέως, ὃν εἰσήγαγεν Ὀμηρος μεταβολὰς παντοίας ἐνδεχόμενον εἰς τε τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἐκ τούτων ζῶα καὶ φυτά. **81.** καίτοι τί παρασῆμων ἔδει σοι, Γάιε, οἷς ἔθος ἀσκεῖσθαι τὰ τῶν εἰρημένων ἀφιδρύματα; ἐχρῆν γὰρ ζηλοῦν τὰς ἐκείνων ἀρετάς. Ἡρακλῆς ἐκάθηρε γῆν καὶ θάλατταν ἄθλους ἀναγκαιοτάτους καὶ ὠφελιμωτάτους ἅπασιν ἀνθρώποις ὑποστάς ἕνεκα τοῦ τὰ βλαβερὰ καὶ κακωτικά φύσεως ἐκατέρας ἀνελεῖν.

82. Διόνυσος ἡμερώσας ἄμπελον καὶ ποτὸν ἐξ αὐτῆς ἀναχέας ἡδιστον ὁμοῦ καὶ ὠφελιμώτατον ψυχαῖς τε καὶ σώμασι τὰς μὲν ἄγει πρὸς εὐθυμίαν, κακῶν λήθην καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδας ἐνεργαζόμενος, τὰ δὲ σώματα ὑγιεινότερα καὶ κραταιότερα καὶ εὐκίνητοτερα παρασκευάζει. **83.** καὶ ἰδίᾳ τε ἕκαστον ἀνθρώπων βελτίονα ποιεῖ καὶ πολυανθρώπους οἰκίας καὶ συγγενείας ἐξ αὐχμηροῦ καὶ ἐπιπόνου βίου μεθαρμόζεται πρὸς ἀνειμένης σχῆμα καὶ ἰλαρᾶς διαίτης καὶ πάσαις πόλεσιν ἰ Ἑλληνικαῖς τε καὶ βαρβαρικαῖς εὐωχίας, εὐφροσύνας, θαλίας, ἐορτὰς ἐπαλλήλους παρέχει πάντων γὰρ τῶν λεχθέντων αἴτιος ἄκρατος. **84.** πάλιν Διοσκούρους λόγος ἔχει κοινώσασθαι τὴν ἀθανασίαν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν θνητὸς ὁ δὲ ἀθάνατος ἦν, οὐκ ἐδικαίωσεν ὁ τῆς κρείττονος μοίρας ἀξιοθεῖς φιλαυτῆσαι μᾶλλον ἢ πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐνοίαν ἐπιδείξασθαι. **85.** φαντασιωθεῖς γὰρ τὸν ἄπειρον αἰῶνα καὶ λογισάμενος, ὅτι αὐτὸς μὲν αἰεὶ βιώσεται, ὁ δὲ ἀδελφὸς αἰεὶ τεθνήξεται, καὶ μετὰ τῆς ἀθανασίας ἀθάνατον τὸ ἐπ' ἐκείνῳ πένθος ἀναδέξεται, θαυμαστὴν ἐμεγαλοῦργησεν ἀντίδοσιν ἀνακερασάμενος αὐτῷ μὲν τὸ θνητόν, τῷ δὲ ἀδελφῷ τὸ ἄφθαρτον, καὶ ἀνισότητα, τὴν ἀδικίας ἀρχὴν, ἐνηφάνισεν ἰσότητι, ἣτις ἐστὶ πηγὴ δικαιοσύνης.

ΧΙΙ

86. οὗτοι πάντες, ὦ Γάιε, διὰ τὰς ὑπηρεγμένας εὐεργεσίας ἐθαυμάσθησαν καὶ ἔτι νῦν θαυμάζονται καὶ σεβασμοῦ τε καὶ τῶν ἀνωτάτω τιμῶν ἠξιώθησαν. εἰπέ δὴ καὶ αὐτὸς ἡμῖν, ἐπὶ τίνι γαυριᾶς καὶ πεφύσησαι τῶν παραπλησίων; **87.** ἐμιμήσω τοὺς Διοσκούρους εἰς φιλαδελφίαν; ἵνα ἐντεῦθεν ἄρξωμαι. τὸν μὲν ἀδελφὸν καὶ συγκληρονόμον ἐν ἀκμῇ τῆς πρώτης ἡλικίας, ὦ σιδήρειε καὶ ἀνηλεέστατε, ὡμῶς ἀπέσφαξας, τὰς <δ'> ἀδελφὰς ὕστερον ἐφυγάδευσας· μὴ καὶ αὐταὶ τὸν περὶ ἀφαιρέσεως ἀρχῆς φόβον εἰργάζοντό σοι; **88.** ἐμιμήσω Διόνυσον; εὐρετῆς καινῶν γέγονας χαρίτων ὡς ἐκεῖνος; εὐφροσύνης κατέπλησας τὴν οἰκουμένην; Ἀσία καὶ Εὐρώπη τὰς ἐκ σοῦ γεγεννημένας δωρεὰς οὐ χωρεῖ; **89.** καινὰς μὲν οὖν τέχνας καὶ ἐπιστήμας ἀνεῦρες ὡς κοινὸς λυμεῶν καὶ παλαμναῖος, αἷς μεταβάλλεις τὰ ἡδέα καὶ χαρτὰ πρὸς ἀηδίας καὶ λύπας καὶ ἀβίωτον βίον τοῖς πανταχοῦ πᾶσι, τὰ μὲν παρ' ἐτέροις ἀγαθὰ καὶ καλὰ πάντα σφετεριζόμενος ἀπλήστοις καὶ ἀκορέστοις ταῖς ἐπιθυμίαις, τὰ ἀπὸ τῶν ἐφῶν, τὰ ἀπὸ τῶν ἐσπερίων, τὰ ἀπὸ τῶν ἄλλων τοῦ παντὸς κλιμάτων, εἴ τινα ἢ κατὰ μεσημβρίαν ἦν ἢ πρὸς ἄρκτον, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς σαυτοῦ πικρίας καὶ ὅσα ταῖς ἐπαράτοις καὶ ἰοβόλοις ψυχαῖς γεννᾶν ἔθος βλαβερὰ καὶ ἐπιζήμια ἀντιδιδούς καὶ ἀντιπέμπων· διὰ ταῦτα ὁ νέος Διόνυσος ἡμῖν ἀνεφάνης; **90.** ἀλλὰ καὶ Ἡρακλέα ἐζήλωσας τοῖς ἀκαμάτοις σαυτοῦ πόνοις καὶ ταῖς ἀτρύτοις ἀνδραγαθίαις, εὐνομίας καὶ εὐδικίας εὐθηνίας τε καὶ εὐετηρίας καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἀφθονίας, ὧν ἡ βαθεῖα εἰρήνη δημιουργός, ἀναπλήσας ἠπείρους τε καὶ νήσους, ὁ ἀγεννέστατος, ὁ δειλίας μεστός, ὁ τῶν μὲν εἰς εὐστάθειαν καὶ εὐδαιμονίαν ἀπάντων κενώσας τὰς πόλεις, μεστὰς δὲ τῶν ἰ εἰς ταραχὰς καὶ θορύβους καὶ τὴν ἀνωτάτω βαρυδαιμονίαν ἀναφήνας; **91.** ἐπὶ δὲ ταῖς τοσαύταις φοραῖς, ἅς ἤνεγκας ἐπ' ὀλέθρῳ, εἰπέ μοι, Γάιε, ζητεῖς ἀθανασίας μεταλαχεῖν, ἵνα μὴ ὀλιγοχρονίους καὶ ἐφημέρους ἀλλὰ ἀθανάτους ἀπεργάσῃ συμφορὰς; ἐγὼ δὲ νομίζω τούναντίον, εἰ καὶ τις ἔδοξας γεγενῆσθαι θεός, πάντως ἂν σε μεταβαλεῖν

ένεκα τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων εἰς θνητὴν φύσιν· εἰ γὰρ ἀθανατίζουσιν ἀρεταί, πάντως φθείρουσι κακία. **92.** μήτε οὖν ἐν Διοσκούροις γράφου τοῖς φιλαδελφοτάτοις, ὁ σφαγεὺς καὶ λυμεῶν τῶν ἀδελφῶν γεγονώς, μήτε Ἡρακλέους ἢ Διονύσου τιμῆς κοινοπραγεί τῶν τὸν βίον ὀνησάντων, ὁ κακωτῆς καὶ διαφθορεὺς ὧν ἔδρασαν ἐκεῖνοι.

XIII

93. Τοσαύτη δέ τις περὶ αὐτὸν ἦν λύττα καὶ παράφορος καὶ παράκοπος μανία, ὥστε καὶ τοὺς ἡμιθέους ὑπερβάς ἐπανήει καὶ ἐπαπεδύετο τοῖς τῶν μειζόνων καὶ ἀμφίθαλῶν εἶναι δοκούντων σεβασμοῖς Ἑρμοῦ καὶ Απόλλωνος καὶ Ἄρεως. **94.** Ἑρμοῦ τὸ πρῶτον, κηρυκείοις καὶ πεδίλοις καὶ χλαμύσιν ἐνσκευαζόμενος τάξιν τε ἐν ἀταξία καὶ τὸ ἀκόλουθον ἐν συγχύσει καὶ λογισμὸν ἐν φρενοβλαβείᾳ παρεπιδεικνύμενος· **95.** εἶτα, ὅποτε δόξειεν αὐτῷ, τὰ μὲν ἀπετίθετο, εἰς δὲ Απόλλωνα μετεμορφουτο καὶ μετεσκευάζετο, στεφάνοις μὲν ἀκτινοειδέσι τὴν κεφαλὴν ἀναδούμενος, τόξον δὲ τῇ εὐωνύμῳ καὶ βέλη κρατῶν χειρὶ, Χάριτας δὲ τῇ δεξιᾷ προτείνων, ὡς δέον τὰ μὲν ἀγαθὰ ὀρέγειν ἐξ ἐτοίμου καὶ τετάχθαι τὴν βελτίονα τάξιν τὴν ἐπὶ δεξιᾷ, τὰς δὲ κολάσεις ὑποστέλλειν καὶ τὴν καταδεεστέραν χώραν κεκληρῶσθαι τὴν ἐπ' εὐώνυμα. **96.** χοροὶ τε εὐθύς εἰστήκεσαν συγκεκριμένοι, παιᾶνας εἰς αὐτὸν ἄδοντες, οἱ πρὸ μικροῦ Βάκχον καὶ Εὐήιον καὶ Λυαῖον ὀνομάζοντες καὶ ὕμνοις γεραίροντες, ἡνίκα τὴν Διονυσιακὴν ἀνελάμβανε σκευὴν. **97.** πολλάκις δὲ καὶ θῶρακα ἐνδύμενος ξιφῆρης προῆει μετὰ κράνους καὶ ἀσπίδος, Ἄρης ἀνακαλούμενος· καὶ παρ' ἐκάτερα οἱ Ἄρεως τοῦ καινοῦ [καὶ νέου] θεραπευταὶ συμπροῆσαν, ἀνδροφόνων καὶ δημοκοίνων θίασος, ὑπηρετήσοντες κακὰς ὑπηρεσίας φονῶντι καὶ διψῶντι ἀνθρωπέου αἵματος. **98.** εἶτα τοῖς ταῦτα ὀρώσι κατάπληξις ἦν ἐπὶ τῷ παραλόγῳ, καὶ ἐθαύμαζον, πῶς ὁ τάναντία δρῶν οἷς ἰσότημος εἶναι προαιρεῖται τὰς μὲν ἀρετὰς αὐτῶν ἐπιτηδεύειν οὐκ ἀξιοῖ, τοῖς δὲ παρασήμοις εἰς ἕκαστον σκευάζεται. καίτοι τὰ περιήπτα ταῦτα καὶ προκοσμήματα ξοάνοις καὶ ἀγάμασι προσκαθίδρυνται, διὰ συμβόλων μηνύοντα τὰς ὠφελείας, ἃς παρέχονται τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων οἱ τιμώμενοι. **99.** πέδιλα Ἑρμῆς ὑποδεῖται πετρῶν ταρσοὺς ἔχοντα· διὰ τί; ἄρα οὐχ ὅτι προσήκει τὸν ἐρμηνεῖα καὶ προφήτην τῶν θεῶν, ἀφ' οὗ καὶ Ἑρμῆς ὠνόμασται, τὰ ἀγαθὰ διαγγέλλοντα – κακοῦ γὰρ οὐχ ὅτι θεὸς ἀλλ' οὐδὲ σοφὸς ἀνήρ γίνεται μηνυτῆς – ποδωκέστατόν τε εἶναι καὶ μόνον οὐ πτηνὸν φέρεσθαι διὰ σπουδὴν ἀνυπέρθετον; ἐπειδὴ τὰ λυσιτελῆ φθάνοντας εὐαγγελίζεσθαι προσήκει, καθάπερ τὰ παλίμψημα μέλλοντας, εἰ μὴ ἐπιτρέποι τις αὐτὰ ἡσυχάζεσθαι. **100.** πάλιν κηρύκειον ἀναλαμβάνει δεῖγμα συμβατηρίων σπονδῶν· πόλεμοι γὰρ ἀνοχὰς καὶ διαλύσεις λαμβάνουσι διὰ κηρύκων εἰρήνην καθισταμένων· οἱ δὲ ἀκήρυκτοι συμφορὰς ἀτελευτήτους ἀπεργάζονται καὶ τοῖς ἐπιφέρουσι καὶ τοῖς ἀμυνομένοις. **101.** Γάιος δὲ πρὸς τίνα χρεῖαν πέδιλα ἀνελάμβανεν; ἢ ἵνα τὰ δύσφημα καὶ δυσώνυμα, δέον ἡσυχάζεσθαι, βοηδρομηται τάχει συντόνῳ πάντη συνηχοῦντα; καίτοι τί κινήσεως ἐπεσπευσμένης ἔδει; μένων γὰρ κακὰ ἐπὶ κακοῖς ἀμύθητα ὥσπερ ἐξ ἀενάων πηγῶν εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης ὄμβρει. **102.** τί δὲ δεῖ κηρυκείου τῷ μηδὲν εἰρηναῖον ποτε μήτε εἰπόντι μήτε δράσαντι, πᾶσαν δὲ οἰκίαν καὶ πόλιν ἐμφυλίων ἀναπλήσαντι πολέμων κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ βάρβαρον; ἀποθέσθω δὴ τὸν Ἑρμῆν, ἀφοσιωσάμενος τὴν ἀνοίκειον κλήσιν, ὁ ψευδώνυμος.

XIV

103. τί δὲ τῶν Ἀπολλωνιακῶν ἐμφερές ἐστι παρ' αὐτῷ; στέφανον ἀκτινωτὸν φορεῖ, εὖ πως ἀπομαξαμένου τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας τοῦ τεχνίτου. ἐκεῖνῳ δὲ ἥλιος ἢ φῶς συνόλως ἀσπαστόν ἐστιν, ἀλλ' οὐχὶ νύξ <καὶ σκότος> καὶ εἴ τι σκότους ἀφεγγέστερον εἰς τὴν τῶν ἐκνόμων ἔργων διάθεσιν; ἐπειδὴ τὰ μὲν καλὰ περιουγείας μεσημβρινῆς δεῖται πρὸς ἐπίδειξεν, τὰ δὲ αἰσχροῦ φασιν ἐσχατιᾶς Ταρτάρου, εἰς ὃν ἄξιον συνωθεῖσθαι δεόντως ἐπικρυφθησόμενα. **104.** μεταθέτω καὶ τὰ ἐν ἐκατέρῳ χειρὶ καὶ μὴ κιβδηλευέτω τὴν τάξιν. τὰ μὲν βέλη καὶ τόξα τῇ δεξιᾷ προφερέτω βάλλειν γὰρ καὶ τοξεύειν εὐσκόπως οἶδεν ἄνδρας, γυναῖκας, συγγενείας ὅλας, εὐανδρούσας πόλεις, ἐπ' ὀλέθρῳ παντελεῖ. **105.** τὰς δὲ Χάριτας ἢ ῥιψάτω θάπτον ἢ τῇ εὐωνύμῳ συσκιαζέτω· τὸ γὰρ κάλλος ἡσχυνεν αὐτῶν, προσοφθαλμιῶν καὶ προσκεχηνῶς ταῖς μεγάλαις οὐσίαις εἰς ἀρπαγὰς ἀδίκους, αἷς ἐπικατεσφάπτοντο οἱ δεσπότες τῆς εὐτυχίας ἔνεκα κακοδαιμονοῦντες. **106.** ἀλλὰ καὶ τὴν ἰατρικὴν Ἀπόλλωνος εὖ πως μετεχάραξεν. ὁ μὲν

γὰρ σωτηρίων φαρμάκων εύρετης ἐγένετο πρὸς υἰείαν ἀνθρώπων, ἀξιῶν καὶ τὰς ὑφ' ἑτέρων ἐγγινομένας νόσους αὐτὸς ἰᾶσθαι διὰ τὴν ἐκ φύσεως καὶ ἐπιτηδεύσεως ὑπερβάλλουσαν ἰ ἡμερότητα.

107. ὁ δὲ ἔμπαλιν νόσους μὲν τοῖς υἰγιαίνουσι, πηρώσεις δὲ τοῖς ὀλοκλήροις, καὶ συνόλως θανάτους τοῖς ζῶσι χειροποιήτους πρὸ τοῦ μοιριδίου χαλεπούς ἐπέφερε, πάντα τὰ φθοροποιᾶ χορηγίαις ἀφθόνοις παρεσκευασμένους, οἷς, εἰ μὴ ἔφθασε προαναιρεθεῖς ὑπὸ τῆς δίκης [χρησασθαι], κὰν τὸ ἐν ἐκάστη πόλει δοκιμώτατον ἤδη διέφθαρτο. **108.** πρὸς τοὺς γὰρ ἐν τέλει καὶ πλουσίους εὐτρεπεῖς ἦσαν αἱ παρασκευαί, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν Ῥώμῃ καὶ τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ, παρ' οἷς ἄργυρος καὶ χρυσὸς τεθησαύριστα τοσοῦτος, ὥστε, εἰ σύμπας ὁ ἐξ ἀπάσης τῆς ἄλλης οἰκουμένης ἀπὸ περάτων αὐτῶν συνενεχθεῖη, πολλῶ καταδεέστερος ἂν εύρεθῆναι. διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς πατρίδος ὥσπερ ἀφ' ἱερᾶς ἤρχετο τὰ σπέρματα τῆς εἰρήνης ἀπορρίπτειν, ὁ μισόπολις, ὁ δημοβόρος, ἡ λύμη, τὸ φθοροποιὸν κακόν.

109. λέγεται μὴ μόνον ἰατρὸς ἀλλὰ καὶ μάντις ἀγαθὸς Ἀπόλλων εἶναι, χρησιμοῖς προλέγων τὰ μέλλοντα πρὸς ὠφέλειαν ἀνθρώπων, ἵνα μὴ τις ἐπισκιασθεῖς αὐτῶν περὶ τὸ ἀδηλον ἀπροοράτως καθάπερ τυφλὸς τοῖς ἀβουλήτοις ὡς λυσιτελεστάτοις ἐπιτρέχων ἐπεμπίπτῃ, προμαθῶν δὲ τὸ μέλλον ὡς ἤδη παρὸν καὶ βλέπων αὐτὸ τῇ διανοίᾳ οὐχ ἤττον ἢ τὰ ἐν χερσὶν ὀφθαλμοῖς σώματος φυλάττηται, προνοούμενος τοῦ μηδὲν ἀνήκεστον παθεῖν. **110.** ἄρα ἄξιον τούτοις ἀντιθεῖναι τὰ παλίμφημα Γαῖου λόγια, δι' ὧν πενίαι καὶ ἀτιμίαι καὶ φυγαὶ καὶ θάνατοι προεμνηύοντο τοῖς πανταχοῦ τῶν ἐν τέλει καὶ δυνατῶν; τίς οὖν κοινωνία πρὸς Ἀπόλλωνα τῷ μηδὲν οἰκεῖον ἢ συγγενὲς ἐπιτετηδευκότι; πεπαύσθω καὶ ὁ ψευδῶννος Παιᾶν τὸν ἀληθῆ Παιᾶνα μιμούμενος· οὐ γὰρ ὥσπερ τὸ νόμισμα παράκομμα καὶ θεοῦ μορφή γίνεται.

XV

111. πάντα γε μὴν ἐλπίσειεν ἂν τις <μᾶλλον> ἢ τοιοῦτον σῶμα καὶ ψυχὴν, ἄμφω μαλακὰ καὶ κατεαγότα, τῇ περὶ ἐκάτερον Ἄρεως ἀλκῇ δυνηθῆναι ποτε ἐξομοιωθῆναι· ὁ δὲ ὥσπερ ἐπὶ σκηνηῆς ἐναλλάττων πολυειδῆ προσωπεῖα φαντασίαις ψευδέσιν ἠπάτα τοὺς ὀρώντας. **112.** φέρε δ' οὖν, μηδὲν τῶν περὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐξεταζέσθω διὰ τὴν ἐν πάσαις σχέσεσι καὶ κινήσεσιν ἀλλοτριότητα πρὸς τὸν εἰρημένον δαίμονα· τὴν Ἄρεως οὖν, οὐχὶ τοῦ μεμυθευμένου, τοῦ δὲ ἐν τῇ φύσει λόγου, ὃν ἀνδρεία κεκλήρωται, δύναμιν οὐκ ἴσμεν ἀλεξίκακον οὔσαν καὶ βοηθὸν καὶ παραστάτιν ἀδικουμένων, ὡς καὶ αὐτὸ που δηλοῖ τοῦνομα; **113.** παρὰ γὰρ τὸ ἀρήγειν, ὅπερ βοηθεῖν ἐστὶ, κατὰ γλῶτταν Ἄρης ὠνομάσθαι μοι δοκεῖ, καθαιρετικὸς πολέμων, δημιουργὸς εἰρήνης, ἧς ἐχθρὸς μὲν ἦν ἕτερος, ἐταῖρος δὲ πολέμων, τὴν εὐστάθειαν εἰς ταραχὰς καὶ στάσεις μεθαρμοζόμενος.

XVI

ἰ **114.** Ἄρα γε ἤδη μεμαθήκαμεν ἐκ τούτων, ὅτι οὐδενὶ θεῶν ἀλλ' οὐδὲ ἡμιθέων ἐξομοιοῦσθαι δεῖ Γάιον, μήτε φύσεως μήτε οὐσίας ἀλλὰ μηδὲ προαιρέσεως τετυχηκότα τῆς αὐτῆς; τυφλὸν δέ, ὡς ἔοικεν, ἢ ἐπιθυμία, καὶ μάλισθ' ὅταν προσλάβῃ κενοδοξίαν ὁμοῦ καὶ φιλονεικίαν μετὰ τῆς μεγίστης ἐξουσίας, ὑφ' ἧς ἡμεῖς οἱ πρότερον εὐτυχεῖς ἐπορθούμεθα. **115.** μόνους γὰρ Ἰουδαίους ὑπεβλέπετο, ὡς δὴ μόνους τὰναντία προηρημένους καὶ δεδιδαγμένους ἐξ αὐτῶν τρόπον τινὰ σπαργάνων ὑπὸ γονέων καὶ παιδαγωγῶν καὶ ὑφηγητῶν καὶ πολὺ πρότερον τῶν ἱερῶν νόμων καὶ ἔτι τῶν ἀγράφων ἐθῶν ἕνα νομίζειν τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦ κόσμου θεόν. **116.** οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες, ἄνδρες, γυναῖκες, πόλεις, ἔθνη, χῶραι, κλίματα γῆς, ὀλίγου δέω φάναι πᾶσα ἡ οἰκουμένη, καίτοι στένοντες ἐπὶ τοῖς γινομένοις, οὐδὲν ἤττον ἐκολάκευον αὐτὸν ἀποσεμνύνοντες πλέον τοῦ μετρίου καὶ τὸν τυφόν συναύξοντες. ἔνιοι δὲ καὶ τὸ βαρβαρικὸν ἔθος εἰς Ἰταλίαν ἤγαγον, τὴν προσκύνησιν, τὸ εὐγενὲς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐλευθερίας παραχαράττοντες. **117.** ἐν δὲ μόνον ἔθνος ἐξαίρετον τῶν Ἰουδαίων ὑποπτον ἦν ἀντιπράξειν, εἰωθὸς ἐκουσίους ἀναδέχεσθαι θανάτους ὥσπερ ἀθανασίαν, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν τῶν πατρίων περιδεῖν ἀναιρούμενον, εἰ καὶ βραχύτατον εἶη, διὰ τὸ καθάπερ ἐπὶ τῶν οἰκοδομημάτων ὑφαιρέσει ἐνός καὶ τὰ ἔτι παγίως ἐστάναι δοκοῦντα συμπίπτειν πρὸς τὸ κενωθὲν χαλώμενα καὶ καταρρέοντα. **118.** μικρὸν δὲ οὐκ ἦν τὸ κινούμενον, ἀλλὰ τὸ μέγιστον τῶν ὄντων, ἀνθρώπου γεννητὴν καὶ φθαρτὴν φύσιν εἰς ἀγένητον καὶ ἀφθαρτον ὅσα τῷ δοκεῖν θεοπλαστήσαι, ὅπερ ἀσεβημάτων ἔκρινεν εἶναι χαλεπώτατον – θᾶττον γὰρ ἂν εἰς ἀνθρωπον θεὸν ἢ εἰς θεὸν ἀνθρωπον μεταβαλεῖν – , δίχῃ τοῦ καὶ τὰς

ἄλλας τὰς ἀνωτάτω κακίας ἀναδέξασθαι, ἀπιστίαν ὁμοῦ καὶ ἀχαριστίαν πρὸς τὸν τοῦ κόσμου παντὸς εὐεργέτην, ὃς τῇ αὐτοῦ δυνάμει τοῖς μέρεσι πᾶσι τοῦ παντὸς ἀφθόνους περιουσίας ἀγαθῶν ἐκδίδωσιν.

XVII

119. Μέγιστος οὖν καὶ ἀκήρυκτος πόλεμος ἐπὶ τῷ ἔθνει συνεκροτεῖτο. τί γὰρ ἂν εἶη δούλῳ βαρύτερον κακὸν ἢ δεσπότης ἐχθρός; δούλοι δὲ αὐτοκράτορος οἱ ὑπήκοοι, καὶ εἰ μηδενὸς ἐτέρου τῶν προτέρων διὰ τὸ σὺν ἐπιεικείᾳ καὶ μετὰ νόμων ἄρχειν, ἀλλὰ τοὶ Γαῖου πᾶσαν ἐκτετημημένου τῆς ψυχῆς ἡμερότητα καὶ παρανομίαν ἐζηλωκότος – νόμον γὰρ ἡγούμενος ἑαυτὸν τοὺς τῶν ἑκασταχοῦ νομοθετῶν ὡς κενὰς ῥήσεις ἔλυσεν – ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον ἐν δούλοις ἀλλὰ καὶ δούλων τοῖς ἀτιμοτάτοις ἐγραφόμεθα τοῦ ἄρχοντος τρέποντος εἰς δεσπότην.

XVIII

! **120.** ὅπερ συναισθόμενος ὁ Ἀλεξανδρέων μιγὰς καὶ πεφορημένος ὄχλος ἐπέθετο ἡμῖν, καιρὸν ἐπιτηδειότατον παραπεπτωκέναι ὑπολαβὼν, καὶ τὸ τυφόμενον ἐκ μακρῶν χρόνων μῖσος ἀνέφηνε πάντα κυκῶν καὶ συνταράττων. **121.** ὡς γὰρ ἐκδοθέντας εἰς ὁμολογουμένας καὶ τὰς ἀνωτάτω συμφορὰς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἢ πολέμῳ κατακρατηθέντας ἐκμανέσι καὶ θηριωδεστάταις ὀργαῖς κατειργάζοντο, ταῖς οἰκίαις ἐπιτρέχοντες, τοὺς δεσπότης αὐταῖς γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐλαύνοντες, ὡς κενὰς οἰκητόρων ἀποφῆναι. **122.** ἐπιπλα καὶ κειμήλια οὐκέτι ὡς λησταὶ νύκτα καὶ σκότος ἐπιτηροῦντες διὰ φόβον ἀλώσεως ἐκλεπτον, ἀλλὰ φανερῶς μεθ' ἡμέραν ἐξεφόρουν ἐπιδεικνύμενοι τοῖς ἀπαντῶσιν, ὥσπερ οἱ κεκληρονομηκότες ἢ πριάμενοι παρὰ τῶν κυρίων. εἰ δὲ καὶ πλείους συνέθεντο κοινοπραγῆσαι τῶν ἀρπαγῶν, τὴν λείαν ἐν ἀγορᾷ μέση διενέμοντο, πολλάκις ἐν ὄψει τῶν δεσποτῶν, κατακερτομοῦντες καὶ ἐπιχλευάζοντες. **123.** δεινὰ μὲν οὖν καθ' ἑαυτὰ καὶ ταῦτα πῶς γὰρ οὐ; πένητας ἐκ πλουσίων καὶ ἀπόρους ἐξ εὐπόρων γεγενῆσθαι μηδὲν ἀδικοῦντας ἐξαίφνης καὶ ἀνοίκους καὶ ἀνεστίους, ἐξεωσμένους καὶ πεφυγαδευμένους τῶν ἰδίων οἰκιῶν, ἵνα μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ὑπαιθροὶ διατελοῦντες ἢ ταῖς ἀφ' ἡλίου φλογώσεσιν ἢ νυκτεριναῖς περιψύξεσι διαφθαρώσι. **124.** κουφότερα δὲ τῶν μελλόντων λέγεσθαι ταῦτα· συνελάσαντες γὰρ τοσαύτας μυριάδας ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν καὶ τέκνων καθάπερ βοσκήματα καὶ θρέμματα ἐξ ἀπάσης τῆς πόλεως εἰς μοῖραν ἐλαχίστην οἶά τινα σηκόν, ᾤθησαν ὀλίγαις ἡμέραις σωροὺς ἀθρόων νεκρῶν ἐφευρήσειν ἢ λιμῶν διαφθαρέντων διὰ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων, οὐ προευντροπισμένων τὰ ἐπιτηδεῖα κατὰ μαντείαν τῶν ἐξαπιναίων κακοπραγιῶν, **125.** ἢ δι' ὠθισμόν καὶ πνίγος, μηδεμιᾶς εὐρυχωρίας προσφερομένης, ἀλλὰ καὶ τοῦ πέριξ ἀέρος κακωθέντος καὶ ὅσον ἦν ἐν αὐτῷ ζωτικὸν ταῖς ἀναπνοαῖς, εἰ δὲ δεῖ τὸ ἀληθές εἰπεῖν, τοῖς ἐκπνεόντων ἄσθμασιν ὑποβαλόντος, ὑφ' ὧν φλεγόμενος καὶ τρόπον τινὰ καταβολῆ πυρετοῦ πιεσθεὶς θερμὸν καὶ ἄτοπον πνεῦμα διὰ μυκτῆρων καὶ στόματος εἰσέπεμπε, τὸ λεγόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν πῦρ ἐπιφέρων πυρί. **126.** τῶν γὰρ ἐντὸς σπλάγχνων ἢ δύναμις ἐκ φύσεως φλογωδεστάτη καθέστηκεν, ἦν ὅταν μὲν αἱ θύραθεν αὖραι μετρίως ψυχραὶ καταπνέωσιν, εὐδοεῖ τὰ τῆς ἀναπνοῆς ὄργανα ταῖς εὐκρασίαις, ὅταν δὲ μεταβάλωσι πρὸς τὸ θερμότερον, ἀνάγκη δυσοδοεῖν πυρὸς ἐπεισρέοντος πυρί.

XIX

127. μηκέτι οὖν ὑπομένειν τὴν δυσχωρίαν ! οἰοί τε ὄντες ἐξεχέοντο εἰς ἐρημίας καὶ αἰγιαλοὺς καὶ μνήματα, γλιχόμενοι σπάσαι καθαροῦ καὶ ἀβλαβοῦς ἀέρος. εἰ δὲ τινες ἢ προκατελήφθησαν ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσι τῆς πόλεως ἢ ἀγνοία τῶν κατασκευσάντων κακῶν ἀγρόθεν παρεγένοντο, πολυτρόπων ἀπέλαυον συμφορῶν, ἢ καταλευόμενοι ἢ κεράμῳ τιρωσκόμενοι ἢ πρίνου κλάδοις καὶ δρυὸς τὰ καιριώτατα μέρη τοῦ σώματος καὶ μάλιστα κεφαλὴν ἄχρι θανάτου καταγνύμενοι. **128.** περικαθήμενοι δὲ ἐν κύκλῳ τινὲς τῶν ἀργεῖν καὶ σχολάζειν εἰωθότων τοὺς συνεληλαμένους καὶ συνωσμένους εἰς ἐσχατιᾶς βραχὺ τι μέρος, ὡς ἔφην, καθάπερ τοὺς τειχίρεις γεγονότας ἐπετήρουν, μὴ τις ὑπεξέλθῃ λαθῶν. ἔμελλον δὲ ἄρα οὐκ ὀλίγοι διὰ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων ἀλογήσαντες τῆς ἰδίας ἀσφαλείας

ἐξιέναι, δέει τοῦ μὴ λιμῶ πανοίκιοι παραπολέσθαι. τούτων τὰς διαλύσεις καταδοκοῦντες ἐπετήρουν καὶ τοὺς συλληφθέντας εὐθὺς διέφθειρον αἰκίζόμενοι πάσαις αἰκίαις. **129.** ἕτερος δὲ λόχος ἦν ἐφεδρεύων τοῖς τοῦ ποταμοῦ λιμέσι πρὸς ἀρπαγὴν τῶν καταγομένων Ἰουδαίων καὶ ὧν κατ' ἐμπορίαν ἐκόμιζον· ἐπεισβαίνοντες γὰρ ταῖς ναυσὶ τὸν φόρτον ἐν ὄψεσι τῶν κυρίων ἐξεφόρουν καὶ αὐτοὺς ἐξαγκωνίζοντες ἐνεπίμπρασαν, ὕλη χρώμενοι πηδαλίους, οἶαξι, κοντοῖς καὶ ταῖς ἐπὶ τῶν καταστρωμάτων σανίσι. **130.** τοῖς δὲ ἐν μέσῃ τῇ πόλει κατακαιομένοις οἰκτρότατος ἦν ὄλεθρος· σπάνει γὰρ ἔστιν ὅτε ξύλων φρύγανα συνεφόρουν καὶ ταῦτα ἀνάψαντες ἐπερρίπτουν τοῖς ἀθλίους· οἱ δὲ ἡμίφλεκτοι καπνῶ τὸ πλεόν ἢ πυρὶ διεφθείροντο, τῆς φρυγανώδους ὕλης πῦρ μὲν ἀμενηνὸν καὶ καπνώδες ἐξαπτούσης καὶ αὐτίκα σβεννυμένης, ἀνθρακοῦσθαι δὲ διὰ κουφότητα μὴ δυναμένης. **131.** πολλοὺς δὲ ἔτι ζῶντας ἱμάσι καὶ βρόχοις περιβαλόντες καὶ ἐπισφίγγαντες τὰ σφυρὰ διὰ μέσης κατέσυρον ἀγορᾶς ἐναλλόμενοι καὶ μὴδὲ νεκρῶν ἀπεχόμενοι τῶν σωμάτων· διαρτῶντες γὰρ αὐτὰ κατὰ μέλη καὶ μέρη καὶ πατοῦντες οἱ καὶ τῶν ἀτιθάσων θηρίων ὠμότεροι καὶ ἀγριώτεροι πᾶσαν ἰδέαν ἐξανήλισκον, ὡς μὴδὲ λείψανον γοῦν ὃ δυνήσεται ταφῆς ἐπιλαχεῖν ὑπολιπέσθαι.

XX

132. Τοῦ δὲ ἐπιτρόπου τῆς χώρας, ὃς μόνος ἐδύνατο βουληθεὶς ὥρα μιᾶ τὴν ὄχλοκρατίαν καθελεῖν, προσποιούμενος ἅ τε ἑώρα μὴ ὄρα καὶ ὧν ἤκουε μὴ ἐπακούειν, ἀλλ' ἀνέδην ἐφιέντος πολεμοποιεῖν καὶ τὴν εἰρήνην συγχέοντος, ἔτι μᾶλλον ἐξοτρυνόμενοι πρὸς ἀναισχύντους καὶ θραυστέρας ὥρμησαν ἰ ἐπιβουλάς καὶ συνταξάμενοι στίφη πολυανθρωπότατα τὰς προσευχάς – πολλοὶ δὲ εἰσι καθ' ἕκαστον τμήμα τῆς πόλεως – τὰς μὲν ἐδενδροτόμησαν τὰς δὲ αὐτοῖς θεμελίους κατέσκαψαν, εἰς ἃς δὲ καὶ πῦρ ἐμβαλόντες ἐνέπηρσαν, ὑπὸ λύττης καὶ μανίας ἔκφρονος ἀλογήσαντες καὶ τῶν πλησίον οἰκιῶν· πυρὸς γὰρ, ὅποτε λάβοιτο ὕλης, οὐδὲν ὠκύτερον. **133.** καὶ σιωπῶ τὰς συγκαθαίρεθείσας καὶ συμπρησθείσας τῶν αὐτοκρατόρων τιμὰς ἀσπίδων καὶ στεφάνων ἐπιχρῦσων καὶ στηλῶν καὶ ἐπιγραφῶν, δι' ἃ καὶ τῶν ἄλλων ὠφείλον ἀνέχειν· ἀλλ' ἐθάρρουν ἅτε τὴν ἐκ Γαῖου τίσιν οὐ δεδιότες, ὃν εὖ ἠπίσταντο μῖσος ἄλεκτον ἔχοντα πρὸς Ἰουδαίους, ὡς ὑπονοεῖν, ὅτι οὐδεὶς οὐδὲν αὐτῷ χαρίζοιτο μείζον ἢ πάσας κακῶν ἰδέας ἐπιφέρων τῷ ἔθνει. **134.** βουλόμενοι δὲ καινότεραις κολακείαις ὑπελθόντες αὐτὸν ἀνυπευθύνους χρῆσθαι κατὰ τὸ παντελὲς ταῖς εἰς ἡμᾶς ἐπηρείαις τί ποιούσιν; προσευχάς ὅσας μὴ ἐδυνήθησαν ἐμπρήσει καὶ κατασκαφαῖς ἀφανίσαι διὰ τὸ πολλοὺς καὶ ἀθρόους πλησίον οἰκεῖν Ἰουδαίους ἕτερον τρόπον ἐλυμήναντο μετὰ τῆς τῶν νόμων καὶ ἔθων ἀνατροπῆς· εἰκόνας γὰρ ἐν ἀπάσαις μὲν ἰδρύντο Γαῖου, ἐν δὲ τῇ μεγίστῃ καὶ περισημοτάτῃ καὶ ἀνδριάντα χαλκοῦν ἐποχούμενον τεθρίππῳ. **135.** καὶ τοσοῦτον ἦν τὸ τάχος καὶ τὸ σύντονον τῆς σπουδῆς, ὥστε οὐκ ἔχοντες ἐν ἐτοιμίῳ καινὸν τέθριππον ἐκ τοῦ γυμνασίου παλαιότατον <ἐκόμιζον> ἰοῦ γέμον, ἠκρωτηριασμένον ὦτα καὶ οὐρὰς καὶ βάσεις καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα, ὡς δὲ φασὶ τινες καὶ ὑπὲρ γυναικὸς ἀνατεθὲν τῆς ἀρχαίας Κλεοπάτρας, ἣτις ἦν προμάμμη τῆς τελευταίας. **136.** ἠλίικην μὲν οὖν καθ' αὐτὸ τοῦτο τοῖς ἀναθειῖσιν ἐπέφερε κατηγορίαν, παντὶ τῷ δήλῳ. τί γάρ, εἰ <καὶ> καινὸν γυναικός; τί δέ, εἰ παλαιὸν ἀνδρός; τί δέ, εἰ συνόλω ἐπιφημισθὲν ἐτέρῳ; τοὺς τοιοῦτον ἀνατιθέντας ὑπὲρ αὐτοκράτορος οὐκ εἰκὸς ἦν εὐλαβηθῆναι, μὴ τις γένηται μήνυσις τῷ πάντα σεμνοποιοῦντι τὰ καθ' αὐτὸν διαφερόντως; **137.** οἱ δὲ γε ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἠλπίζον ἐπαινεθήσεσθαι καὶ μειζόνων καὶ λαμπροτέρων ἀπολαύσειν ἀγαθῶν ἕνεκα τοῦ καινὰ τεμένη προσαναθεῖναι Γαῖῳ τὰς προσευχάς, οὐχ ἕνεκα τιμῆς τῆς εἰς ἐκεῖνον, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ πάντα τρόπον ἐμφορεῖσθαι τῶν ἐπὶ τῷ ἔθνει κακοπραγιῶν. **138.** ἐναργεῖς δὲ πίστεις ἰ λαβεῖν ἔστι πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν βασιλέων· δέκα που σχεδὸν ἦ καὶ πλείονων ἐν τριακοσίοις ἔτεσιν ἐξῆς γενομένων, ἀνάθεισιν εἰκόνων ἢ ἀνδριάντων ἐν προσευχαῖς οὐδεμίαν ἐποίησαντο, καίτοι γε οἰκειῶν ὄντων καὶ συγγενῶν, οὐς θεοὺς καὶ ἐνόμιζον καὶ ἔγραφον καὶ ἐκάλουν. **139.** τί δὲ οὐκ ἔμελλον ἀνθρώπους γε ὄντας οἱ κύνας καὶ λύκους καὶ λέοντας καὶ κροκοδείλους καὶ ἄλλα πλείονα θηρία καὶ ἐνυδρα καὶ χερσαῖα καὶ πτηνὰ θεοπλαστοῦντες, ὑπὲρ ὧν βῶμοι καὶ ἱερὰ καὶ ναοὶ καὶ τεμένη κατὰ πᾶσαν Αἴγυπτον ἰδρύνται;

XXI

140. τάχα που νῦν φήσουσι τότε οὐκ ἂν εἰπόντες – τὰς γὰρ τῶν ἀρχόντων εὐπραγίας μᾶλλον ἢ τοὺς ἀρχοντας αὐτοὺς εἰώθασι θεραπεύειν –, ὅτι μείζους μὲν οἱ αὐτοκράτορες τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς τύχας τῶν Πτολεμαίων εἰσὶ, μειζόνων δὲ καὶ τιμῶν τυγχάνειν ὀφείλουσιν. **141.** εἶτα, ὧ πάντων ἀνθρώπων, ἵνα μηδὲν ἀναγκασθῶ βλάσφημον εἰπεῖν, εὐηθέστατοι, διὰ τί τὸν πρὸ Γαῖου Τιβέριον, ὃς κάκεινῳ τῆς ἡγεμονίας αἴτιος γέγονε, τρία πρὸς τοῖς εἴκοσιν ἔτη γῆς καὶ θαλάσσης ἀναψάμενον τὸ κράτος καὶ μηδὲ σπέρμα πολέμου μήτε κατὰ τὴν Ἑλλάδα μήτε κατὰ τὴν βάρβαρον ὑποτυφόμενον ἔασαντα, τὴν δὲ εἰρήνην καὶ τὰ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ παρασχόμενον ἄχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς ἀφθόνῳ καὶ πλουσίᾳ χειρὶ καὶ γνώμῃ, τῆς ὁμοίας τιμῆς οὐκ ἠξιώσατε; **142.** τὸ γένος ἦν ἐλάττων; ἀλλ’ εὐγενέστατος κατ’ ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς. ἀλλὰ τὴν παιδείαν; καὶ τίς ἦν φρονιμώτερος ἢ λογιώτερος ἐκείνου τῶν κατ’ αὐτὸν ἀκμασάντων; ἀλλὰ τὴν ἡλικίαν; καὶ ποῖος μᾶλλον ἢ βασιλέων ἢ αὐτοκρατόρων εὐγῆρος; οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἔτι νέος ὢν ὁ πρεσβύτερος ἐλέγετο δι’ αἰδῶ τὴν περὶ τὴν ἀγχίνοιαν. οὗτος οὖν ὁ τοιοῦτος καὶ τοσοῦτος ὑμῖν παρώφθη καὶ παρεσύρη. **143.** τί δέ; ὁ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερβαλὼν ἐν ἀπάσαις ταῖς ἀρεταῖς, ὁ διὰ μέγεθος ἡγεμονίας αὐτοκράτορος ὁμοῦ καὶ καλοκαγαθίας πρῶτος ὀνομασθεὶς Σεβαστός, οὐ διαδοχῇ γένους ὥσπερ τι κλήρου μέρος τὴν ἐπωνυμίαν λαβὼν, ἀλλ’ αὐτὸς γενόμενος ἀρχὴ σεβασμοῦ καὶ τοῖς ἔπειτα; ὁ τοῖς μὲν πράγμασι τεταραγμένοις καὶ συγκεχυμένοις ἐπιστάς, ὅτε εὐθὺς παρηλθεν ἐπὶ τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμέλειαν; **144.** νῆσοι γὰρ πρὸς ἡπείρους καὶ ἡπειροὶ πρὸς νήσους περὶ πρωτείων ἀντεφιλονεῖκουσιν ἡγεμόνας ἔχουσαι καὶ προαγωνιστὰς Ῥωμαίων τοὺς ἐν τέλει δοκιμωτάτους· καὶ αὐθις τὰ μεγάλα τμήματα τῆς οἰκουμένης, Ἀσία πρὸς Εὐρώπην καὶ Εὐρώπη πρὸς Ἀσίαν, ἡμιλλῶντο περὶ κράτους ἀρχῆς, τῶν Εὐρωπαίων καὶ Ἀσιανῶν ἐθνῶν ἀπὸ ἐσχάτων γῆς ἀναστάντων καὶ βαρεῖς πολέμους ἰ ἀντεπιφερόντων διὰ πάσης γῆς καὶ θαλάττης πεζομαχίαις <καὶ ναυμαχίαις>, ὡς μικροῦ σύμπαν τὸ ἀνθρώπων γένος ἀναλωθὲν ταῖς ἀλληλοκτονίαις εἰς τὸ παντελὲς ἀφανισθῆναι, εἰ μὴ δι’ ἓνα ἄνδρα καὶ ἡγεμόνα, τὸν Σεβαστόν [οἶκον], ὃν ἄξιον καλεῖν ἀλεξίκακον. **145.** οὗτός ἐστιν ὁ Καῖσαρ, ὁ τοὺς καταρράξαντας πανταχόθι χειμῶνας εὐδιάσας, ὁ τὰς κοινὰς νόσους Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἰασάμενος, αἱ κατέβησαν μὲν ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν καὶ ἐσίων, ἔδραμον δὲ καὶ μέχρι δύσεως καὶ πρὸς ἄρκτον, τὰ μεθόρια χωρία καὶ πελάγη κατασπείρασαι τῶν ἀβουλήτων. **146.** οὗτός ἐστιν ὁ τὰ δεσμά, οἷς κατέζευκτο καὶ ἐπεπίεστο ἡ οἰκουμένη, παραλύσας, οὐ μόνον ἀνεῖς· οὗτος ὁ καὶ τοὺς φανεροὺς καὶ ἀφανεῖς πολέμους διὰ τὰς ἐκ ληστῶν ἐπιθέσεις ἀνελὼν· οὗτος ὁ τὴν θάλατταν πειρατικῶν μὲν σκαφῶν κενὴν ἐργασάμενος, φορτιδῶν δὲ πληρώσας. **147.** οὗτος ὁ τὰς πόλεις ἀπάσας εἰς ἐλευθερίαν ἐξελόμενος, ὁ τὴν ἀταξίαν εἰς τάξιν ἀγαγὼν, ὁ τὰ ἄμικτα ἔθνη καὶ θηριώδη πάντα ἡμερώσας καὶ ἀρμοσάμενος, ὁ τὴν μὲν Ἑλλάδα Ἑλλάσι πολλαῖς παραυξήσας, τὴν δὲ βάρβαρον ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τμήμασιν ἀφελληνίσας, ὁ εἰρηνοφύλαξ, ὁ διανομεὺς τῶν ἐπιβαλλόντων ἐκάστοις, ὁ τὰς χάριτας ἀταμιεύτους εἰς μέσον προθείς, ὁ μηδὲν ἀποκρουψάμενος ἀγαθὸν ἢ καλὸν ἐν ἅπαντι τῷ ἑαυτοῦ βίῳ.

XXII

148. τοῦτον οὖν τὸν τοσοῦτον εὐεργέτην ἐν τρισὶ καὶ τεσσαράκοντα ἐνιαυτοῖς, οὓς ἐπεκράτησεν Αἰγύπτου, παρεκαλύψαντο, μηδὲν ἐν προσευχαῖς ὑπὲρ αὐτοῦ, μὴ ἄγαλμα, μὴ ξόανον, μὴ γραφὴν ἰδρυσάμενοι. **149.** καὶ μὴν εἴ τινα καινὰς καὶ ἐξαιρέτους ἔδει ψηφίζεσθαι τιμὰς, ἐκείνῳ προσήκον ἦν, οὐ μόνον ὅτι τοῦ Σεβαστοῦ γένους ἀρχὴ τις ἐγένετο καὶ πηγὴ, οὐδὲ ὅτι πρῶτος καὶ μέγιστος καὶ κοινὸς εὐεργέτης, ἀντὶ πολυαρχίας ἐνὶ κυβερνήτῃ παραδοὺς τὸ κοινὸν σκάφος οἰακονομεῖν ἑαυτῷ, θαυμασίῳ τὴν ἡγεμονικὴν ἐπιστήμην – τὸ γὰρ “οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη” λέλεκται δεόντως, ἐπειδὴ πολυτρόπων αἰτίαι κακῶν αἰ πολυψηφίαι –, ἀλλ’ ὅτι καὶ πᾶσα ἡ οἰκουμένη τὰς ἰσολυμπίους αὐτῷ τιμὰς ἐψηφίσαντο. **150.** καὶ μαρτυροῦσι ναοί, προπύλαια, προτεμενίσματα, στοαί, ὡς ὅσαι τῶν πόλεων, ἢ νέα ἢ παλαιά, ἔργα φέρουσι μεγαλοπρεπῆ, τῷ κάλλει καὶ μεγέθει τῶν Καισαρείων παρευμερεῖσθαι, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἀλεξάνδρειαν. **151.** οὐδὲν γὰρ τοιοῦτόν ἐστι τέμενος, οἷον τὸ λεγόμενον Σεβαστεῖον, ἐπιβατηρίου Καίσαρος νεῶς, <ὃς> ἀντικρὺ τῶν εὐορμωτάτων λιμένων μετέωρος ἴδρυται μέγιστος καὶ ἐπιφανέστατος καὶ ἰ οἷος οὐχ ἑτέρωθι κατάπλεως ἀναθημάτων, [ἐν] γραφαῖς καὶ ἀνδριάσι καὶ ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ περιβεβλημένος ἐν κύκλῳ, τέμενος εὐρύτατον στοαῖς, βιβλιοθήκαις, ἀνδρῶσιν, ἄλσεσι, προπυλαίοις, εὐρυχωρίαις, ὑπαίθροις, ἅπασιν τοῖς εἰς πολυτελέστατον κόσμον ἡσκημένον, ἐλπίς καὶ ἀναγομένοις καὶ καταπλέουσι σωτήριος.

XXIII

152. ἔχοντες οὖν τοιαύτας ἀφορμὰς καὶ τοὺς πανταχοῦ πάντας ὁμογνώμονας οὔτε περὶ τὰς προσευχὰς ἐνεωτέρισαν καὶ καθ' ἕκαστον <τὸ> νόμιμον ἐφύλαξαν ἢ τινα σεβασμὸν παρέλιπον τῶν ὀφειλομένων Καίσαρι; καὶ τίς ἂν εὖ φρονῶν εἴποι; διὰ τί οὖν ἐστέρησαν; ἐγὼ φράσω μηδὲν ὑποστυλάμενος. **153.** ἤδεσαν αὐτοῦ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ὅτι τοσαύτην ποιεῖται τῆς βεβαιώσεως τῶν παρ' ἑκάστοις πατριῶν, ὅσην καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν, καὶ ὅτι δέχεται τὰς τιμὰς οὐκ ἐπὶ καθαιρέσει τῶν παρ' ἐνίοις νομίμων τυφοπλαστῶν ἑαυτὸν, ἀλλὰ τῷ μεγέθει τῆς τοσαύτης ἡγεμονίας ἐπόμενος, ἢ διὰ τῶν τοιούτων πέφυκε σεμνοποιεῖσθαι. **154.** τοῦ δὲ μὴ ταῖς ὑπερόγκοις τιμαῖς δεθῆναι καὶ φυσηθῆναι ποτε πίστις ἐναργεστάτη τὸ μηδέποτε θεὸν ἑαυτὸν ἐθελῆσαι προσειπεῖν, ἀλλὰ κἂν εἰ λέγοι τις δυσχεραίνειν, καὶ τὸ τοὺς Ἰουδαίους ἀποδέχεσθαι, οὐς ἀκριβῶς ἤδει πάντα ἀφοσιουμένους τὰ τοιαῦτα. **155.** πῶς οὖν ἀπεδέχετο τὴν πέραν τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ μεγάλην τῆς Ῥώμης ἀποτομὴν, ἣν οὐκ ἤγνόει κατεχομένην καὶ οἰκουμένην πρὸς Ἰουδαίω; Ῥωμαῖοι δὲ ἦσαν οἱ πλείους ἀπελευθερωθέντες· αἰχμάλωτοι γὰρ ἀχθέντες εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τῶν κτησαμένων ἠλευθερώθησαν, οὐδὲν τῶν πατριῶν παραχαράξει βιασθέντες. **156.** ἠπίστατο οὖν καὶ προσευχὰς ἔχοντας καὶ συνιόντας εἰς αὐτάς, καὶ μάλιστα ταῖς ἱεραῖς ἑβδομαῖς, ὅτε δημοσίᾳ τὴν πάτριον παιδεύονται φιλοσοφίαν. ἠπίστατο καὶ χρήματα συνάγοντας ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν ἱερὰ καὶ πέμποντας εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τῶν τὰς θυσίας ἀναξόντων. **157.** ἀλλ' ὅμως ἰ οὔτε ἐξώκισε τῆς Ῥώμης ἐκείνους οὔτε τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτῶν ἀφείλετο πολιτείαν, ὅτι καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐφρόντιζον, οὔτε ἐνεωτέρισεν εἰς τὰς προσευχὰς οὔτε ἐκώλυσε συνάγεσθαι πρὸς τὰς τῶν νόμων ὑψηγῆσεις οὔτε ἠναντιώθη τοῖς ἀπαρχομένοις, ἀλλ' οὕτως ὡσίωτο περὶ τὰ ἡμέτερα, ὥστε μόνον οὐ πανοίκιος ἀναθημάτων πολυτελείαις τὸ ἱερὸν ἡμῶν ἐκόσμησε, προστάξας καὶ διαιονίους ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεχεῖς ὀλοκαύτους καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀπαρχὴν τῷ ὑψίστῳ θεῷ, αἱ καὶ μέχρι νῦν ἐπιτελοῦνται καὶ εἰς ἅπαν ἐπιτελεσθήσονται, μῆνυμα τρόπων ὄντως αὐτοκρατορικῶν. **158.** οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν ταῖς μηνιαίαις τῆς πατρίδος διανομαῖς, ἀργύριον ἢ σῖτον ἐν μέρει παντὸς τοῦ δήμου λαμβάνοντος, οὐδέποτε τοὺς Ἰουδαίους ἠλάττωσε τῆς χάριτος, ἀλλ' εἰ καὶ συνέβη τῆς ἱερᾶς ἑβδομῆς ἐνεστώσης γενέσθαι τὴν διανομὴν, ὅτε οὔτε λαμβάνειν οὔτε δίδοναι ἢ συνόλωσ τι πράττειν τῶν κατὰ βίον καὶ μάλιστα τὸν ποριστὴν ἐφείται, προσετέτακτο τοῖς διανέμουσι ταμιεῦειν τοῖς Ἰουδαίοις εἰς τὴν ὑστεραίαν τὴν κοινὴν φιλανθρωπίαν.

XXIV

159. Τοιγαροῦν οἱ πανταχοῦ πάντες, εἰ καὶ φύσει διέκειντο πρὸς Ἰουδαίους οὐκ εὐμενῶς, εὐλαβῶς εἶχον ἐπὶ καθαιρέσει τινὸς τῶν Ἰουδαϊκῶν νομίμων προσάψασθαι· καὶ ἐπὶ Τιβερίου μέντοι τὸν αὐτὸν τρόπον, καίτοι τῶν ἐν Ἰταλίᾳ παρακινήθέντων, ἠνίκα Σηιανὸς ἐσκευῶρει τὴν ἐπίθεσιν. **160.** ἔγνω γὰρ, εὐθέως ἔγνω μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, ὅτι τὰ κατηγορηθέντα τῶν ᾠκηκῶν τὴν Ῥώμην Ἰουδαίων ψευδεῖς ἦσαν διαβολαί, πλάσματα Σηιανοῦ τὸ ἔθνος ἀναρπάσαι θέλοντος, ὅπερ ἢ μόνον ἢ μάλιστα ἤδει βουλαῖς ἀνοσίους καὶ πράξεσιν ἀντιβησόμενον ὑπὲρ τοῦ παρασπονδηθῆναι κινδυνεύσαντος αὐτοκράτορος. **161.** καὶ τοῖς πανταχόσε χειροτονουμένοις ὑπάρχουσιν ἐπέσκηψε παρηγορησαί μὲν τοὺς κατὰ πόλεις τῶν ἀπὸ τοῦ ἔθνους, ὡς οὐκ εἰς πάντας προβάσης τῆς ἐπεξελεύσεως, ἀλλ' ἐπὶ μόνους τοὺς αἰτίους – ὀλίγοι δὲ ἦσαν –, κινήσαι δὲ μηδὲν τῶν ἐξ ἔθνους, ἀλλὰ καὶ παρακαταθήκην ἔχειν τοὺς τε ἄνδρας ὡς εἰρηνικοὺς τὰς φύσεις καὶ τὰ νόμιμα ὡς ἀλείφοντα πρὸς εὐστάθειαν.

XXV

162. Ὁ δὲ Γάιος ἑαυτὸν ἐξετύφωσεν, οὐ λέγων μόνον ἀλλὰ καὶ οἰόμενος εἶναι θεός. εἶτα οὐδένας εὗρεν οὔτε Ἑλλήνων οὔτε βαρβάρων ἐπιτηδειότερους Ἀλεξανδρέων εἰς τὴν τῆς ἀμέτρου καὶ ὑπὲρ φύσιν ἀνθρωπίνην ἐπιθυμίας βεβαίωσιν· δεινοὶ γὰρ εἰσι τὰς κολακείας καὶ γοητείας καὶ ὑποκρίσεις, παρεσκευασμένοι μὲν θῶπας λόγους, ἀνεμίμενοι ἰ δὲ στόμασι καὶ ἀχαλίνοις πάντα φύροντες. **163.** θεοῦ κλήσις οὕτως ἐστὶ σεμνὸν παρ' αὐτοῖς, ὥστε καὶ ἴβησι καὶ ἰοβόλοις ἀσπίσι ταῖς ἐγχωρίαις καὶ

πολλοῖς ἑτέροις τῶν ἐξηγηριωμένων αὐτῆς θηρίων μεταδεδώκασιν· ὥστε εἰκότως ἀταμιεύτοις χρώμενοι ταῖς εἰς θεὸν τεινούσαις προσηγορίαις ἀπατῶσι μὲν τοὺς ὀλιγόφρονας καὶ ἀπείρους τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀθεότητος, ἀλίσκονται δὲ ὑπὸ τῶν ἐπισταμένων τὴν πολλὴν αὐτῶν ἠλιθιότητα, μᾶλλον δὲ ἀσέβειαν.

164. ἦς ἀπειρος ὢν Γάιος ὑπελάμβανε τῷ ὄντι νομίζεσθαι παρ' Ἀλεξανδρεῦσι θεός, ἐπειδὴ περ οὐ πλαγίως ἀλλ' ἀντικρὺς ἅπασιν ἐχρῶντο κατακόρως τοῖς ὀνόμασιν, ὅσα τοῖς ἄλλοις ἔθος ἐπιφημίζεσθαι θεοῖς. **165.** εἶτα καὶ τὴν περὶ τὰς προσευχὰς νεωτεροποιῖαν ἀπὸ καθαροῦ τοῦ συνειδότος καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀκραιφνοῦς τιμῆς ᾧετο γεγενῆσθαι, τῇ μὲν ταῖς ὑπομνηματικαῖς ἐφημερίσιν, ἃς ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας διεπέμποντο τινες, προσέχων – ἥδιστον γὰρ ἦν ἀνάγνωσμα τοῦτο αὐτῷ, ὡς καὶ τὰ τῶν ἄλλων συγγραφέων καὶ ποιητῶν ἀηδέστατα συγκρίσει τῆς ἐν τούτοις χάριτος νομίζεσθαι –, τῇ δὲ καὶ δι' ἐνίουσ οἰκέτας τοὺς τωθάζοντας ἀεὶ καὶ χλευάζοντας σὺν αὐτῷ.

XXVI

166. Τούτων ἦσαν οἱ πλείους Αἰγύπτιοι, πονηρὰ σπέρματα, κροκοδείλων καὶ ἀσπίδων τῶν ἐγχωρίων ἀναμεμαγμένοι τὸν ἰὸν ὀμοῦ καὶ θυμὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς. ἡγεμῶν δὲ οἷά τις ἦν χοροῦ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ θιάσου παντὸς Ἑλικῶν, ἐπάρατον καὶ ἐξάριστον ἀνδράποδον παραιοφθαρὲν εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκίαν· ἀπεγεύσατο γὰρ τῶν ἐγκυκλίων κατὰ φιλοτιμίαν τοῦ προτέρου δεσπότη, ὃς αὐτὸν ἐδωρήσατο Τιβερίῳ Καίσαρι. **167.** τότε μὲν οὖν οὐδεμιᾶς ἐτύγγχανε προνομίας, ὅσα μειρακιώδη χαριεντίσματα Τιβερίου διαμεμισθηκότος, ἐπειδὴ πρὸς τὸ σεμνότερόν τε καὶ αὐστηρότερον σχεδὸν ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐπικλινῶς εἶχεν. **168.** ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν ἐτελεύτησε, Γάιος δὲ τὴν ἡγεμονίαν διεδέξατο, νέῳ δεσπότη παρεπόμενος εἰς ἀνέσεις καὶ τρυφὴν τὴν διὰ πάσης αἰσθήσεως ἐπιχαλῶντι “σός” εἶπε “νῦν ὁ καιρὸς ἐστίν, Ἑλικῶν, ἐπέγειρε σαυτὸν· ἔχεις πρὸς ἐπίδειξιν ἀκροατὴν καὶ θεατὴν τὸν πάντων ἄριστον· εὐθικτος εἶ τὴν φύσιν· σκώπτειν καὶ χαριεντίζεσθαι δύνασαι μᾶλλον ἑτέρων· ἀθύρματα καὶ παιδιὰς ληρώδεις καὶ παρασεσυρμένας οἶδας· τῶν ἐγκυκλίων οὐχ ἤττον πεπαίδευσαι τὰ ἀχόρευτα· πρόσσεσί σοι καὶ τὸ στωμύλον οὐκ ἀτερπές. **169.** ἐὰν ἔτι κέντρον ἐγκαταμίξης τοῖς τωθασμοῖς ὑποκακώθης, ὡς μὴ γέλωτα κινεῖν μόνον ἀλλὰ καὶ πικρίαν ἐκ τοῦ καχυπόνου, τὸν δεσπότην ὅλον ἤρπακας ἰ· εὐφυῶς διακειμένον πρὸς ἀκρόασιν τῶν μετὰ χλεύης ἐγκλημάτων· ἀναπέπταται γὰρ αὐτοῦ, ὡς οἶδας, τὰ ὦτα καὶ ἀνωρθίασται πρὸς τοὺς ἐπιτετηδευκότας συνυφαίνειν τὸ βλασφημεῖν τῷ συκοφαντεῖν. **170.** ὕλας δὲ μὴ ζῆτει περιττοτέρας· ἔχεις τὰς κατὰ Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν ἑθῶν διαβολάς, αἷς ἐνετράφης· ἐξ ἔτι σπαργάνων ἀνεδιδάχθης αὐτάς, οὐ παρ' ἐνὸς ἀνδρὸς ἀλλὰ τοῦ γλωσσαργοτάτου μέρους τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως· ἐπίδειξαι τὰ μαθήματα.”

XXVII

171. τούτοις τοῖς παραλόγοις καὶ ἐπαράτοις λογισμοῖς ἐπάρας καὶ συγκροτήσας ἑαυτὸν συνεῖχε καὶ περιεῖπε τὸν Γάιον, οὐ νύκτωρ, οὐ μεθ' ἡμέραν ἀφιστάμενος, ἀλλὰ πανταχοῦ συμπαρών, ἵνα ταῖς ἐρημίαις καὶ ἀναπαύλαις αὐτοῦ καταχρηῖται πρὸς τὰς κατὰ τοῦ ἔθνους αἰτίας, ἡδονὰς κινῶν τὰς διὰ σκωμμάτων ὁ πανουργότατος, ἵνα τιτρώσκωσιν αἱ διαβολαί· τὸν γὰρ ἐπ' εὐθείας κατήγορον οὔτε ὠμολόγει οὔτε ὁμολογεῖν ἐδύνατο, πλαγιάζων δὲ καὶ τεχνιτεύων χαλεπώτερος καὶ βαρύτερος ἢν ἐχθρὸς τῶν ἐπιγεγραμμένων ἀντικρὺς τὴν δυσμένειαν. **172.** φασὶ δὲ ὅτι καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων οἱ πρέσβεις εὐ τοῦτο εἰδότες ἀφανῶς ἐμεμίσθωντο αὐτὸν μεγάλοις μισθοῖς, οὐ διὰ χρημάτων μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπὶ τιμαῖς ἐλπίδων, ἃς ὑπέσπειραν αὐτῷ παρέξιν οὐκ εἰς μακρὰν, ἐπειδὴν ἀφίκηται Γάιος εἰς Ἀλεξανδρείαν. **173.** ὁ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὄνειροπολῶν, ἐν ᾧ παρόντος τοῦ δεσπότη καὶ σὺν αὐτῷ σχεδὸν τι τῆς οἰκουμένης – οὐ γὰρ ἦν ἄδηλον, ὅτι κατὰ θεραπείαν Γαῖῳ συνεισβαλεῖ τὸ δοκιμώτατον καὶ ὅσον τῶν πόλεων ὄψις ἐστὶν ἀναστὰν ἀπὸ περάτων αὐτῶν – ὑπὸ τῆς μεγίστης καὶ ἐνδοξοτάτης πόλεως τιμηθήσεται, πάντα ὑπισχνεῖτο. **174.** μέχρι μὲν οὖν τινος τὸν ἐμφωλεύοντα ἔνδον πολέμιον ἀγνοοῦντες ἐφυλαττόμεθα τοὺς ἕξω μόνους· ἐπεὶ δὲ ἠσθόμεθα, διηρυνῶμεν περιβλεπόμενοι πάσας ὁδοὺς, εἴ πως δυνησόμεθα μαλθάξαι καὶ τιθασεῦσαι τὸν ἄνθρωπον ἐξ ἅπαντος τρόπου καὶ τόπου βάλλοντα καὶ τοξεύοντα ἡμᾶς εὐσκόπως. **175.** καὶ συνεσφαιρίζε γὰρ καὶ συνεγυμνάζετο καὶ συνελούετο καὶ συνηρίστα καὶ μέλλοντι κοιμᾶσθαι παρῆν Γαῖῳ, τὴν τοῦ κατακοιμιστοῦ καὶ κατ' οἰκίαν ἀρχισωματοφύλακος τεταγμένος τάξιν, ὅση μηδενὶ προσῆν ἄλλω, ὡς μόνος ἔχειν εὐκαιρούσας καὶ

σχολαζούσας ἀκοᾶς αὐτοκράτορος τῶν ἔξω διαφευγμένας θορύβων εἰς ἀκρόασιν ὧν μάλιστα ἐπόθει. **176.** διασυρμοὶ δὲ ἦσαν ἀνακεκραμένοι κατηγορίαις, ἵνα τοῖς μὲν ἡδονὰς κινή, ἡμᾶς δὲ τὰ μέγιστα βλάβη· τὸ μὲν γὰρ προηγούμενον ἔργον εἶναι δοκοῦν, ὁ διασυρμός, πάρεργον ἦν αὐτῷ, τὸ δὲ φαινόμενον πάρεργον, αἱ κατηγορίαι, μόνον καὶ πρῶτον ἔργον. **177.** πάντα δὴ κάλων ἀνασειῶν, ὡς οἱ πνεῦμα δεξιὸν κατ' οἰάκων ἔχοντες, ἐφέρετο πλησις οὐριοδρομῶν, ἄλλας ἰ ἐπ' ἄλλαις συντιθεῖς καὶ συνείρων αἰτίας. τοῦ δὲ ἐνετυπούτο ἡ διάνοια παγιώτερον, ὡς ἄληστον εἶναι τὴν τῶν ἐγκλημάτων μνήμην.

XXVIII

178. Ἐν ἀπόροις δὲ καὶ ἐν ἀμηχάνοις ὄντες, ἐπειδὴ πάντα λίθον κινοῦντες ὑπὲρ τοῦ τὸν Ἑλικῶνα ἐξευμενίσασθαι πάροδον οὐδεμίαν ἀνευρίσκομεν, μηδενὸς μήτε εἰπεῖν μήτε προσελθεῖν τολμῶντος ἕνεκα τῆς ἀλαζονείας καὶ βαρύτητος, ἢ πρὸς πάντας ἐκέχητο, καὶ ἅμα διὰ τὸ ἀγνοεῖν, εἴ τις ἐστὶν αὐτῷ πρὸς τὸ Ἰουδαίων γένος ἀλλοτριώσις ἀλείφονται τὸν δεσπότην αἰεὶ καὶ συγκροτοῦντι κατὰ τοῦ ἔθνους, τὸ μὲν ἔτι πονεῖσθαι περὶ τοῦτο τὸ μέρος εἰάσαμεν, τοῦ δὲ ἀναγκαιοτέρου περιειχόμεθα· γραμματεῖον γὰρ ἔδοξεν ἀναδοῦναι Γαῖῳ κεφαλαιώδη τύπον περιέχον ὧν τε ἐπάθομεν καὶ ὧν τυχεῖν ἠξιούμεν. **179.** ἦν δὲ σχεδὸν τοῦτο ἐπιτομή τις ἰκετείας μακροτέρας, ἦν ἐπεπόμφεμεν πρὸ ὀλίγου δι' Ἀγρίππα τοῦ βασιλέως· ἐκ τύχης γὰρ ἐπεδήμησε τῇ πόλει μέλλων εἰς Συρίαν κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ βασιλείαν ἀπαίρειν.*** **180.** ἐλελήθειμεν δὲ ἄρα ἔτι ἀπατῶντες ἑαυτούς· καὶ γὰρ πρότερον, ὅτε εὐθύς ἠρξάμεθα πλεῖν οἰόμενοι πρὸς κριτὴν ἀφίξεσθαι τευξόμενοι τῶν δικαίων. ὁ δὲ ἦν ἐχθρὸς ἄσπονδος, δελεάζων ὅσα τῷ δοκεῖν φαιδρῷ τῷ βλέμματι καὶ ἰλαρωτέραις ταῖς προσρήσεσι. **181.** δεξιωσάμενος γὰρ ἡμᾶς ἐν τῷ πρὸς Τιβέρει πεδίῳ τὸ πρῶτον – ἔτυχε δὲ ἐκ τῶν μητρῶων ἐξίων κήπων – ἀντιπροσηγόρευσε καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα κατέσεισεν αἰνιττόμενος εὐμένειαν καὶ τὸν ἐπὶ τῶν πρεσβειῶν, “Ὀμιλον ὄνομα, προσπέμφας “αὐτὸς” ἔφη “τῆς ὑμετέρας ὑποθέσεως ἀκούσομαι προσευκαιρήσας”, ὥστε τοὺς ἐν κύκλῳ πάντας συνήδεσθαι καθάπερ ἤδη νενικηκόσι καὶ τῶν ἡμετέρων ὅσοι ταῖς ἐπιπολαίους παράγονται φαντασίαις. **182.** ἐγὼ δὲ φρονεῖν τι δοκῶν περιττότερον καὶ δι' ἡλικίαν καὶ τὴν ἄλλην παιδείαν εὐλαβέστερος ἤμην ἐφ' οἷς ἔχαιρον οἱ ἄλλοι. “διὰ τί γάρ” ἔφασκον ἀνακινῶν τὸν ἑμαυτοῦ λογισμόν, “τοσούτων ὄντων πρεσβευτῶν σχεδὸν ἀπὸ πάσης γῆς ἀφιγμένων, ἡμῶν εἴπε τότε μόνων ἀκούσεσθαι; τί βουλόμενος; οὐ γὰρ ἠγνόει γε ὄντας Ἰουδαίους, οἷς ἀγαπητὸν τὸ μὴ ἐλαττοῦσθαι. **183.** τὸ δὲ δὴ καὶ προνομίας οἶεσθαι τυγχάνειν παρ' ἄλλοεθνεῖ καὶ νέῳ καὶ αὐτεξουσίῳ δεσπότη μὴ καὶ μανίας ἐγγύς ἐστιν; ἀλλ' εἴποι τῇ τῶν ἄλλων Ἀλεξανδρέων ἰ μερίδι προσκειῖσθαι, ἢ διδοῦς προνομίαν θάττον ὑπέσχετο δικάσειν, ἐὰν ἄρα μὴ τὸν ἴσον καὶ κοινὸν ἀκροατὴν ὑπερβάς ἀντὶ δικαστοῦ γένηται τῶν μὲν συναγωνιστῆς, ἡμῶν δὲ ἀντίπαλος.”

XXIX

184. Ταῦτα λογιζόμενος ἐσφάδαζον καὶ οὔτε μεθ' ἡμέραν οὔτε νύκτωρ ἠρέμουν. ἀθυμοῦντος δὲ μου καὶ τὴν ἀνίαν στέγοντος – οὐδὲ γὰρ ἀνενεγκεῖν ἀσφαλὲς ἦν –, ἕτερον κατασκήπτει βαρύτερον ἐξαπιναιῶς ἀπροσδόκητον κακόν, οὐχ ἐνὶ μέρει τοῦ Ἰουδαϊκοῦ τὸν κίνδυνον ἐπάγον, ἀλλὰ συλλήβδην ἅπαντι τῷ ἔθνει. **185.** ἀφίγμεθα μὲν γὰρ ἀπὸ Ῥώμης εἰς Δικαιάρχειαν ἐπακολουθοῦντες Γαῖῳ· κατεληλύθει δὲ ἐπὶ θάλατταν καὶ διέτριβε περὶ τὸν κόλπον, ἀμείβων τὰς ἰδίας ἐπαύλεις πολλὰς καὶ πολυτελῶς ἡσκημένας. **186.** φροντίζουσι δὲ ἡμῖν τῆς ὑποθέσεως – αἰεὶ γὰρ κληθήσεσθαι προσεδοκῶμεν – προσέρχεται τις ὑφαιμόν τι καὶ ταραχῶδες ὑποβλεπόμενος, ἄσθματος μεστός, καὶ μικρὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀπαγαγών – πλησίον γὰρ ἦσάν τινες – “ἠκούσατε” ἔφη “τὰ καινά;” καὶ μέλλων ἀπαγγέλλειν ἐπεσκέθη, δακρῶν ἀθρόας φορᾶς ἐνεχθείσης. **187.** καὶ πάλιν ἀρξάμενος δεῦτερον ἐπεσκέθη καὶ τρίτον. ἅπερ ὀρῶντες ἡμεῖς ἐπτοήμεθα καὶ παρεκαλοῦμεν μηνῦσαι τὸ πρᾶγμα, οὐ χάριν ἐλθεῖν ἔφασκεν· “οὐ γὰρ ἕνεκα τοῦ διὰ μαρτύρων κλαίειν· εἰ δὲ ἄξια δακρῶν ἐστί, μὴ μόνος ἀπόλαυε τῆς λύπης· ἐθάδες γεγόναμεν ἤδη κακοπραγιῶν.” **188.** ὁ δὲ μόλις μὲν ἀναλύζων δὲ ὅμως κεκομμένῳ τῷ πνεύματι φησιν· “οἴχεται ἡμῶν τὸ ἱερόν· ἀνδριάντα κολοσσιαῖον ἐσωτάτω τῶν ἀδύτων ἀνατεθῆναι Γάιος προσέταξε Διὸς ἐπικλησιν αὐτοῦ.” **189.** θαυμασάντων δὲ τὸ λεχθὲν καὶ πεπηγότων ὑπ' ἐκπλήξεως καὶ μηδὲ προελθεῖν ἔτι δυναμένων – ἀχανεῖς γὰρ εἰστήκειμεν ὀλιγοδρανοῦντες καὶ

καταρρέοντες περὶ αὐτοῖς, τῶν σωματικῶν τόνων ἐκνευρισμένων – , ἕτεροι παρήσαν τὰς αὐτὰς φέροντες ὠδῖνας. **190.** ἔπειτα συγκλεισάμενοι πάντες ἀθρόοι ἰδίας ὁμοῦ καὶ κοινὰς τύχας ἐθρηνοῦμεν καὶ οἷα ὑπέβαλλεν ὁ νοῦς διεξῆμεν – λαλίστατον γὰρ ἄνθρωπος ἀτυχῶν – ἄγωνιάσωμεν ὑπὲρ τοῦ μὴ εἰς ἅπαν ταῖς ἀνιάτοις παρανομίαις ἀφεθῆναι. χειμῶνος μέσου διεπλεύσαμεν ἀγνοοῦντες, ὅσος χειμῶν ἔφεδρός ἐστιν ὁ κατὰ γῆν ἀργαλεώτερος πολλῶ τοῦ κατὰ θάλατταν· τοῦ μὲν γὰρ ἡ φύσις αἰτία διακρίνουσα τοὺς ἐτησίους καιροῦς, φύσις δὲ σωτήριον· ἐκείνου δὲ ἄνθρωπος οὐδὲν φρονῶν ἀνθρώπινον, νέος καὶ νεωτεροποιὸς ἀνημμένος τὴν ἐφ’ ἅπασιν ἰ ἀνυπεύθυνον ἀρχὴν· νεότης δὲ μετ’ ἐξουσίας αὐτοκρατοῦς ὁρμαῖς ἀκαθέκτοις χρωμένῃ κακὸν δύσμαχον. **191.** ἐξέσται δὲ προσελθεῖν ἢ διαῖραι τὸ στόμα περὶ προσευχῶν τῷ λυμεῶνι τοῦ πανιέρου; δῆλον γὰρ ὡς οὐ φροντιεῖ τῶν ἀφανεστέρων καὶ τιμῆς ἐλάττονος ἡξιωμένων ὁ τὸν περισημότατον καὶ ἐπιφανέστατον νεῶν, εἰς ὃν ἀνατολαὶ καὶ δύσεις ἀποβλέπουσιν ἡλίου τρόπον πανταχόσε λάμποντα, καθυβρίζων. **192.** εἰ δὲ καὶ γένοιτό τις ἄδεια προσόδου, τί χρὴ προσδοκᾶν ἢ θάνατον ἀπαραίτητον; ἀλλ’ ἔστω, τεθνηξόμεθα· ζωὴ γὰρ τίς ἐστιν ὁ ὑπὲρ φυλακῆς νόμων εὐκλεέστατος θάνατος. εἰ δὲ ἐκ τῆς ἡμετέρας τελευτῆς γενήσεται μὴδὲν ὄφελος, οὐ μανία παραπολέσθαι, καὶ ταῦτα πρὸς βουλήν, ὡς τῶν πεμψάντων μᾶλλον ἢ τῶν ὑπομενόντων εἶναι τὴν συμφορὰν; **193.** οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὅσοι τὰς φύσεις μισοπονηρότατοι τῶν ὁμοφύλων ἀσέβειαν ἡμῶν κατηγορήσουσιν ὡς, ἐν ἐσχάτῳ κινδύνῳ τῶν ὄλων σαλευόντων, ἐπιμνησθέντων ὑπὸ φιλαυτίας ἰδίου τινός· τοῖς γὰρ μεγάλοις τὰ βραχέα καὶ τοῖς κοινοῖς τὰ ἴδια ὑποστέλλειν ἀναγκαῖον, ὧν οἰχομένων ἔρρει καὶ ἡ πολιτεία. **194.** ποῦ γὰρ ὅσιον ἢ θεμιτὸν ἄλλως ἀγωνίζεσθαι, δεικνύντας ὡς ἐσμέν Ἀλεξανδρεῖς, οἷς ὁ περὶ τῆς καθολικωτέρας πολιτείας ἐπικρέμαται κίνδυνος τῆς Ἰουδαίων; ἅμα γὰρ τῇ τοῦ ἱεροῦ καταλύσει δέος, μὴ καὶ τὸ κοινὸν τοῦ ἔθνους ὄνομα συναφανισθῆναι κελεύση ὁ νεωτεροποιὸς καὶ μεγαλοουργὸς ἄνθρωπος. **195.** ἀμφοτέρων οὖν τῶν ὑποθέσεων δι’ ἃς ἐστάλημεν οἰχομένων, ἴσως φήσῃ τις· τι οὖν, οὐκ ἤδεσαν πραγματεύεσθαι τὴν μετὰ ἀσφαλείας ἐπάνοδον; πρὸς ὃν εἵπομεν ἄν· ἢ οὐκ ἔχεις ἀνδρὸς εὐγενούς πάθος γνήσιον ἢ οὐκ ἐνετράφης οὐδὲ ἐνησκήθης τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν. ἐλπίδων εἰσὶ πλήρεις οἱ ὄντως εὐγενεῖς, καὶ οἱ νόμοι τοῖς ἐντυγχάνουσι μὴ χεῖλεσιν ἄκροις ἐλπίδας ἀγαθὰς δημιουργοῦσιν. **196.** ἴσως ἀπόπειρα ταῦτα τῆς καθεστῶσης γενεᾶς ἐστί, πῶς ἔχει πρὸς ἀρετὴν καὶ εἰ πεπαίδευται φέρειν τὰ δεινὰ λογισμοῖς ἰσχυρογνώμοσιν οὐ προκαταπίπτουσα. τὰ μὲν οὖν ἐξ ἀνθρώπων ἅπαντα καὶ ἔρρει καὶ ἔρρέτω· μενέτω δὲ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀκαθαίρετος ἢ ἐπὶ τὸν σωτήρα θεὸν ἐλπίς, ὃς πολλάκις ἐξ ἀμηχάνων καὶ ἀπόρων περιέσωσε τὸ ἔθνος.

XXX

197. Ταῦτα ἅμα μὲν ὀλοφυρόμενοι τὰς ἀπροσδοκῆτους ἀτυχίας ἅμα δὲ καὶ παρηγοροῦντες ἑαυτοὺς ἐλπίδι μεταβολῆς γαληνοτέρας διεξῆμεν. μικρὸν δὲ ἐπισχόντες πρὸς τοὺς ἀπαγγείλαντας ἰ “τί καθ’ ἡσυχίαν” εἵπομεν “κάθησθε, σπινθῆρας αὐτὸ μόνον τοῖς ὤσιν ἡμῶν ἐνιέντες, ὑφ’ ὧν καιόμεθα καὶ πυρπολούμεθα, δέον προσεξηγεῖσθαι καὶ τὰ κεκινηκότα τὸν Γάιον;” **198.** οἱ δὲ “τὴν μὲν ἀνωτάτω καὶ πρώτην αἰτίαν ἴστε, ἦν καὶ πάντες ἴσασι· ἄνθρωποι θεὸς βούλεται νομίζεσθαι, ὑπέειλε δὲ μόνους Ἰουδαίους μὴ πείσεσθαι, οἷς μεῖζον οὐδὲν ἂν προστρίψαιτο κακὸν ἢ λυμηνάμενος τὴν τοῦ ἱεροῦ σεμνότητα. κατήχηται δέ, ὅτι καὶ πάντων ἱερῶν τῶν πανταχοῦ κάλλιστόν ἐστιν ἐξ ἀπειρῶν χρόνων ἀπαύστοις καὶ ἀφειδέσι δαπάναις αἰεὶ προσκοσμούμενον· δύσερις δὲ καὶ φιλόνηκος ὧν σφετερίζασθαι τοῦτο εἰς ἑαυτὸν διανοεῖται. **199.** παρατέθηται δὲ νῦν μᾶλλον ἢ πρότερον ἐξ ἐπιστολῆς, ἦν ἔπεμψε Καπίτων. φόρων ἐκλογεὺς ὁ Καπίτων ἐστὶ τῶν τῆς Ἰουδαίας, ἔχει δὲ πῶς πρὸς τοὺς ἐγχωρίους ἐγκότως· πένης γὰρ ἀφιγμένος καὶ ἐξ ὧν νοσφίζεται καὶ παρεκλέγει ποικίλον τινὰ καὶ πολὺν πλοῦτον ἠθροικῶς, εἶτα εὐλαβηθεῖς, μὴ τις αὐτοῦ γένηται κατηγορία, τέχνην ἐπενόησεν, ἢ διαβολαῖς τῶν ἀδικηθέντων διακρούσεται τὰς αἰτίας. **200.** ἀφορμὴν δὲ αὐτῷ δίδωσιν εἰς ὅπερ ἐβούλετο συντυχία τις τοιαύτη. τὴν Ἰάμνειαν – πόλις δὲ ἐστὶ τῆς Ἰουδαίας ἐν τοῖς μάλιστα πολυάνθρωπος – [ταύτην] μιγάδες οἰκοῦσιν, οἱ πλείους μὲν Ἰουδαῖοι, ἕτεροι δὲ τινες ἀλλόφυλοι παρεισφθαρέντες ἀπὸ τῶν πλησιοχώρων, οἱ τοῖς τρόπον τινὰ αὐθιγενέσιν ὄντες μέτοικοι κακὰ καὶ πράγματα παρέχουσιν, αἰεὶ τι παραλύοντες τῶν πατρίων Ἰουδαίους. **201.** οὗτοι παρὰ τῶν ἐπιφοιτώντων ἀκούοντες, ὄση σπουδῇ κέχρηται Γάιος περὶ τὴν ἰδίαν ἐκθέωσιν καὶ ὡς ἀλλοτριώτατα διάκειται πρὸς ἅπαν τὸ Ἰουδαϊκὸν γένος, καιρὸν ἐπιτήδειον εἰς ἐπίθεσιν παραπεπτωκένας νομίζοντες αὐτοσχέδιον ἀνιστάσι βωμὸν εἰκαιστάτης ὕλης, πηλὸν σχηματίσαντες εἰς πλίνθους, ὑπὲρ τοῦ μόνον ἐπιβουλεύειν τοῖς συνοικοῦσιν· ἤδεσαν γὰρ οὐκ

ἀνεξομένους καταλυομένων τῶν ἐθνῶν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. **202.** θεασάμενοι γὰρ καὶ δυσανασχετήσαντες ἐπὶ τῷ τῆς ἱερᾶς χώρας τὸ ἱεροπρεπὲς ὄντως ἀφανίζεσθαι καθαιροῦσι συνελθόντες· οἱ δὲ εὐθύς ἐπὶ τὸν Καπίτωνα ἦκον, ὃς ἦν τοῦ δράματος ὄλου δημιουργός. ἔρμαιον δὲ εὗρηκέναι νομίσας, ὅπερ ἐκ πολλῶν χρόνων ἀνεζήτηι, γράφει Γαῖω διαίρων τὰ πράγματα καὶ μετεωρίζων. **203.** ὁ δὲ διαναγνούς πλουσιώτερον καὶ μεγαλοφρονέστερόν τι ἀντὶ τοῦ πλινθίνου βωμοῦ τοῦ κατ' ἐπήρειαν ἀνασταθέντος ἐν Ἰαμνείᾳ κελεύει ἰ κολοσσιαῖον ἀνδριάντα ἐπίχρυσον ἐν τῷ τῆς μητροπόλεως ἱερῷ καθιδρυθῆναι, συμβούλοις χρησάμενος τοῖς ἀρίστοις καὶ σοφωτάτοις, Ἑλικῶνι τῷ εὐπατρίδῃ δούλῳ, σπερμολόγῳ, περιτρίμματι, καὶ Ἀπελλῇ τινι τραγωδῷ, ὃς ἀκμῇ μὲν τῆς πρώτης ἡλικίας, ὡς φασιν, ἐκαπήλευσε τὴν ὥραν, ἔξωρος δὲ γενόμενος ἐπὶ τὴν σκηνὴν παρῆλθεν. **204.** ὅσοι δὲ σκηνοβατοῦσιν ἐμπορευόμενοι θεαταῖς καὶ θεάτροις, αἰδοῦς εἰσι καὶ σωφροσύνης ἀλλ' οὐκ ἀναισχυντίας καὶ ἀκοσμίας ἐρασταὶ τῆς ἀνωτάτω; διὰ ταῦτα εἰς τὴν τοῦ συμβούλου τάξιν ὁ Ἀπελλῆς παρῆλθεν, ἵνα βουλευσῆται Γάιος μεθ' οὗ μὲν ὡς σκωπτέον, μεθ' οὗ δὲ ὡς ἀστέον, ὑπερβάς τὰς περὶ τῶν ὄλων σκέψεις, ὡς εἰρηνεύεσθαι καὶ ἡρεμεῖσθαι τὰ πανταχοῦ πάντα. **205.** ὁ μὲν οὖν Ἑλικῶν, σκορπιῶδες ἀνδράποδον, τὸν Αἰγυπτιακὸν ἰὸν εἰς Ἰουδαίους ἤφιεν, ὁ δὲ Ἀπελλῆς τὸν ἀπὸ Ἀσκάλωνος· ἦν γὰρ ἐκεῖθεν· Ἀσκαλωνίταις δὲ ἀσύμβατός τις καὶ ἀκατάλλακτος δυσμένεια πρὸς τοὺς τῆς ἱερᾶς χώρας οἰκίτορας Ἰουδαίους ἐστὶν οὖσιν ὁμόροις." **206.** ταῦτα ἀκούοντες ἐφ' ἑκάστου ῥήματος καὶ ὀνόματος ἐτιτρωσκόμεθα τὰς ψυχὰς. ἀλλ' οἱ μὲν καλῶν πράξεων καλοὶ σύμβουλοι μικρὸν ὕστερον τὰ ἐπίχειρα εὗρον τῆς ἀσεβείας, ὁ μὲν ὑπὸ Γαῖου σιδήρῳ δεθείς ἐφ' ἑτέραις αἰτίαις καὶ στρεβλούμενος καὶ τροχιζόμενος ἐκ περιτροπῆς, ὡσπερ ἐν ταῖς περιοδιζούσαις νόσοις, ὁ δὲ Ἑλικῶν ὑπὸ Κλαυδίου Γερμανικοῦ Καίσαρος ἀναιρεθεὶς, ἐφ' οἷς ἄλλοις ὁ φρενοβλαβῆς ἠδίκησεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

XXXI

207. Ἡ δὲ περὶ τῆς ἀναθέσεως τοῦ ἀνδριάντος ἐπιστολὴ γράφεται, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἀλλ' ὡς οἷόν τε ἦν περιεσκεμμένως εἰς ἀσφάλειαν. κελεύει γὰρ Πετρωνίῳ τῷ τῆς Συρίας ἀπάσης ὑπάρχῳ, πρὸς ὃν καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἐγγράφει, τῆς παρ' Εὐφράτη στρατιᾶς, ἢ τὴν διάβασιν τῶν ἐφῶν βασιλέων καὶ ἐθνῶν παρεφύλαττε, τὴν ἡμίσειαν ἄγειν ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας τὸν ἀνδριάντα παραπέμψουσιν, οὐχ ἵνα σεμνοποιήσῃ τὴν ἀνάθεσιν, ἀλλ' ἵνα, εἰ διακωλύοι τις, εὐθύς ἀπόληται. **208.** τί λέγεις, ὦ δέσποτα; προειληφώς οὐκ ἀνεξομένους, ἀλλ' ὑπερασπιοῦντας τοῦ νόμου καὶ προαποθανομένους τῶν πατρίων πολεμοποιεῖς; οὐ γὰρ ἔοικας δι' ἄγνοιαν ὧν εἰκὸς ἦν ἀποβῆσθαι τοῦ περὶ τὸ ἱερὸν ἄψασθαι νεωτερισμοῦ, προμαθῶν δὲ ἀκριβῶς τὰ μέλλοντα ὡς ἤδη παρόντα καὶ τὰ γενησόμενα ὡς χειριζόμενα ἰ τὴν στρατιὰν εἰσάγειν προσέταξας, ἵνα θυσίαις ἐναγέσι πρώταις καθιερωθῇ τὸ ἀφίδρυμα, σφαγαῖς ἀθλίων ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν. **209.** ὁ μὲν οὖν Πετρώνιος τὰ ἐπισταλέντα διαναγνούς ἐν ἀμηχάνοις ἦν, οὔτε ἐναντιοῦσθαι δυνάμενος διὰ φόβον – ἦδει γὰρ ἀφόρητον οὐ μόνον κατὰ τῶν τὰ κελευσθέντα μὴ πραξάντων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν μὴ εὐθύς – οὔτε ἐγχειρεῖν εὐμαρῶς· ἦδει γὰρ ἀνθ' ἐνός θανάτου μυρίου ἂν, εἴπερ δυνατὸν ἦν, ἐθελήσοντας ὑπομείναι μᾶλλον ἢ περιδεῖν τι τῶν ἀπειρημένων δρώμενον. **210.** ἅπαντες γὰρ ἀνθρώποι φυλακτικοὶ τῶν ἰδίων ἐθνῶν εἰσι, διαφερόντως δὲ τὸ Ἰουδαίων ἔθνος· θεόχρηστα γὰρ λόγια τοὺς νόμους εἶναι ὑπολαμβάνοντες καὶ τοῦτο ἐκ πρώτης ἡλικίας τὸ μάθημα παιδευθέντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἀγαλματοφοροῦσι τὰς τῶν διατεταγμένων εἰκόνας. **211.** εἶτα ἐναργεῖς τύπους καὶ μορφὰς αὐτῶν καθορῶντες ἀεὶ τοῖς λογισμοῖς αὐτῶν τεθήπασιν· καὶ τοὺς μὲν τιμητικῶς ἔχοντας ἄλλοφύλους αὐτῶν οὐχ ἤττον τῶν ἰδίων ἀποδέχονται πολιτῶν, τοῖς δὲ ἢ καθαιροῦσιν ἢ χλευάζουσιν ὡς πολεμιωτάτοις ἀπέχθονται· καὶ πεφρίκασι μὲν ἕκαστον τῶν διηγορευμένων οὕτως, ὡς ἅπασαν τὴν παρ' ἀνθρώποις εἴτε εὐτυχίαν εἴτε εὐδαιμονίαν χρὴ καλεῖν μηδέποτ' ἂν ὑπὲρ παραβάσεως καὶ τοῦ τυχόντος ἂν ὑπαλλάξασθαι. **212.** περιττοτέρα δὲ καὶ ἐξαίρετός ἐστιν αὐτοῖς ἅπασιν ἢ περὶ τὸ ἱερὸν σπουδῇ. τεκμήριον δὲ μέγιστον· θάνατος ἀπαραίτητος ὠρίσται κατὰ τῶν εἰς τοὺς ἐντὸς περιβόλους παρελθόντων – δέχονται γὰρ εἰς τοὺς ἐξωτέρω τοὺς πανταχόθεν πάντας – τῶν οὐχ ὁμοεθνῶν. **213.** εἰς δὴ ταῦτα ἀφορῶν ὁ Πετρώνιος βραδύς ἦν ἐγχειρητής, ὅσον τόλμημα μεγαλοργεῖται σκεπτόμενος, καὶ συγκαλέσας ὡς ἐν συνεδρίῳ τοὺς τῆς ψυχῆς ἅπαντας λογισμοὺς τὴν ἐκάστου γνώμην διηρεύνα καὶ πάντας εὗρισκεν ὁμογνωμονοῦντας περὶ τοῦ μηδὲν κινεῖν τῶν ἐξ ἀρχῆς καθωσιωμένων, πρῶτον διὰ τὸ φύσει δίκαιον καὶ εὐσεβές, ἔπειτα διὰ τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον, οὐκ ἐκ θεοῦ μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπηραζομένων. **214.** ἐννοιά τε αὐτὸν

εἰσῆι τοῦ ἔθνους, ὅσον ἐστὶν ἐν πολυανθρωπία, ὅπερ οὐκ ἐδέξατο καθάπερ τῶν ἄλλων ἕκαστον μιᾶς χώρας τῆς ἀποκεκληρωμένης αὐτῷ μόνῳ περίβολος, ἀλλ' ὀλίγου δέω φάναι πᾶσα ἡ οἰκουμένη· κέχυται γὰρ ἀνά τε τὰς ἠπείρους καὶ νήσους ἀπάσας, ὡς τῶν αὐθιγενῶν μὴ πολλῶ τι δοκεῖν ἐλαττοῦσθαι.

215. τοσαύτας μυριάδας ἐφέλκεσθαι πολεμίων ἄρ' οὐ σφαλερώτατον; ἀλλὰ μήποτε γένοιτο συμφρονήσαντας τοὺς ἕκασταχοῦ πρὸς ἄμυναν ἐλθεῖν· ἅμαχόν τι συμβήσεται χρῆμα· δίχα τοῦ καὶ τοὺς τὴν Ἰουδαίαν κατοικοῦντας ἰσχυροὺς τε εἶναι τὸ πλῆθος καὶ τὰ σώματα γενναιοτάτους καὶ τὰς ψυχὰς εὐτολμοτάτους καὶ προαποθνήσκειν αἰρουμένους τῶν πατρῶν ὑπὸ φρονήματος, ὡς μὲν ἔνιοι τῶν διαβαλλόντων εἶποιεν ἄν, βαρβαρικοῦ, ὡς δὲ ἔχει τάληθές, ἐλευθερίου καὶ εὐγενούς. **216.** ἐφόβουν δὲ αὐτὸν καὶ αἱ πέραν Εὐφράτου δυνάμεις· ἦδει γὰρ Βαβυλῶνα καὶ πολλὰς ἄλλας τῶν σατραπειῶν ὑπὸ Ἰουδαίων κατεχομένας, οὐκ ἀκοῆ μόνον ἀλλὰ καὶ πείρα· καθ' ἕκαστον γὰρ ἐνιαυτὸν ἱεροπομποὶ στέλλονται χρυσὸν καὶ ἄργυρον πλεῖστον κομίζοντες εἰς τὸ ἱερὸν τὸν ἀθροισθέντα ἐκ τῶν ἀπαρχῶν, δυσβάτους καὶ ἀτριβεῖς καὶ ἀνηνύτους ὁδοὺς περαιούμενοι, ἃς λεωφόρους εἶναι νομίζουσιν, ὅτι πρὸς εὐσέβειαν ἄγειν δοκοῦσι. **217.** περιδεῖς οὖν ὡς εἰκὸς ἦν, μὴ πυθόμενοι τὴν καινουργουμένην ἀνάθεσιν ἐπιφοιτήσωσιν ἐξαίφνης καὶ περισχῶσιν, οἱ μὲν ἔνθεν οἱ δὲ ἐνθεν, κύκλος γενόμενοι, καὶ συνάψαντες ἀλλήλοις τοὺς ἐναποληφθέντας μέσους δεινὰ ἐργάσωνται. τοιοῦτοις μὲν λογισμοῖς χρώμενος ἀπώκνει. **218.** πάλιν δὲ ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀνθελκετο, “δεσπότης” λέγων “ἡ πρόσταξις ἐστὶ καὶ νέου καὶ ὅ τι ἂν βουληθῆ τοῦτο συμφέρον κρίνοντος καὶ τὸ γνωσθὲν ἅπαξ ἐπιτελεσθῆναι, κὰν ἀλυσιτελέστατον ἢ καὶ φιλονεικίας καὶ ἀλαζονείας γέμον, ὅς γε καὶ ὑπερπηδήσας τὸν ἄνθρωπον ἐν θεοῖς ἤδη γράφει ἑαυτόν. ἐπικρέματα δὴ μοι κίνδυνος ὁ περὶ ψυχῆς καὶ ἐναντιωθέντι καὶ εἴξαντι, ἀλλ' εἴξαντι μὲν μετὰ πολέμου καὶ τάχα ἀμφίβολος καὶ οὐ πάντως ἀποβησόμενος, ἐναντιωθέντι δὲ ἀπαραίτητος καὶ ὁμολογούμενος ἐκ Γαῖου.” **219.** συνελάμβανον δὲ τῇ γνώμῃ ταύτῃ πολλοὶ τῶν συνδιεπόντων τὰ κατὰ Συρίαν αὐτῷ Ῥωμαίων, εἰδότες ὅτι καὶ ἐπ' αὐτοὺς πρώτους αἱ ἀπὸ Γαῖου χωρήσουσιν ὄργαι καὶ τιμωρίαι ὡς συναίτιους τοῦ τὸ κελευσθέν μὴ γενέσθαι. **220.** παρέσχε δὲ εἰς ἀκριβεστέραν σκέψιν ἀναχώρησιν ἢ κατασκευὴ τοῦ ἀνδριάντος· οὔτε γὰρ ἀπὸ τῆς Ῥώμης διεπέμψατο – θεοῦ μοι προνοία δοκῶ τὴν χεῖρα τῶν ἀδικουμένων ἀφανῶς ὑπερέχοντος – οὔτε τῶν κατὰ Συρίαν ὅστις ἂν ἄριστος εἶναι δοκιμασθῆ μετακομίζειν προσέταξεν, ἐπεὶ κὰν τῷ τάχει τῆς παρανομίας ταχὺς ἐξήφθη ὁ πόλεμος. **221.** καιρὸν οὖν σχῶν εἰς τὴν τοῦ συμφέροντος διάσκεψιν ἰ – τὰ γὰρ αἰφνίδια καὶ μεγάλα, ὅταν ἀθρόα προσπέση, κατακλᾷ τὸν λογισμὸν – προστάττει τὴν κατασκευὴν ἐν τινὶ τῶν ὁμόρων ποιῆσθαι. **222.** μεταπεμψάμενος οὖν ὁ Πετρώνιος δημιουργοὺς τῶν ἐν Φοινίκῃ τοὺς φρονιμωτάτους δίδωσι τὴν ὕλην· οἱ δὲ ἐν Σιδῶνι εἰργάζοντο. μεταπέμπεται δὲ καὶ τοὺς ἐν τέλει τῶν Ἰουδαίων ἱερεῖς τε καὶ ἄρχοντας, ἅμα μὲν δηλώσων τὰ ἀπὸ Γαῖου, ἅμα δὲ καὶ συμβουλευσῶν ἀνέχεσθαι τῶν ὑπὸ τοῦ δεσπότης προσταττομένων καὶ τὰ δεινὰ πρὸ ὀφθαλμῶν λαμβάνειν· εὐτρεπεῖς γὰρ εἶναι τῶν κατὰ Συρίαν στρατιωτικῶν δυνάμεων τὰς μαχιμωτέρας, αἱ πᾶσαν τὴν χώραν καταστορέσουσι νεκρῶν. **223.** ᾤετο γὰρ, εἰ προμαλάξειε τούτους, δυνήσεσθαι δι' αὐτῶν καὶ τὴν ἄλλην πληθὺν ἅπασαν ἀναδιδάξαι μὴ ἐναντιοῦσθαι γνώμῃς δέ, ὡς εἰκὸς, διημάρανε. πληχθέντας γὰρ φασιν ὑπὸ τῶν πρώτων ῥημάτων εὐθύς αὐτοὺς ἀήθους κακοῦ διηγῆσαι καταπαγῆναι καὶ ἀχανεῖς γενομένους φορᾶν τινα δακρύων ὥσπερ ἀπὸ πηγῶν ἀθρόαν ἐκχεῖν, τὰ γένεια καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τίλλοντας καὶ τοιαῦτα ἐπιλέγοντας. **224.** “πολλὰ εἰσηνέγκαμεν εἰς εὐγῆρω βίον οἱ λίαν εὐτυχεῖς, ἵνα ὁ μηδεὶς πώποτε εἶδε τῶν προγόνων ἡμεῖς θεασώμεθα· τίσιν ὀφθαλμοῖς; ἐκκοπήσονται πρότερον μετὰ τῆς ἀθλίας ψυχῆς καὶ τῆς ἐπωδύνου ζωῆς ἢ τοιοῦτον ὄψονται κακόν, ἀθέατον θέαν, ἣν οὔτε ἀκοῦσαι θέμις οὔτε νοῆσαι.”

XXXII

225. Καὶ οἱ μὲν τοιαῦτα ὠλοφύροντο. πυθόμενοι δὲ οἱ κατὰ τὴν ἱερόπολιν καὶ τὴν ἄλλην χώραν τὸ κινούμενον, ὥσπερ ἀφ' ἑνὸς συνθήματος συνταξάμενοι, τοῦ κοινοῦ πάθους τὸ σύνθημα δόντος, ἐξεληλύθεσαν ἀθρόοι καὶ κενὰς τὰς πόλεις καὶ κώμας καὶ οἰκίας ἀπολιπόντες μιᾷ ὄμῃ συνέτεινον εἰς Φοινίκην· ἐκεῖ γὰρ ὦν ἐτύγχανεν ὁ Πετρώνιος. **226.** ἰδόντες δὲ τῶν Πετρωνίου τινὲς ὄχλον ἀμύθητον φερόμενον ἐβοηδρόμουν ἀπαγγέλλοντες, ἵνα φυλάττηται, πόλεμον προσδοκῆσαντες. ἔτι δὲ διηγουμένων, ὁ μὲν ἀφρούρητος ἦν, ἡ δὲ τῶν Ἰουδαίων πληθὺς ἐξαπιναίως ὥσπερ νέφος ἐπιστᾶσα πᾶσαν Φοινίκην ἐπέσχε, κατάπληξιν τοῖς οὐκ εἰδόσι τὴν τοῦ ἔθνους πολυανθρωπίαν ἐργασαμένη. **227.** καὶ βοή μὲν τοσαύτη τὸ πρῶτον ἤρθη μετὰ κλαυθμῶν καὶ στερνοτυπιῶν, ὡς ἂν μηδὲ τὰς ἀκοὰς τῶν παρόντων χωρεῖν τὸ μέγεθος· οὐδὲ γὰρ ἐπαύσατο παυσαμένων, ἀλλ' ἡσυχασάντων ἔτι συνήχει.

ἔπειτα πρόσοδοι καὶ δεήσεις, οἷας ὁ καιρὸς ὑπέβαλλε· διδάσκαλοι γὰρ τοῦ παρόντος αὐταὶ αἱ συμφοραὶ εἰς τάξεις δὲ ἕξ διενεμήθησαν, πρεσβυτῶν, νέων, παιδῶν, πάλιν ἐν μέρει πρεσβυτιδῶν, γυναικῶν τῶν ἐν ἡλικίᾳ, παρθένων. **228.** ἐπεὶ δὲ ὁ Πετρῶνιος ἐξ ἀπόπτου κατεφάνη, πᾶσαι αἱ τάξεις καθάπερ ἰκελευσθεῖσαι προσπίπτουσιν εἰς ἔδαφος ὀλολυγὴν θρηνώδη τινὰ μεθ' ἰκετηριῶν ἀφιεῖσαι. παραινέσαντος δὲ ἀνίστασθαι καὶ προσελθεῖν ἐγγυτέρω, μόλις ἀνίσταντο καὶ καταχεάμενοι πολλὴν κόνιν καὶ ῥέομενοι δακρυοῖς, τὰς χεῖρας ἀμφοτέρως εἰς τοῦπίσω περιαγαγόντες τρόπον ἐξηγκωνισμένων, προσήεσαν. **229.** εἶτα ἡ γερουσία καταστᾶσα τοιαύτε ἐλεξεν· “ἄσπλοι μὲν <ἔσμεν>, ὡς ὄρας, παραγενομένους δὲ αἰτιῶνται τινες ὡς πολεμίους. ἃ δὲ ἡ φύσις ἐκάστω προσένειμεν ἀμυντήρια μέρη, χεῖρας, ἀπεστρόφαμεν, ἔνθα μηδὲν ἐργάσασθαι δύνανται, παρέχοντες αὐτῶν τὰ σώματα πρὸς εὐσκόπους τοῖς θέλουσιν ἀποκτεῖναι βολὰς. **230.** γυναικᾶς καὶ τέκνα καὶ γενεὰς ἐπηγαγόμεθα σοὶ καὶ διὰ σοῦ προσεπέσομεν Γαῖῳ μηδένα οἴκοι καταλιπόντες, ἵνα ἡ περισώσητε πάντας ἢ πάντας πανωλεθρίᾳ διαφθείρητε. Πετρῶνιε, καὶ τὰς φύσεις ἐσμὲν εἰρηνικοὶ καὶ τὴν προαίρεσιν, καὶ αἱ διὰ παιδοτροφίαν φιλεργαίαι τοῦτο ἡμᾶς ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευσαν τὸ ἐπιτήδευμα. **231.** Γαῖῳ παραλαβόντι τὴν ἡγεμονίαν πρῶτοι τῶν κατὰ Συρίαν ἀπάντων ἡμεῖς συνήσθημεν, Οὐτελλίου τότε, παρ' οὗ διεδέξω τὴν ἐπιτροπὴν, ἐν τῇ πόλει διατρίβοντος, ᾧ τὰ περὶ τούτων ἐκομίσθη γράμματα, καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας πόλεως εὐαγγελιομένη πρὸς τὰς ἄλλας ἔδραμεν ἡ φήμη. **232.** πρῶτον τὸ ἡμέτερον ἱερὸν ἐδέξατο τὰς ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς Γαῖου θυσίας, ἵνα πρῶτον ἢ καὶ μόνον ἀφαιρεθῇ τῆς θρησκείας τὸ πάτριον; ἐξιστάμεθα τῶν πόλεων, παραχωροῦμεν τῶν οἰκιῶν καὶ κτημάτων, ἐπιπλα καὶ χρήματα καὶ κειμήλια καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν λείαν εἰσοίσομεν ἐκόντες· λαμβάνειν, οὐ δίδόναι, ταῦτα νομοιοῦμεν. ἐν ἀντὶ πάντων αἰτούμεθα, μηδὲν ἐν τῷ ἱερῷ γενέσθαι νεώτερον, ἀλλὰ φυλαχθῆναι τοιοῦτον, οἷον παρὰ τῶν πάππων καὶ προγόνων παρελάβομεν. **233.** εἰ δὲ μὴ πείθομεν, παραδίδομεν ἑαυτοὺς εἰς ἀπώλειαν, ἵνα μὴ ζῶντες ἐπίδωμεν θανάτου χεῖρον κακόν. πυθανόμεθα πεζὰς καὶ ἵππικὰς δυνάμεις εὐτρεπίσθαι καθ' ἡμῶν, εἰ πρὸς τὴν ἀνάθεσιν ἀντιβαίημεν. οὐδεὶς οὕτως μέμνηεν, ὡς δούλος ὢν ἐναντιοῦσθαι δεσπότη· παρέχομεν ἐν ἐτοιμῷ τὰς σφαγὰς ἄσμενοι, κτεινέτωσαν, ἱερευέτωσαν, κρεανομείτωσαν ἀμαχεὶ καὶ ἀναιμωτί, πάντα ὅσα κεκρατηκότων ἔργα δράτωσαν. **234.** τίς δὲ χρεῖα στρατιᾶς; αὐτοὶ κατάρξομεν ἰ τῶν θυμάτων οἱ καλοὶ ἱερεῖς, παραστησόμενοι τῷ ἱερῷ γυναικᾶς οἱ γυναικοκτόνοι, ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς οἱ ἀδελφοκτόνοι, κούρους καὶ κόρας, τὴν ἄκακον ἡλικίαν, οἱ παιδοφόνται τραγικῶν γὰρ ὀνομάτων δεῖ τοῖς τὰς τραγικὰς συμφορὰς ὑπομένουσιν. **235.** εἶτ' ἐν μέσοις στάντες καὶ λουσάμενοι τῷ συγγενικῷ αἵματι – τοιαῦτα γὰρ τὰ λουτρά τοῖς εἰς ἄδου φαιδρνομένοις – ἀνακερασόμεθα τὸ ἴδιον ἐπικατασφάξαντες αὐτούς. **236.** ἀποθανόντων τὸ ἐπίταγμα γενέσθω μέμψαιτ' ἂν οὐδὲ θεὸς ἡμᾶς ἀμφοτέρων στοχαζομένους, καὶ τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα εὐλαβείας καὶ τῆς πρὸς τοὺς καθωσιωμένους νόμους ἀποδοχῆς· γενήσεται δὲ τοῦτο, ἐὰν ὑπεκστῶμεν ἀβιώτου βίου καταφρονήσαντες. **237.** ἀκοὴν ἐδεξάμεθα παλαιτάτην ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα λογίων παραδοθεῖσαν, οἱ τὴν τῆς Γοργόνης κεφαλὴν τοσαύτην ἔχειν δυνάμιν ὡμολόγουν, ὥστε τοὺς προσιδόντας εὐθύς λίθους καὶ πέτρους γίνεσθαι. τοῦτο μύθου μὲν πλάσμα ἔοικεν εἶναι, τὸ δ' ἀληθὲς αἱ μεγάλα καὶ ἀβούλητοι καὶ ἀνήκεστοι συντυχία ἐπιφέρουσιν. ὄργαι δεσπότη θάνατον ἀπεργάζονται ἢ παραπλήσιόν τι θανάτῳ. **238.** νομίζεις, ὃ μήποτε γένοιτο, παραπεμπόμενον εἰ θεάσαιντό τινες τῶν ἡμετέρων εἰς τὸ ἱερὸν τὸν ἀνδριάντα, οὐκ ἂν εἰς πέτρους μεταβαλεῖν, παγέντων μὲν αὐτοῖς τῶν ἄρθρων, παγέντων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς μηδὲ κινήθῃν δύνασθαι, ὅλου δὲ τοῦ σώματος τὰς φυσικὰς κινήσεις μεταβαλόντος καθ' ἕκαστον τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ μερῶν αὐτοῦ; **239.** τελευταίαν δέησιν, ᾧ Πετρῶνιε, ποιησόμεθα δικαιωτάτην· οὐ φαμεν μὴ δεῖν τὰ κελευσθέντα δρᾶν, ἀλλ' ἀναχώρησιν αἰτούμεθα προσικετεύοντες, ἵνα πρεσβείαν ἐλόμενοι πέμψωμεν τὴν ἐντευξομένην τῷ δεσπότη. **240.** τάχα που πρεσβευσάμενοι πείσομεν, ἢ περὶ θεοῦ τιμῆς πως διεξελθόντες ἢ περὶ νομίμων ἀκαθαιρέτων φυλακῆς ἢ περὶ τοῦ μὴ πάντων καὶ τῶν ἐν ἐσχατιαῖς ἐθνῶν, οἷς τετήρηται τὰ πάτρια, ἔλαττον ἐνέγκασθαι ἢ περὶ ὧν ὁ πάππος αὐτοῦ καὶ πρόπαππος ἔγνωσαν ἐπισφραγιζόμενοι τὰ ἡμέτερα ἔθνη μετὰ πάσης ἐπιμελείας. **241.** ἴσως ταῦτα ἀκούων ἔσται μαλακώτερος· οὐκ ἐν ὁμοίῳ μένουσιν αἱ γῶμαι τῶν μεγάλων, αἱ δὲ σὺν ὀργῇ καὶ τάχιστα κάμνουσι. διαβεβλήμεθα, τὰς διαβολὰς ἐπίτρεψον ἰσασθαι ἀκρίτους καταγνωσθῆναι χαλεπόν. **242.** ἐὰν δὲ μὴ πείσωμεν, τί λοιπὸν ἐμποδῶν ἐστὶν [ἢ] ταῦτα ἃ καὶ ἰ νῦν διανοῇ πράττειν; ἕως οὐ πεπρεσβεύμεθα, μὴ ἀποκόψῃς τὰς ἀμείνους ἐλπίδας μυριάδων τοσοῦτων, αἷς οὐχ ὑπὲρ κέρδους ἀλλ' ὑπὲρ εὐσεβείας ἐστὶν ἡ σπουδὴ. καίτοι γε ἡμάρτομεν τοῦτο εἰπόντες· τί γὰρ ἂν εἴη κέρδος λυσιτελέστερον ὀσιότητος ἀνθρώποις;”

XXXIII

243. Ταῦτα δὲ διεξήεσαν ὑπ' ἀγωνίας καὶ περιπαθήσεως ἄσθματι πολλῶ, κεκομμένῳ τῷ πνεύματι, ῥεόμενοι κατὰ τῶν μελῶν ἀπάντων ἰδρῶτι, μετὰ φορᾶς ἀπαύστων δακρῶν, ὡς ἤδη συναλγεῖν τοὺς ἀκούοντας καὶ τὸν Πετρῶνιον – ἦν γὰρ καὶ τὴν φύσιν εὐμενῆς καὶ ἡμερος – ὑπὸ τῶν λεχθέντων καὶ ὀρωμένων συνηρπᾶσθαι· ἐδόκει γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ λεγόμενα εἶναι δικαιοτάτα καὶ οἰκτρὰ τις ἢ τῶν ὀρωμένων περιπάθησις. **244.** ἐπεξαναστὰς δὲ μετὰ τῶν συνέδρων ἐβουλεύετο τὰ πρακτέα καὶ ἑώρα τοὺς μὲν πρὸ μικροῦ παντάπασιν ἐναντιομένους ἐπαμφοτερίζοντας, τοὺς δὲ ἐνδοιαστὰς ἐπιρρέποντας ἤδη τῷ πλείονι μέρει πρὸς ἔλεον· ἐφ' οἷς ἦδετο, καίτοι τὴν φύσιν εἰδῶς τοῦ προεστῶτος καὶ ὡς ἔστιν ἀπαραίτητος ὀργήν. **245.** ἀλλ' εἶχε τινα καὶ αὐτός, ὡς ἔοικεν, ἐναύσματα τῆς Ἰουδαϊκῆς φιλοσοφίας ἅμα καὶ εὐσεβείας, εἴτε καὶ πάσαι προμαθῶν ἕνεκα τῆς περὶ παιδείαν σπουδῆς εἴτε καὶ ἀφ' οὗ τῶν χώρων ἐπετρόπευσεν, ἐν οἷς Ἰουδαῖοι καθ' ἑκάστην πόλιν εἰσὶ παμπληθεῖς, Ἀσίας τε καὶ Συρίας, εἴτε καὶ τὴν ψυχὴν οὕτω διατεθεῖς αὐτηκόῳ καὶ αὐτοκελεύστῳ καὶ αὐτομαθεῖ τινι πρὸς τὰ σπουδῆς ἄξια φύσει. τοῖς δὲ ἀγαθοῖς ἀγαθὰς ὑπηρεῖν ἔοικε γνώμας ὁ θεός, δι' ὧν ὠφελοῦντες ὠφελήθησονται ὅπερ κἀκείνῳ συνέβη. **246.** τίνες οὖν ἦσαν αἱ γνώμαι; μὴ κατεπεῖγειν τοὺς δημιουργοὺς, ἀλλ' ἀναπεῖθειν εὐτετεχνιτευμένον ἀπεργάσασθαι τὸν ἀνδριάντα, στοχαζομένους καθ' ὅσον ἂν οἶόν τε ἢ μὴ ἀπολειφθῆναι τῶν διωνομασμένων ἀρχετύπων εἰς πλείονος χρόνου μῆκος, ἐπειδὴ τὰ μὲν αὐτοσχέδια φιλεῖ πῶς ἐπιτέμεσθαι, τὰ δὲ σὺν πόνῳ καὶ ἐπιστήμῃ μῆκος χρόνων ἐπιζητεῖν. **247.** ἦν ἠτήσαντο πρεσβείαν, οὐκ ἐπιτρέπειν· ἀσφαλὲς γὰρ οὐκ εἶναι. τοῖς βουλομένοις ἐπὶ τὸν πάντων ἡγεμόνα καὶ δεσπότην ἐκκαλεῖσθαι τὰ πράγματα μὴ ἐναντιοῦσθαι. τῷ πλήθει μῆτε ὁμολογεῖν μῆτε ἀρνεῖσθαι ἑκάτερον γὰρ φέρειν κίνδυνον. **248.** ἐπιστέλλειν ἰ Γαῖῳ μὴδὲν μὲν τῶν Ἰουδαίων κατηγοροῦντα, μὴ δηλοῦντα δὲ ἐπ' ἀληθείας τὰς ἰκετείας καὶ ἀντιβολίας αὐτῶν, καὶ τῆς περὶ τὴν ἀνάθεσιν βραδυτήτος αἰτιασθαι τὸ μὲν τι τὴν κατασκευὴν χρόνου μεμετρομένου δεομένην, τὸ δὲ τι καὶ τὸν καιρὸν διδόντα μεγάλας ἀφορμὰς εἰς ἀναβολὴν εὐλόγους, αἷς συναινέσειν οὐκ ἴσως ἀλλ' ἀναγκαίως καὶ αὐτὸν Γάιον. **249.** ἐν ἀκμῇ μὲν γὰρ τὸν τοῦ σίτου καρπὸν εἶναι καὶ τῶν ἄλλων ὅσα σπαρτά, δεδιέναι δὲ μὴ κατ' ἀπόγνωσιν τῶν πατρῶν ἄνθρωποι καὶ τοῦ ζῆν καταφρονοῦντες ἢ δηώσωσι τὰς ἀρούρας ἢ ἐμπρήσωσι τὴν σταχυηφόρον ὄρεινὴν καὶ πεδιάδα, φυλακῆς δὲ χρῆζειν εἰς ἐπιμελεστέραν τῶν καρπῶν συγκομιδὴν, οὐ μόνον τῶν σπειρομένων ἀλλὰ καὶ ὧν ἡ δενδροφόρος παρέχει. **250.** διεγνώκει μὲν γὰρ, ὡς λόγος, πλεῖν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν πρὸς Αἰγύπτῳ, πελάγει δὲ οὐκ ἀξιῶσει τοσοῦτος ἡγεμὼν διὰ τε τοὺς κινδύνους καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ παραπέμποντος στόλου καὶ ἅμα διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος, ἃ δὴ πάντα γίνεται ῥαδίως τὸν δι' Ἀσίας καὶ Συρίας κύκλον περαιομένῳ. **251.** δυνήσεται γὰρ καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ πλεῖν καὶ ἀποβαίνειν, καὶ μάλιστα τὰς πλείστας ναῦς ἐπαγόμενος μακρὰς, ἀλλ' οὐχ ὀλκάδας, αἷς ὁ παρὰ γῆν πλοῦς ἀνυσιμώτερος, ὡς ταῖς φορτίσι διὰ πελάγους ἔστιν. **252.** ἀναγκαῖον οὖν καὶ χιλὸν κτήνεσι καὶ τροφὰς ἀφθόνους ἐν ἀπάσαις ταῖς Συριακαῖς πόλεσιν εὐτρεπίσθαι, καὶ μάλιστα ταῖς παράλοις. ἀφίξεται γὰρ παμπληθὴς ὄχλος καὶ διὰ γῆς καὶ διὰ θαλάττης, οὐ μόνον ἀπ' αὐτῆς Ῥώμης καὶ Ἰταλίας ἀναστὰς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἐξῆς ἄχρι Συρίας ἐπικρατειῶν ἐπηκολουθηκῶς, ὁ μὲν τῶν ἐν τέλει, ὁ δὲ στρατιωτικός, ἰππέων, πεζῶν, τῶν ἐν ταῖς ναυσίν, ὁ δὲ οἰκετικὸς οὐκ ἀποδέων τοῦ στρατιωτικοῦ. **253.** δεῖ δὲ χορηγιῶν οὐ πρὸς τὰ ἀναγκαῖα συμμαετρομένων αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς περιττὴν δαψίλειαν, ἦν ἐπιζητεῖ Γάιος. τούτοις ἐὰν ἐντύχη τοῖς γράμμασιν, ἴσως πρὸς τῷ μὴ δυσχερᾶναι καὶ τῆς προνοίας ἡμᾶς ἀποδέξεται ὡς ποιησαμένους τὴν ὑπέρθεσιν, οὐ χάριτι τῆ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ἕνεκα τῆς τῶν καρπῶν συγκομιδῆς.

XXXIV

254. Ἀποδεξαμένων δὲ τὴν ἐπίνοιαν τῶν συνέδρων, κελεύει γράφεσθαι τὰς ἐπιστολάς καὶ ἐχειροτόνει τοὺς διακομιούντας ἄνδρας εὐζώνους, ἐθάδας δὲ καὶ τῶν κατὰ τὰς ὁδοιπορίας ἐπιτομῶν. καὶ οἱ μὲν ἦγοντες ἀνέδοσαν τὰς ἐπιστολάς, ὁ δ' ἔτι μὲν ἀναγινώσκων διώδει ἰ καὶ μεστὸς ἦν ὀργῆς ἐφ' ἑκάστῳ σημειούμενος. **255.** ὡς δὲ ἐπαύσατο, συνεκρότει τὰς χεῖρας “εὖ, Πετρῶνιε”, φάσκων “οὐκ ἔμαθες ἀκούειν αὐτοκράτορος· αἱ ἐπάλληλοί σε ἀρχαὶ πεφυσήκασιν· ἄχρι τοῦ παρόντος οὐδὲ ἀκοῇ γνωρίζειν μοι δοκεῖς Γάιον, οὐκ εἰς μακρὰν αὐτοῦ πείραν ἔξεις. **256.** μέλει μὲν γὰρ σοι τῶν Ἰουδαϊκῶν νομίμων, ἐχθίστου μοι ἔθνος, ἀλογεῖς δὲ τῶν ἀρχόντος ἡγεμονικῶν προστάξεων. ἐφοβήθης τὸ πλῆθος· εἶτα οὐ παρήσαν αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις, ἃς δέδιεν ἔθνη τὰ ἐῶα καὶ ἡγεμόνες αὐτῶν Παρθυαῖοι; **257.** ἀλλ'

ἠλέησας· εἶτα οἴκτω μᾶλλον ἐνέδωκας ἢ Γαῖω; προφασίζου νῦν ἄμητον, τὸν ἀπροφάσιστον οὐκ εἰς μακρὰν ἐνδεξόμενος αὐτὸς τῇ κεφαλῇ συγκομιδὴν αἰτιῶ καρπῶν καὶ τὰς εἰς τὴν ἡμετέραν ἄφιξιν παρασκευάς· εἰ γὰρ ἀφορία παντελὴς ἐπέσχε τὴν Ἰουδαίαν, οὐκ ἦσαν αἱ πλησιόχωροι τοσαῦται καὶ οὕτως εὐδαίμονες ἱκαναὶ χορηγεῖν τὰ ἐπιτήδεια καὶ τὴν μιᾶς ἔνδειαν ἀναπληρῶσαι; **258.** ἀλλὰ τί προανίσταμαι τῶν χειρῶν; τί δέ μου τῆς γνώμης προαισθάνονται τινες; ὁ μέλλον τὰ ἐπίχειρα καρποῦσθαι γινωσκέτω πρῶτος ἐξ ὧν ἂν πάθῃ. παύομαι λέγων, φρονῶν δὲ οὐ παύσομαι.” **259.** καὶ μικρὸν ὅσον ἐπισχῶν τινι τῶν πρὸς ταῖς ἐπιστολαῖς ὑπέβαλε τὰς πρὸς Πετρῶνιον ἀποκρίσεις, ἐπαινῶν αὐτὸν ὅσα τῷ δοκεῖν εἰς τὸ προμηθὲς καὶ τὴν τοῦ μέλλοντος ἀκριβῆ περισκεψίν· σφόδρα γὰρ τοὺς ἐν ἡγεμονίαις εὐλαβεῖτο τὰς πρὸς νεωτεροποιίαν ἀφορμὰς ὁρῶν ἔχοντας ἐν ἐτοιμίῳ, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν ταῖς μεγάλαις καὶ μεγάλοις ἐπιτάττοντας στρατοπέδοις, ἡλίκα τὰ πρὸς Εὐφράτη κατὰ Συρίαν ἐστίν. **260.** θεραπεύων οὖν τοῖς ὀνόμασι καὶ γράμμασιν ἄχρι καιροῦ τὸ ἔγκοτον ἐπεσκίαζε βαρῦμηνις ὦν. εἶτα ἐπὶ πᾶσι γράφει κελεύων μηδενὸς οὕτω φροντίζειν ἢ τοῦ θᾶπτον ἀνατεθῆναι τὸν ἀνδριάντα· καὶ γὰρ ἦδη τὰ θέρη, τὴν εἴτε πιθανὴν εἴτε ἀληθῆ πρόφασιν, συγκεκριμένους δύνασθαι.

XXXV

261. Μετ’ οὐ πολὺ μέντοι παρὴν Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς κατὰ τὸ εἰωθὸς ἀσπασόμενος Γάιον. ἦδει δὲ ἀπλῶς οὐδὲν οὔτε ὧν ἐπεστάλκει ὁ Πετρῶνιος οὔτε ὧν ὁ Γάιος ἢ πρότερον ἢ ὕστερον· ἐτεκμαίρετο μέντοι διὰ τῆς οὐκ ἐν τάξει κινήσεως καὶ τῆς τῶν ὀμμάτων ταραχῆς ὑποτυφομένην ὀργὴν καὶ ἀνεσκόπει καὶ διηρεῦνα ἑαυτὸν πάντη καὶ πρὸς πάντα μικρά τε αὐ καὶ μεγάλα τὸν λογισμὸν ἀποτεινῶν, μὴ τι δέδρακεν ἢ εἶπεν ὧν οὐ χρῆ. **262.** ὡς δὲ συνόλως οὐδὲν εὗρισκεν, ἐτόπασεν, ὅπερ ἦν εἰκός, ἑτέροις τισὶ πικραίνεσθαι. πάλιν δὲ ὅτε ὑποβλεπόμενον εἶδε καὶ τετακότα τὰς ὄψεις πρὸς μηδένα τῶν παρόντων ἢ μόνον ἐπ’ αὐτόν, ἐδεδίει ἰ καὶ πολλάκις ἐρέσθαι διανοηθεὶς ἐπέσχε, τοιοῦτον λαμβάνων λογισμὸν· “ἴσως τὴν ἀπειλὴν πρὸς ἑτέρους οὖσαν αὐτὸς ἔλξω περιεργίας ὁμοῦ καὶ προπετείας καὶ θράσους ὑπόληψιν ἐξενεγκάμενος.” **263.** ἐπτοημένον δ’ οὖν καὶ ἀποροῦντα θεασάμενος αὐτὸν Γάιος – ἦν γὰρ δεινὸς ἐκ τῆς φανεραῆς ὄψεως ἀφανὲς ἀνθρώπου βούλημα καὶ πάθος συνιδεῖν – “ἀπορεῖς”, εἶπεν “Ἀγρίππα; παύσω σε τῆς ἀπορίας. **264.** ἐπὶ τοσοῦτόν μοι χρόνον συνδιατρίψας ἠγνόησας, ὅτι οὐ τῇ φωνῇ μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀμμασι φθέγγομαι μᾶλλον ἢ οὐχ ἦττον ἕκαστα διασημαίνων; **265.** οἱ καλοὶ σου καὶ ἀγαθοὶ πολῖται, παρ’ οἷς μόνους ἐξ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους θεὸς οὐ νομίζεται Γάιος, ἦδη μοι δοκοῦσι καὶ θανατῶν ἀφηγιάζοντες· ἐμοῦ κελεύσαντος ἐν τῷ ἱερῷ Διὸς ἀνδριάντα ἀνατεθῆναι, πανδημεὶ συνταξάμενοι τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας ὑπεξῆλθον, πρόφασιν ἰκετεύσοντες, τὸ δ’ ἀληθὲς ἐναντία τοῖς προστεταγμένοις ἐργασόμενοι.” **266.** μέλλοντος δὲ προσεπιφέρειν ἕτερα, ὑπ’ ἀγωνίας παντοδαπᾶς χροᾶς ἐνήλλαττεν ἐν ταυτῷ γινόμενος αἰμῶπός, ὠχρός, πελιδνός. **267.** ἦδη δὲ καὶ ἀπὸ κεφαλῆς ἄκρας ἄχρι ποδῶν φρίκη κατέσχητο, τρόμος τε καὶ σεισμός πάντα αὐτοῦ τὰ μέρη καὶ τὰ μέλη συνεκύνκα, χαλωμένων τε καὶ ἀνιεμένων τῶν σωματικῶν τόνων περὶ ἑαυτῷ κατέρρει καὶ τὰ τελευταῖα παρεθείς μικροῦ κατέπεσεν, εἰ μὴ τῶν παρεστώτων τινὲς ὑπέλαβον αὐτόν· καὶ κελευσθέντες φοράδην οἴκαδε κομίζουσιν οὐδενὸς συναισθανόμενον ὑπὸ κάρου τῶν ἀθρόων κατασκηψάντων κακῶν. **268.** ὁ μὲν οὖν Γάιος ἔτι μᾶλλον ἐξετραχύνθη τὸ κατὰ τοῦ ἔθνους μῖσος ἐπιτείνων· “εἰ γὰρ Ἀγρίππας” ἔφασκεν “ὁ συνηθέστατος καὶ φίλτατος καὶ τοσαύταις ἐνδεδεμένος εὐεργεσίαις ἤττηται τῶν ἔθων, ὡς μηδὲ ἀκοὴν ἀνέχεσθαι τὴν κατ’ αὐτῶν, ἀλλ’ ὑπ’ ἐκλύσεως μικροῦ καὶ τελευτῆσαι, τί χρῆ περὶ τῶν ἄλλων προσδοκᾶν, οἷς μηδεμίᾳ πρόσεστιν ὀλκὸς δύναμις εἰς τούναντίον;” **269.** ὁ δὲ Ἀγρίππας τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ὕστεραίας ὑπὸ κάρου πιεσθεὶς βαθέος οὐδὲν ἐγνώριζε τῶν ὄντων, περὶ δὲ δειλὴν ἐσπέραν μικρὸν ὅσον τὴν κεφαλὴν ἐπάρας καὶ βεβαρημένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ βραχὺ μόλις διοίξας ἀμαυραῖς καὶ ἀχλωδέσι ταῖς ὄψεσι τοὺς ἐν κύκλῳ παρεθεᾶτο, μήπω γνωρίζειν δυνάμενος ἐπ’ ἀκριβὲς τὰς ἐκάστων ιδέας. **270.** πάλιν δὲ ὑπενεχθεὶς εἰς ὕπνον ἠρέμει τῆς προτέρας ὑγιεινότερα καταστάσει χρώμενος, ὡς ἐνήν ἕκ τε τῆς ἀναπνοῆς καὶ ἐκ τῆς περὶ τὸ σῶμα σχέσεως τεκμήρασθαι. ἰ **271.** περιαναστὰς δὲ ὕστερον ἐπυνθάνετο· “ποῦ τὰ νῦν εἰμι; μήτι παρὰ Γαῖω; μὴ καὶ αὐτὸς πάρεστιν ὁ δεσπότης;” ἀποκρινάμενων δὲ· “θάρρει, παρὰ σαυτῷ διατρίβεις, **272.** Γάιος οὐ πάρεστιν· ἱκανῶς ἠρέμησας <ὑπενεχθεὶς> εἰς ὕπνον· ἀλλ’ ἐπιστραφεὶς καὶ μετεωρίσας σαυτὸν τὸν ἀγκῶνα πῆξον, γνώρισον τοὺς παρόντας· ἴδιοι πάντες εἰσὶ, φίλων καὶ ἀπελευθέρων καὶ οἰκετῶν οἱ μάλιστα τιμῶντες καὶ ἀντιτιμώμενοι” – **273.** ὁ δὲ – νήφειν γὰρ ἤρχετο – καθεῶρα τὸ παρ’ ἐκάστῳ συμπαθὲς· καὶ

κελευσάντων τοὺς πολλοὺς μεταστῆναι τῶν ἰατρῶν, ἵνα δι' ἀλειμμάτων καὶ τροφῆς καιρίου τὸ σωματίον ἀνακτήσωνται, **274.** “πάνυ γὰρ” εἶπε “φροντιστέον ὑμῖν ἐπιμελεστέρας τῆς εἰς ἐμὲ διαίτης; οὐ γὰρ ἐξαρκεῖ μοι τῷ βαρυδαίμονι λιμὸν ἀκέσασθαι διὰ ψιλῆς καὶ εἰς εὐτέλειαν ἀπηκριβωμένης τῆς τῶν ἀναγκαίων χρήσεως; οὐδ' αὐτὰ δὴ ταῦτα προσηκάμην ἄν, εἰ μὴ ἔνεκα τελευταίας βοηθείας, ἣν ὄνειροπολεῖ μου ἡ διάνοια τῷ τάλαιπῶρῳ ἔθνει παρασχεῖν.” **275.** καὶ ὁ μὲν δεδακρυμένος καὶ ἀναγκοφαγῶν δίχρα προσοψήματος οὐδὲ κράματος προσενεχθέντος ἠνέσχετο, ἀλλ' ὕδατος ἀπογευσάμενος “ἐπέχει μὲν” εἶπεν “ἡ τάλαινα γαστήρ ὁ ἀπήτει δάνειον· ἐμοὶ δὲ τί προσήκει ποιεῖν ἢ δεῖσθαι Γαῖου περὶ τῶν ἐνεστώτων;”

XXXVI

276. καὶ δέλτον λαβὼν ταῦτα ἐπιστέλλει “τὴν μὲν κατ' ὄψιν ἔντευξιν, ᾧ δέσποτα, φόβος με καὶ αἰδῶς ἀφείλαντο, ὁ μὲν ἀπειλὴν ἐκτρεπόμενος, ἡ δὲ τῷ μεγέθει τοῦ περὶ σὲ ἀξιώματος καταπλήττουσα· γραφὴ δὲ μηνύσει μου τὴν δέησιν, ἣν ἀνθ' ἵκετηρίας προτείνω. **277.** πᾶσιν ἀνθρώποις, αὐτοκράτορ, ἐμπέφυκεν ἔρωσ μὲν τῆς πατρίδος, τῶν δὲ οἰκείων νόμων ἀποδοχή· καὶ περὶ τούτων οὐδεμιᾶς ἐστὶ σοὶ χρεῖα διδασκαλίας, ἐκθύμως μὲν στέργοντι τὴν πατρίδα, ἐκθύμως δὲ τὰ πάτρια τιμῶντι. καλὰ δὲ ἐκάστοις, εἰ καὶ μὴ πρὸς ἀλήθειάν ἐστι, διαφαίνεται τὰ οἰκεία· κρίνουσι γὰρ αὐτὰ οὐ λογισμῶ μᾶλλον ἢ τῷ τῆς εὐνοίας πάθει. **278.** γεγέννημαι μὲν, ὡς οἶδας, Ἰουδαῖος· ἔστι δέ μοι Ἰεροσόλυμα πατρίς, ἐν ἣ ὁ τοῦ ὑψίστου θεοῦ νεῶς ἅγιος ἵδρυται· πάππων δὲ καὶ προγόνων βασιλέων ἔλαχον, ὧν οἱ πλείους ἐλέγοντο ἀρχιερεῖς, τὴν βασιλείαν τῆς ἱερωσύνης ἐν δευτέρᾳ τάξει τιθέμενοι καὶ νομίζοντες, ὅσῳ θεὸς ἀνθρώπων διαφέρει κατὰ τὸ κρεῖττον, τοσοῦτῳ καὶ βασιλείας ἀρχιερωσύνην· τὴν μὲν γὰρ εἶναι θεοῦ θεραπείαν, τὴν δὲ ἐπιμέλειαν ἀνθρώπων. **279.** ἔθνει δὴ τοιοῦτῳ προσκεκληρωμένος καὶ πατρίδι καὶ ἱερῷ δέομαι ὑπὲρ ἀπάντων· τοῦ μὲν ἔθνους, ἵνα μὴ τὴν ἐναντίαν δόξαν ἐνέγκηται τῆς ἀληθείας, εὐσεβέστατα καὶ ὀσιώτατα διακείμενον· ἔξ ἀρχῆς πρὸς ἅπαντα τὸν ὑμέτερον οἶκον. **280.** ἐν οἷς γὰρ ἐφεῖται καὶ ἔξεστι μετὰ νόμων εὐσεβεῖν, οὐδενὸς οὔτε τῶν Ἀσιανῶν οὔτε τῶν ἐν Εὐρώπῃ λείπεται τὸ παράπαν, εὐχαῖς, ἀναθημάτων κατασκευαῖς, πλήθει θυσιῶν, οὐ μόνον ἐν ταῖς κατὰ τὰς δημοτελεῖς ἑορτὰς ἀναγομέναις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐντελεχέσιν· ἐξ ὧν οὐ στόματι καὶ γλώσσει μηνύουσι τὸ εὐσεβὲς μᾶλλον ἢ ψυχῆς ἀφανοῦς βουλευμασιν οἱ μὴ λέγοντες, ὅτι φιλοκαίσαρες εἰσιν, ἀλλ' ὄντες ὄντως. **281.** περὶ δὲ τῆς ἱεροπόλεως τὰ προσήκοντά μοι λεκτέον· αὕτη, καθάπερ ἔφην, ἐμὴ μὲν ἐστὶ πατρίς, μητρόπολις δὲ οὐ μιᾶς χώρας Ἰουδαίας ἀλλὰ καὶ τῶν πλείστων, διὰ τὰς ἀποικίας ἃς ἐξέπεμψεν ἐπὶ καιρῶν εἰς μὲν τὰς ὁμόρους, Αἴγυπτον, Φοινίκην, Συρίαν τὴν τε ἄλλην καὶ τὴν Κοίλην προσαγορευομένην, εἰς δὲ τὰς πόρρω διωρισμένας, Παμφυλίαν, Κιλικίαν, τὰ πολλὰ τῆς Ἀσίας ἄχρι Βιθυνίας καὶ τῶν τοῦ Πόντου μυχῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ εἰς Εὐρώπην, Θετταλίαν, Βοιωτίαν, Μακεδονίαν, Αἰτωλίαν, τὴν Ἀττικὴν, Ἄργος, Κόρινθον, τὰ πλεῖστα καὶ ἄριστα Πελοποννήσου, **282.** καὶ οὐ μόνον αἱ ἠπειροὶ μεσταὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀποικιῶν εἰσιν, ἀλλὰ καὶ νήσων αἱ δοκιμώταται, Εὐβοία, Κύπρος, Κρήτη, καὶ σιωπῶ τὰς πέραν Εὐφράτου· πᾶσαι γὰρ ἔξω μέρους βραχέος, Βαβυλῶν καὶ τῶν ἄλλων σατραπειῶν αἱ ἀρετώσαν ἔχουσαι τὴν ἐκ κύκλῳ γῆν Ἰουδαίους ἔχουσιν οἰκήτορας. **283.** ὥστ' ἐὰν μεταλάβῃ σου τῆς εὐμενείας ἡ ἐμὴ πατρίς, οὐ μία πόλις ἀλλὰ καὶ μυρίαὶ τῶν ἄλλων εὐεργετοῦνται καθ' ἕκαστον κλίμα τῆς οἰκουμένης ἰδρυθεῖσαι, τὸ Εὐρωπαϊον, τὸ Ἀσιανόν, τὸ Λιβυκόν, τὸ ἐν ἠπείροις, τὸ ἐν νήσοις, πάραλόν τε καὶ μεσόγειον. **284.** ἀρμόττει δέ σου τῷ μεγέθει τῆς τοσαύτης τύχης διὰ τῶν εἰς μίαν πόλιν εὐεργεσιῶν μυρίας ἄλλας συνευεργετεῖν, ὅπως διὰ πάντων τῶν τῆς οἰκουμένης μερῶν ἄδηταί σου τὸ κλέος καὶ οἱ μετ' εὐχαριστίας ἔπαινοι συνηχῶνται. **285.** φίλων ἐνίων πατρίδας ὅλας τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡξίωσας πολιτείας, καὶ γεγόνασιν οἱ πρὸ μικροῦ δοῦλοι δεσπότης ἐτέρων· καὶ τῶν ἀπολελαυκότων τῆς χάριτος μᾶλλον ἢ οὐχ ἦττον οἱ δι' οὐδὲ γέγονεν ἡδοναί. **286.** καγὼ τίς εἰμι τῶν εἰδότην μὲν ὅτι δεσπότην ἔχω καὶ κύριον, κεκριμένων δὲ ἐν τῇ τάξει τῶν ἐταίρων, ἀξιώματος μὲν ἔνεκα οὐ πολλῶν ὕστερος, ἢ εὐνοίας δὲ οὐδενὸς δευτέρος, ἵνα μὴ λέγω πρῶτος. **287.** διὰ τε οὖν τὸ πεφυκέναι καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν εὐεργεσιῶν, αἷς με κατεπλούτισας, θαρρήσας ἂν ἴσως αἰτήσασθαι τῇ πατρίδι καὶ αὐτόν, εἰ καὶ μὴ τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν, ἐλευθερίαν γοῦν ἢ φόρων ἄφεσιν, οὐδὲν ἀπετόλμησα τοιοῦτον αἰτήσασθαι, τὸ δὲ φορητότατον, χάριν σοὶ μὲν ἀζήμιον δοῦναι, τῇ δὲ πατρίδι λαβεῖν ὠφελιμωτάτην· τί γὰρ ἂν γένοιτο εὐμενείας ἡγεμόνος ὑπηκόοις ἄμεινον ἀγαθόν; **288.** ἐν Ἰεροσολύμοις πρῶτον, αὐτοκράτορ, ἡγγέλη σου ἡ εὐκταία διαδοχή, καὶ ἀπὸ τῆς ἱεροπόλεως ἐπὶ τὰς παρ' ἑκάτερα ἠπείρους ἐχώρησεν ἡ φήμη· προνομίας καὶ διὰ τοῦτο τυγχάνειν ἐστὶν ἀξία παρὰ σοί. **289.** καθάπερ γὰρ

ἐν ταῖς συγγενείαις οἱ πρεσβύτατοι παῖδες τυγχάνουσι πρεσβείων, ὅτι πρῶτοι τὸ πατρὸς καὶ τὸ μητρὸς ὄνομα τοῖς γονεῦσιν ἐφήμισαν, τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐπειδὴ τῶν ἀνατολικῶν πρώτη πόλις αὕτη σε προσεῖπεν αὐτοκράτορα, δικαία τυγχάνειν πλειόνων ἐστὶν ἀγαθῶν, εἰ δὲ μὴ, τῶν γοῦν ἴσων.

290. τοσαῦτα δικαιολογηθεὶς καὶ δεηθεὶς ἅμα περὶ τῆς πατρίδος εἶμι τὸ τελευταῖον ἐπὶ τὴν <περὶ> τοῦ ἱεροῦ δέησιν. τοῦτο, Γάιε δέσποτα, τὸ ἱερὸν χειρόκμητον οὐδεμίαν ἐξ ἀρχῆς μορφὴν παρεδέξατο διὰ τὸ ἔδος τοῦ ἀληθοῦς εἶναι θεοῦ· γραφῶν μὲν γὰρ καὶ πλαστῶν ἔργα μιμήματα τῶν αἰσθητῶν θεῶν εἰσιν· τὸν δὲ ἀόρατον εἰκονογραφεῖν ἢ διαπλάττειν οὐχ ὅσιον ἐνομίσθη τοῖς ἡμετέροις προγόνους.

291. Ἀγρίππας ἐτίμησε τὸ ἱερὸν ἐλθὼν, ὁ πάππος σου, καὶ ὁ Σεβαστὸς διὰ τοῦ κελεῦσαι τὰς πανταχόθεν ἀπαρχὰς ἐπιστολαῖς πέμπειν ἐκεῖσε καὶ διὰ τῆς ἐντελεχοῦς θυσίας· καὶ ἡ προμάμμη σου *** **292.** ὅθεν οὐδεὶς, οὐχ Ἕλλην, οὐ βάρβαρος, οὐ σατραπῆς, οὐ βασιλεὺς, οὐκ ἐχθρὸς ἄσπονδος, οὐ στάσις, οὐ πόλεμος, οὐχ ἄλωσις, οὐ πόρθησις, οὐκ ἄλλο τι τῶν ὄντων οὐδὲν ἐνεωτέρισέ ποτε οὕτως εἰς τὸν νεῶν, ὡς ἀγαλμα ἢ ξόανον ἢ τι τῶν χειροκμήτων ἰδρῦσασθαι. **293.** καὶ γὰρ εἰ τοῖς οἰκήτορσι τῆς χώρας ἀπήχθοντο δυσμενεῖς ὄντες, ἀλλ' αἰδῶς γέ ἰ τις ἢ φόβος εἰσῆει παραλύσαι τι τῶν ἐξ ἀρχῆς νενομισμένων ἐπὶ τιμῇ τοῦ ποιητοῦ τῶν ὄλων καὶ πατρὸς· ἤδεσαν γὰρ ἐκ τούτων καὶ τῶν ὁμοιοτρόπων τὰς τῶν θεηλάτων κακῶν φυομένας ἀνηκέστους συμφοράς. ἤς χάριν αἰτίας ἀσεβῆς σπέρμα σπεῖρειν εὐλαβοῦντο δεδιότες, μὴ θερίζειν ἀναγκασθῶσι τοὺς ἐπ' ὀλέθρῳ παντελεῖ καρπούς.

XXXVII

294. ἀλλὰ τί μοι ξένους καλεῖν μάρτυρας ἔχοντι πολλοὺς τῶν οικειοτάτων σοι παραστήσαι; Μάρκος Ἀγρίππας εὐθέως, ὁ πρὸς μητρὸς σου πάππος, ἐν Ἰουδαίᾳ γενόμενος, ἠνίκα Ἡρώδης ὁ ἐμὸς πάππος ἐβασίλευε τῆς χώρας, ἀναβῆναι μὲν ἀπὸ θαλάττης εἰς τὴν μητρόπολιν ἐν μεσογείῳ κειμένην ἤξιωσε·

295. θεασάμενος δὲ τὸ ἱερὸν καὶ τὸν τῶν ἱερέων κόσμον καὶ τὴν τῶν ἐγχωρίων ἀγιστείαν, ἠγάσθη χρῆμα νομίσας ὑπέρσεμνόν τι καὶ παντὸς λόγου μεῖζον ἐωρακέναι, καὶ διήγημα οὐδὲν ἦν ἕτερον αὐτῷ πρὸς τοὺς συνόντας τότε τῶν ἐταίρων ἢ ὁ τοῦ νεῶ καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἀπάντων ἔπαινος. **296.** ὅσας γοῦν ἡμέρας διέτριψεν ἐν τῇ πόλει κατὰ χάριν τὴν πρὸς Ἡρώδην, ἐφοίτησεν εἰς τὸ τέμενος τερόμενος τῇ θεᾷ καὶ τῆς κατασκευῆς καὶ τῶν θυσιῶν καὶ τῆς περὶ τὰ ἱερουργούμενα λειτουργίας καὶ τάξεως καὶ τῆς περὶ τὸν ἀρχιερέα σεμνότητος, ὅποτε ἀσκηθεῖη τῇ ἱερᾷ στολῇ καὶ κατάρχοι τῶν ἱερῶν.

297. ἀναθήμασι δὲ κοσμήσας ὅσοις ἐξῆν τὸ ἱερὸν καὶ τοὺς οἰκήτορας εὐεργετήσας ὅσα μὴ βλάψει χαριζόμενος, Ἡρώδην εὐφημήσας πολλὰ καὶ εὐφημηθεὶς μυρία, παρεπέμφθη μέχρι λιμένων, οὐχ ὑπὸ μιᾶς πόλεως, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χώρας ἀπάσης, φυλλοβολούμενός τε καὶ θαυμαζόμενος ἐπ' εὐσεβείᾳ.

298. τί δὲ ὁ ἕτερός σου πάππος Τιβέριος Καίσαρ; οὐχὶ ταυτὰ φαίνεται προσηρημένος; ἐν γοῦν τρισὶ καὶ εἴκοσιν ἔτεσιν οἷς αὐτοκράτωρ ἐγένετο τὴν κατὰ τὸ ἱερὸν ἐκ μηκίστων χρόνων παραδεδομένην θρησκείαν ἐτήρησεν, οὐδὲν αὐτῆς παραλύσας ἢ παρακινήσας μέρος.

XXXVIII

299. ἔχω δὲ τι καὶ φιλοτίμημα αὐτοῦ προσδιηγῆσασθαι, καίτοι μυρίων ἀπολελαυκῶς ὅτε ἔζη κακῶν· ἀλλὰ τάληθές φίλον καὶ σοὶ τίμιον. Πιλάτος ἦν τῶν ὑπάρχων ἐπίτροπος ἀποδεδειγμένος τῆς Ἰουδαίας· οὗτος οὐκ ἐπὶ τιμῇ Τιβερίου μᾶλλον ἢ ἔνεκα τοῦ λυπήσαι τὸ πλῆθος ἀνατίθησιν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἱερόπολιν Ἡρώδου βασιλείοις ἐπιχρῦσους ἀσπίδας μήτε ἰ μορφὴν ἐχούσας μήτε ἄλλο τι τῶν ἀπηγορευμένων, ἔξω τινὸς ἐπιγραφῆς ἀναγκαίας, ἢ δύο ταῦτα ἐμήνυε, τὸν τε ἀναθέντα καὶ ὑπὲρ οὗ ἢ ἀνάθεισι. **300.** ἐπεὶ δὲ ἦσθοντο οἱ πολλοὶ – καὶ περιβόητον ἦν ἡδη τὸ πρᾶγμα –, προστησάμενοι τοὺς τε βασιλέως υἱεῖς τέτταρας οὐκ ἀποδέοντας τὸ τε ἀξίωμα καὶ τὰς τύχας βασιλέων καὶ τοὺς ἄλλους ἀπογόνους καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς τοὺς ἐν τέλει παρεκάλουν τὸ νεωτερισθὲν περὶ τὰς ἀσπίδας εἰς ἐπανόρθωσιν ἀγαγεῖν καὶ μὴ κινεῖν ἔθνη πάτρια τὸν πρὸ τοῦ πάντα αἰῶνα διαφυλαχθέντα καὶ πρὸς βασιλέων καὶ πρὸς αὐτοκρατόρων ἀκίνητα. **301.** στερεῶς δὲ ἀντιλέγοντος – ἦν γὰρ τὴν φύσιν ἀκαμπῆς καὶ μετὰ τοῦ αὐθάδους ἀμείλικτος –, ἀνεβόησαν· “μὴ στασίαζε, μὴ πολεμοποιεῖ, μὴ κατάλυε τὴν εἰρήνην· οὐκ ἔστιν ἀτιμία νόμων ἀρχαίων αὐτοκράτορος τιμῆ. μὴ πρόφασις τῆς εἰς τὸ ἔθνος ἐπηρείας ἔστω σοὶ Τιβέριος· οὐδὲν ἐθέλει τῶν ἡμετέρων καταλύεσθαι. εἰ δὲ φῆς, αὐτὸς ἐπίδειξον ἢ διάταγμα ἢ ἐπιστολὴν ἢ τι ὁμοιότροπον, ἵνα παυσάμενοι τοῦ σοὶ διενοχλεῖν πρέσβεις ἐλόμενοι δεώμεθα τοῦ

δεσπότης.” **302.** τὸ τελευταῖον τοῦτο μάλιστα αὐτὸν ἐξετράχυνε καταδείσαντα, μὴ τῷ ὄντι πρεσβευσάμενοι καὶ τῆς ἄλλης αὐτὸν ἐπιτροπῆς ἐξελέγξωσι τὰς δωροδοκίας, τὰς ὕβρεις, τὰς ἀρπαγὰς, τὰς αἰκίας, τὰς ἐπηρείας, τοὺς ἀκρίτους καὶ ἐπαλλήλους φόνους, τὴν ἀνήνυτον καὶ ἀργαλεωτάτην ὠμότητα διεξελθόντες. **303.** οἷα οὖν ἐγκότως ἔχων καὶ βαρῦμηις <ὦν> ἄνθρωπος ἐν ἀμηχάνοις ἦν, μὴτε καθελεῖν τὰ ἅπαξ ἀνατεθέντα θαρρῶν μὴτε βουλόμενός τι τῶν πρὸς ἡδονὴν τοῖς ὑπηκόοις ἐργάσασθαι, ἅμα δὲ καὶ τὴν ἐν τούτοις σταθερότητα Τιβερίου μὴ ἀγνοῶν· ἅπερ ὀργῶντες οἱ ἐν τέλει καὶ συνιέντες, ὅτι μετανοεῖ μὲν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, δοκεῖν δὲ οὐ βούλεται, γράφουσι Τιβερίῳ δεητικωτάτας ἐπιστολάς. **304.** ὁ δὲ διαναγνοὺς οἷα μὲν εἶπε Πιλάτον, οἷα δὲ ἠπείλησεν· ὡς δὲ ὠργίσθη, καίτοι οὐκ εὐληπτος ὦν ὀργῇ, περιττόν ἐστι διηγείσθαι, τοῦ πράγματος ἐξ αὐτοῦ φωνὴν ἀφιέντος. **305.** εὐθέως γὰρ οὐδὲ εἰς τὴν ὑστεραίαν ὑπερθέμενος ἐπιστέλλει, μυρία μὲν τοῦ καινουργηθέντος τολμήματος ὀνειδίζων καὶ ἐπιπλήττων, κελεύων δὲ αὐτίκα καθελεῖν τὰς ἀσπίδας καὶ μετακομισθῆναι ἐκ τῆς μητροπόλεως εἰς τὴν ἐπὶ θαλάττῃ Καισάρειαν, ἐπώνυμον τοῦ προπάππου Σεβαστῆν, ἵνα ἀνατεθεῖεν ἐν τῷ Σεβαστεῖῳ καὶ ἀνετέθησαν. οὕτως ἀμφοτέρω ἐφυλάχθη, καὶ ἡ ἰ τιμὴ τοῦ αυτοκράτορος, καὶ ἡ περὶ τὴν πόλιν ἀρχαία συνήθεια.

XXXIX

306. τότε μὲν οὖν ἀσπίδες ἦσαν, αἷς οὐδὲν ἀνεζωγράφητο μίμημα· νυνὶ δὲ κολοσσιαῖος ἀνδριάς. καὶ τότε μὲν ἡ ἀνάθεσις ἐν οἰκίᾳ τῶν ἐπιτρόπων ἦν· τὴν δὲ μέλλουσάν φασιν ἐσωτάτω τοῦ ἱεροῦ κατ’ αὐτὰ τὰ ἄδυστα γίνεσθαι, εἰς ἃ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὁ μέγας ἱερεὺς εἰσέρχεται τῇ νηστείᾳ λεγομένη μόνον ἐπιθυμιάσων καὶ κατὰ τὰ πάτρια εὐξόμενος φορὰν ἀγαθῶν εὐετηρίαν τε καὶ εἰρήνην ἅπασιν ἀνθρώποις. **307.** κἂν ἄρα τίς που, οὐ λέγω τῶν ἄλλων Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱερέων, οὐχὶ τῶν ὑστάτων, ἀλλὰ τῶν τὴν εὐθύς μετὰ τὸν πρῶτον τάξιν εἰληχότων, ἢ καθ’ αὐτὸν ἢ καὶ μετ’ ἐκείνου συνεισέλθῃ, μᾶλλον δὲ κἂν αὐτὸς ὁ ἀρχιερεὺς δυσὶν ἡμέραις τοῦ ἔτους ἢ καὶ τῇ αὐτῇ τρις ἢ καὶ τετράκις εἰσφοιτήσῃ, θάνατον ἀπαραίτητον ὑπομένει. **308.** τοσαύτη τίς ἐστὶν ἢ περὶ τὰ ἄδυστα φυλακὴ τοῦ νομοθέτου μόνω ἐκ πάντων ἄβαστα καὶ ἄψαυστα βουλευθέντος αὐτὰ διατηρεῖσθαι. πόσους ἂν οὖν οἶει θανάτους ἐκουσίως ὑπομένειν τοὺς περὶ ταῦτα ὠσιωμένους, εἰ θεάσαιντο τὸν ἀνδριάντα εἰσκομιζόμενον; ἐμοὶ μὲν δοκοῦσι γενεὰς ὅλας αὐταῖς γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀποσφάξαντες ἐπὶ τοῖς τῶν οἰκείων πτώμασιν ἑαυτοὺς τελευταῖον καθιερεῦσιν. **309.** ταῦτα μὲν Τιβέριος ἔγνω. τί δὲ ὁ σὸς πρόπαππος, ὁ τῶν πώποτε γενομένων αυτοκρατόρων ἄριστος, ὁ πρῶτος ἀρετῆς ἕνεκα καὶ τύχης Σεβαστὸς ὀνομασθεῖς, ὁ τὴν εἰρήνην διαχέας πάντῃ διὰ γῆς καὶ θαλάττης ἄχρι τῶν τοῦ κόσμου περάτων; **310.** οὐκ ἀκοῆ πυνθανόμενος τὰ περὶ τὸ ἱερόν καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστὶν ἀφίδρυμα ἐν αὐτῷ χειρόκμητον, ὄρατὸν ἀοράτου μίμημα φύσεως, ἐθαύμαζε καὶ προσεκύνει, φιλοσοφίας οὐκ ἄκροις χεῖλεσι γευσάμενος ἀλλ’ ἐπὶ πλέον ἐστιαθεῖς καὶ σχεδόν τι καθ’ ἐκάστην ἡμέραν ἐστιώμενος, τὰ μὲν μνήμαις ὦν ἢ διάνοια προμαθοῦσα τὰ φιλοσοφίας ἀνεπόλει, τὰ δὲ καὶ ταῖς τῶν συνόντων ἀεὶ λογίων συνδιαιτήσεσι; κατὰ γὰρ τὰς ἐν δειπνῷ συνουσίας ὁ πλεῖστος χρόνος ἀπενέμετο τοῖς ἀπὸ παιδείας, ἵνα μὴ τὸ σῶμα μόνον ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ τοῖς οἰκείοις ἀνατρέφοιτο.

XI

311. τεκμηρίοις δὲ ἀφθόνοις πιστώσασθαι δυνάμενος τὸ βούλημα τοῦ Σεβαστοῦ προπάππου σου δυσὶν ἀρκεσθήσομαι. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐπέστειλε τοῖς ἐπιτρόποις τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐπικρατειῶν, πυθόμενος ὀλιγωρεῖσθαι τὰς ἱεράς ἀπαρχάς, ἵνα ἐπιτρέπωσι τοῖς Ἰουδαίοις μόνοις εἰς τὰ συναγῶγια συνέρχεσθαι· **312.** μὴ γὰρ εἶναι ταῦτα συνόδους ἐκ μέθης καὶ παροινίας ἐπισυστάσας, ὡς λυμαίνεσθαι τὰ ἰ τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ διδασκαλεῖα σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης ἀνδρῶν ἐπιτηδευόντων μὲν ἀρετῆν, ἀπαρχὰς δὲ ἐτησίους συμφερόντων, ἐξ ὧν ἀνάγουσι θυσίας στέλλοντες ἱεροπομποὺς εἰς τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερόν. **313.** εἶτα κελεύει μηδένα ἐμποδῶν ἴστασθαι τοῖς Ἰουδαίοις μὴτε συνιοῦσι μὴτε συνεισφέρουσι μὴτε διαπεμπομένοις κατὰ τὰ πάτρια εἰς Ἱεροσόλυμα· ταῦτα γὰρ εἰ καὶ μὴ τοῖς ῥήμασι, τοῖς γοῦν πράγμασιν ἐπέσταλται. **314.** μίαν δὲ ἐπιστολὴν ὑποτέταχα πρὸς τὴν σὴν τοῦ δεσπότητος πειθῶ, ἣν Γάιος Νορβανὸς Φλάκκος ἐπιστέλλει δηλῶν τὰ ὑπὸ Καίσαρος αὐτῷ γραφέντα. **315.** ἐστὶ δὲ τῆς ἐπιστολῆς τὸ ἀντίγραφον τόδε· Ἰάιος Νορβανὸς Φλάκκος ἀνθύπατος Ἐφεσίων ἄρχουσι χαίρειν.

Καίσαρ μοι ἔγραψεν, Ἰουδαίους, οὐδ' ἂν ὦσιν, ἰδίῳ ἀρχαίῳ ἐθισμῷ νομίζειν συναγομένους χρήματα φέρειν, ἃ πέμπουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα· τούτους οὐκ ἠθέλησε κωλύεσθαι τοῦτο ποιεῖν. ἔγραψα οὖν ὑμῖν, ἴν' εἰδῆτε, ὡς ταῦτα οὕτως γίνεσθαι κελεύει.' **316.** ἄρ' οὐκ ἐναργῆς πίστις ἐστίν, αὐτοκράτορ, τῆς Καίσαρος προαιρέσεως, ἢ περὶ τὴν τοῦ ἡμετέρου ἱεροῦ τιμὴν ἐκέχρητο, μὴ βουληθεὶς τῷ κοινῷ τύπῳ τῶν συνόδων ἀναιρεθῆναι τὰς τῶν Ἰουδαίων εἰς ταῦτο συμφοιτήσεις, ἃς ἀπαρχῶν ἕνεκα ποιοῦνται καὶ τῆς ἄλλης εὐσεβείας; **317.** ἕτερον δὲ ἐστὶν οὐκ ἀποδέον τούτου δεῖγμα σαφέστατον τῆς βουλήσεως τοῦ Σεβαστοῦ· διετάξατο γὰρ ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεχεῖς ὀλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ θεῷ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, αἱ καὶ μέχρι νῦν ἐπιτελοῦνται· ἄρνες εἰσὶ δύο καὶ ταῦρος τὰ ἱερεῖα, οἷς Καίσαρ ἐφαίδρυνε τὸν βωμὸν ἐπιστάμενος σαφῶς, ὅτι οὐδὲν ἐστὶν ἀφίδρυμα οὔτε φανερόν οὔτε ἀφανές· **318.** ἀλλὰ γὰρ ὁ τοσοῦτος ἡγεμὼν καὶ φιλόσοφος οὐδενὸς δευτέρου ἐλογίσαστο παρ' ἑαυτῷ, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐν τοῖς περιγίοις ἐξαίρετον ἀπονενεμησθαι τόπον ἱερὸν τῷ ἀοράτῳ θεῷ μηδὲν ὄρατὸν ἀπεικόνισμα περιέξοντα πρὸς μετουσίαν ἐλπίδων χρηστῶν καὶ ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν τελείων. **319.** ὑφηγητῆ τοιοῦτῳ τῆς εὐσεβείας χρῆσαμένη καὶ ἡ προμάμμη σου Ἰουλία Σεβαστῆ κατεκόσμησε τὸν νεῶν χρυσαῖς φιάλαις καὶ σπονδειοῖς καὶ ἄλλων ἀναθημάτων πολυτελεστάτων πλήθει· τί παθοῦσα καὶ αὕτη, μηδενὸς ἔνδον ὄντος ἀφιδρύματος; ἀσθενέστεραι γὰρ πῶς εἰσὶν αἱ γινῶμαι τῶν γυναικῶν ἔξω τῶν αἰσθητῶν μηδὲν ἰσχύουσαι νοητὸν καταλαβεῖν. **320.** ἢ δὲ γε καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ὅλον ἰ τὸ γένος κὰν τούτῳ διήνεγκεν, ὑπὸ παιδείας ἀκράτου φύσει καὶ μελέτῃ περιγεγενημένη, ἀρρενωθεῖσα τὸν λογισμὸν, ὃς οὕτως ὀξυδερκῆς ἐγεγένητο, ὡς μᾶλλον τὰ νοητὰ καταλαμβάνειν τῶν αἰσθητῶν καὶ ταῦτα νομίζειν ἐκείνων εἶναι σκιάς.

XLI

321. ἔχων οὖν, δέσποτα, τῆς ἡμερωτέρας προαιρέσεως τοιαῦτα παραδείγματα, πάντα οικειότατα καὶ συγγενέστατα ἀφ' ὧν ἐσπάρης καὶ ἀνέβλαστες καὶ τοσοῦτον ηὔξηθης, διατήρησον ἃ κακείνων ἕκαστος. **322.** παρακλητεύουσι τοῖς νόμοις αὐτοκράτορες πρὸς αὐτοκράτορα, Σεβαστοὶ πρὸς Σεβαστόν, πάπποι καὶ πρόγονοι πρὸς ἕκγονον, πλείους πρὸς ἕνα, μονονουχὶ φάσκοντες· ἐν ταῖς ἡμετέραις βουλήσεσιν ἃ μέχρι καὶ τήμερον ἐφυλάχθη νόμιμα μὴ καθέλης· καὶ γὰρ εἰ μηδὲν ἐκ τῆς καταλύσεως αὐτῶν ἀπαντηθεῖη παλίμφημον, ἀλλ' ἢ γε τοῦ μέλλοντος ἀδηλότης καὶ τοῖς θαρραλεωτάτοις, εἰ μὴ καταφρονηταὶ τῶν θεῶν εἰσὶν, οὐ παντελῶς ἐστὶν ἄφοβος. **323.** ἐὰν καταλέγωμαι τὰς εἰς ἑμαυτὸν ἐκ σοῦ γενομένας εὐεργεσίας, ἐπιλείπει με ἡ ἡμέρα, πρὸς τῷ μηδὲ ἀρμόττον εἶναι προηγούμενον ἔργον πάρεργον ἐτέρου ποιεῖσθαι λόγου· κὰν ἡσυχάζω μέντοι, τὰ πράγματα αὐτὰ βοᾷ καὶ φωνὴν ἀφήσιν. **324.** ἔλυσάς με σιδήρῳ δεδεμένον· τίς οὐκ οἶδεν; ἀλλὰ μὴ χαλεπωτέροις δεσμοῖς, αὐτοκράτορ, ἐπισφίγξης· οἱ μὲν γὰρ λυθέντες μέρει περιβέβληντο τοῦ σώματος, οἱ δὲ νῦν προσδοκώμενοι ψυχῆς εἰσιν, ὅλην αὐτὴν δι' ὅλων μέλλοντες πιέζειν. **325.** τὸν ἐπικρεμάμενον ἀεὶ τοῦ θανάτου φόβον ἀπώσω καὶ τεθνεῶτα τῷ δέει ζωπυρήσας καθάπερ ἐκ παλιγενεσίας ἀνήγειρας· διατήρησον τὴν χάριν, αὐτοκράτορ, ἵνα μὴ ὁ σὸς Ἀγρίππας ἀποτάξῃται τῷ βίῳ· δόξω γὰρ οὐ τοῦ σωθῆναι χάριν ἀφείσθαι μᾶλλον ἢ τοῦ βαρυτέρας ἐνδεξάμενος συμφορὰς ἐπισημότερον τελευτῆσαι. **326.** τὸν μέγιστον καὶ εὐτυχέστατον ἐν ἀνθρώποις κληρὸν ἔχαρίσω μοι, βασιλείαν, πάλαι μὲν μιᾶς χώρας, αὐθις δὲ καὶ ἐτέρας μείζονος, τὴν Τραχωניתὴν λεγομένην καὶ τὴν Γαλιλαίαν συνάψας· μὴ τὰ πρὸς περιουσίαν μοι χαρισάμενος, ὡ δέσποτα, τὰ ἀναγκαῖα ἀφέλης μηδὲ εἰς φῶς ἀναγαγῶν τηλαυγέστατον ἐξ ὑπαρχῆς εἰς βαθύτατον σκότος ὀπίσης. **327.** ἐξίσταμαι ἰ τῶν λαμπρῶν ἐκείνων, τὴν πρὸ μικροῦ τύχην οὐ παραιτοῦμαι, πάντα ὑπαλλάττομαι ἑνός, τοῦ μὴ κινηθῆναι τὰ πάτρια. τίς γὰρ ἂν μου γένοιτο λόγος ἢ παρὰ τοῖς ὀμοφύλοις ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις; ἀνάγκη γὰρ δυοῖν θάτερον ἢ προδότην τῶν ἰδίων ἢ σοὶ μηκέτι ὀμοίως φίλον νομισθῆναι· ὧν τί ἂν εἶη μείζον κακόν; **328.** εἰ μὲν γὰρ ἐν τῇ τάξει τῶν ἐταίρων ἔτι καταριθμοῦμαι, προδοσίας ἐξοίσομαι δόξαν, ἐὰν μήτε ἡ πατρὶς ἀπαθῆς παντὸς κακοῦ διαφυλαχθῆ μήτε τὸ ἱερὸν ἄψαυστον· τὰ γὰρ τῶν ἐταίρων καὶ προσπεφευγῶτων ταῖς αὐτοκρατορικαῖς ἐπιφανείαις ὑμεῖς οἱ μεγάλοι διασώζετε. **329.** εἰ δὲ ὑποικουρεῖ τί σου τὴν διάνοιαν ἔχθος, μὴ δήσης ὡς Τιβέριος, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ δεθῆναί ποτε αὐθις ἐλπίδα συνανελῶν κέλευσον ἐκποδῶν αὐτίκα γενέσθαι τί γὰρ ἐμοὶ ζῆν καλόν, ᾧ μία σωτηρία ἐλπίς ἦν τὸ σὸν εὐμενές;”

XLII

330. Ταῦτα γράψας καὶ σφραγισάμενος πέμπει Γαῖω καὶ συγκλεισάμενος οἴκοι κατέμενεν, ἀγωνιῶν καὶ συγκεχυμένος καὶ πῶς ἐντύχοι μάλιστα φροντίζων· οὐ γὰρ βραχὺς ἐπέρριπτο κίνδυνος, ἀλλ' ὁ περὶ ἀναστάσεως καὶ ἀνδραποδισμοῦ καὶ παντελοῦς πορθησεως, οὐ μόνον τοῖς τὴν ἱερὰν χώραν κατοικοῦσιν ἀλλὰ καὶ τοῖς πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης Ἰουδαίοις. **331.** λαβῶν δὲ καὶ διαναγινώσκων ἐφ' ἑκάστῳ τῶν νοημάτων ἅμα μὲν ᾧδει, μὴ κατορθομένου τοῦ βουλήματος, ἅμα δὲ καὶ ἐπεκλάτο ταῖς δικαιολογίαις ὁμοῦ καὶ δεήσεσι, καὶ τὸν Ἀγρίππαν τῇ μὲν ἐπήνει, τῇ δὲ ἐμέμφετο· **332.** ἠτιᾶτο μὲν τῆς εἰς τοὺς ὁμοφύλους ἄγαν ἀρεσκείας μόνους ἀνθρώπων ἀφηνιάζοντας καὶ ἐκτρεπομένους αὐτοῦ τὴν ἐκθέωσιν, ἐπήνει δὲ τὸ μηδὲν ἐν ἑαυτῷ συσκιάζειν καὶ ἐπικρύπτειν, ἅπερ ἔλεγεν εἶναι δείγματα ἐλευθεριωτάτων καὶ εὐγενεστάτων ἠθῶν. **333.** ἡμερωθεὶς οὖν ὅσα τῷ δοκεῖν ἀποκρίσεων χρηστοτέρων Ἀγρίππαν ἠξίωσε, τὸ ἀνωτάτω καὶ μέγιστον δωροῦμενος, τὸ μηκέτι γενέσθαι τὴν ἀνάθεσιν· καὶ Ποπλίῳ Πετρωνίῳ, τῷ τῆς Συρίας ἐπιτρόπῳ, κελεύει γραφῆναι μηδὲν ἐπὶ τῷ ἱερῷ τῶν Ἰουδαίων εἶτι νεώτερον κινεῖν. **334.** ὅμως μέντοι καὶ τὴν χάριν διδοὺς ἔδωκεν οὐκ ἀκέραιον, ἀλλ' ἀναμίξας αὐτῇ δέος ἀργαλεώτατον· προσγράφει γὰρ· “ἐὰν δὲ τινες ἐν ταῖς ὁμόροις ἔξω μιᾶς τῆς μητροπόλεως ἐθέλοντες βωμοὺς ἢ ἱερά ἢ τινὰς εἰκόνας ἢ ἀνδριάντας ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν ἰδρῦεσθαι κωλύονται, τοὺς εἴργοντας ἢ παραχρῆμα κολάζειν ἢ εἰς αὐτὸν ἀνάγειν.” **335.** τοῦτο δὲ οὐδὲν ἦν ἕτερον ἢ στάσεων καὶ ἐμφυλίων πολέμων ἀρχὴ καὶ τῆς δωρεᾶς, ἣν ἐπ' εὐθείας ἐδόκει παρασχεῖν, πλάγιός τις ἀναίρεσις· ἔμελλον γὰρ οἱ μὲν κατὰ τὴν πρὸς Ἰουδαίους φιλονεικίαν μᾶλλον ἢ τὸ πρὸς Γάιον εὐσεβὲς καταπλήσειν τὴν χώραν ἅπασαν ἰ ἀναθημάτων, οἱ δὲ ἐν ὄψεσι ταῖς αὐτῶν τὴν τῶν πατρίων ὀρῶντες κατάλυσιν, εἰ καὶ πάντων ἦσαν προπαθέστατοι, μὴ ἀνέχεσθαι, Γάιος δὲ τοὺς παρακινήθοντας τιμωρίᾳ κρίνων μεγίστη ἀνατεθῆναι πάλιν κελεύειν τὸν ἀνδριάντα ἐν τῷ ἱερῷ. **336.** προνοία δὲ τινι καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ πάντα ἐφορῶντος καὶ σὺν δίκῃ πρυτανεύοντος θεοῦ τῶν ὁμόρων παρεκίνησεν οὐδὲν οὐδὲ εἷς, ὡς μὴ χρειαν τινὰ γενέσθαι, ἢ πρὸ μετριοτέρας μέμφεως ἀπαραίτητος ἔμελλεν ἀπαντᾶσθαι συμφορὰ. **337.** τί δὲ ὄφελος; εἶποι τις ἂν· οὐδὲ γὰρ ἡρεμούντων ὁ Γάιος ἡρέμει, μετανοῶν ἐπὶ τῇ χάριτι ἤδη καὶ τὴν πρὸ μικροῦ ζωπυρῶν ἐπιθυμίαν· προστάττει γὰρ ἕτερον ἀνδριάντα δημιουργεῖσθαι κολοσσιαῖον χαλκοῦν ἐπίχρυσον ἐν Ῥώμῃ, μηκέτι τὸν ἐν Σιδῶνι κινῶν, ἵνα μὴ τῇ κινήσει διαταράξη τὸ πλῆθος, ἀλλ' ἡρεμούντος καὶ τῆς ὑπονοίας ἀπηλλαγμένου κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν ἀφανῶς ἐν ταῖς ναυσὶ κομισθέντα λαθῶν τοὺς πολλοὺς ἐξαίφνης ἰδρῦσθαι.

XLIII

338. Τοῦτο δὲ πράξειν ἔμελλεν ἐν παράπλῳ κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀποδημίαν. ἄλεκτος γὰρ τις αὐτὸν ἔρος κατεῖχε τῆς Αλεξανδρείας, εἰς ἣν ἐπόθει σπουδῇ πάσῃ παραγενέσθαι καὶ ἀφικόμενος πλεῖστον χρόνον ἐνδιατηθῆναι, νομίζων τὴν ἐκθέωσιν, ἣν ὠνειροπόλει, μίαν ταύτην πόλιν καὶ γεγεννηκέναι καὶ συναυξήσειν καὶ ταῖς ἄλλαις παραδείγμα γεγενῆσθαι τοῦ σεβασμοῦ, μεγίστην τε οὔσαν καὶ ἐν καλῷ τῆς οἰκουμένης· τὰ γὰρ τῶν μεγάλων εἴτε ἀνδρῶν εἴτε πόλεων τοὺς καταδεεστέρους ἀνδρας τε καὶ δῆμους ζηλοῦν ἐπιχειρεῖν. **339.** ἦν μέντοι καὶ πρὸς τᾶλλα πάντα τὴν φύσιν ἄπιστος, ὡς, εἰ καὶ τι χρηστὸν ἐργάσαιτο, μετανοεῖν εὐθύς καὶ τρόπον τινὰ δι' οὐ καὶ ταυτὶ λυθήσεται ζητεῖν μετὰ μείζονος ἀνίας καὶ βλάβης. **340.** οἶον δὴ τι λέγω δεσμώτας ἔλυσεν ἐνίους ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει, πάλιν ἔδησε βαρυτέραν τῆς προτέρας ἐπαγαγὼν συμφορὰν, τὴν ἐκ δυσελπιστίας. **341.** πάλιν κατέγνω φυγὴν ἐτέρων θάνατον προσδοκησάντων, οὐκ ἐπειδὴ συνήδεσαν αὐτοῖς ἄξια θανάτου πεπραχόσιν ἢ συνόλως βραχυτέρας ἤστινοσοῦν τιμωρίας, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ὠμότητα τοῦ δικαστοῦ μὴ προσδοκῶντες ἀποφεύξεσθαι. τούτοις ἔρμαιον ἦν ἡ φυγὴ καὶ ἰσότημος καθόδῳ τὸν περὶ ψυχῆς ἀνωτάτω κίνδυνον ἀποδεδρακέναι νομίζουσιν. **342.** ἀλλ' οὐ μακρὸς διήλθε χρόνος, καὶ τῶν στρατευομένων ἐπιπέμψας τινὰς, μηδενὸς καινοτέρου προσπεσόντος, τοὺς ἀρίστους καὶ εὐγενεστάτους ἤδη ζῶντας ὡς ἐν πατρίσι ταῖς νήσοις καὶ τὴν ἰ ἀτυχίαν εὐτυχέστατα φέροντας ἀθρόους ἀνήρει, πένθος οἰκτρότατον καὶ ἀπροσδόκητον οἴκοις τῶν ἐν Ῥώμῃ μεγάλων προσβαλῶν. **343.** εἰ δὲ τισι καὶ δωρεὰν ἔδωκεν ἀργύριον, οὐχ ὡς δάνειον ἀνέπραττε τόκους προσεκλέγων καὶ ἐπιτοκίας, ἀλλ' ὡς φώριον μετὰ μεγίστης τῶν λαβόντων ζημίας· οὐ γὰρ ἐξήρκει τὰ δοθέντα τοῖς ἀθλίοις ἀποτινύειν, ἀλλὰ καὶ τὰς οὐσίας ὅλας προσεσιέφερον, ἃς ἢ παρὰ γονέων ἢ παρ' οἰκείων ἢ φίλων ἐκληρονόμου ἢ ποριστὴν ἐλόμενοι βίον ἐκτήσαντο αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν. **344.** οἱ δ' εὐπάρυφοι καὶ

σφόδρ' εὐδοκμεῖν οἰόμενοι τρόπον ἕτερον τὸν σὺν ἡδονῇ μετὰ προσποιήσεως φιλικῆς ἐβλάπτοντο, πάμπολλα μὲν εἰς τὰς ἀκρίτους καὶ ἀτάκτους καὶ ἐξαπιναίους ἀποδημίας ἀναλίσκοντες, πάμπολλα δὲ εἰς τὰς ἐστιάσεις· ὅλας γὰρ οὐσίας ἐξανάλουν εἰς ἑνὸς δεῖπνου παρασκευήν, ὡς καὶ δανειζέσθαι τοσαύτη τις ἦν ἢ πολυτέλεια. **345.** τοιγαροῦν ἀπηύχοντό τινες ἤδη τὰς δεδομένας ὑπ' αὐτοῦ χάριτας, ὑπολαμβάνοντες οὐκ ὠφέλειαν ἀλλὰ δέλεαρ εἶναι καὶ ἐνέδραν ἀφορήτου ζημίας. **346.** τοσαύτη μὲν οὖν τις ἢ περὶ τὸ ἦθος ἦν ἀνωμαλία πρὸς ἅπαντας, διαφερόντως δὲ πρὸς τὸ Ἰουδαίων γένος, ᾧ χαλεπῶς ἀπεχθανόμενος τὰς μὲν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι προσευχὰς ἀπὸ τῶν κατ' Ἀλεξάνδρειαν ἀρξάμενος σφετερίζεται, καταπλήσας εἰκόνων καὶ ἀνδριάντων τῆς ἰδίας μορφῆς – ὁ γὰρ ἐτέρων ἀνατιθέντων ἐφείς αὐτὸς ἰδρῦετο δυνάμει –, τὸν δὲ ἐν τῇ ἱεροπόλει νεών, ὃς λοιπὸς ἦν ἄψαυστος ἀσουλίας ἡξιωμένος τῆς πάσης, μεθηρμόζετο καὶ μετεσχημάτιζεν εἰς οἰκεῖον ἱερόν, ἵνα Διὸς Ἐπιφανοῦς Νέου χρηματίζῃ Γαῖου. **347.** τί φήσ; σὺ μὲν ἄνθρωπος ὦν αἰθέρα καὶ οὐρανὸν ζητεῖς προσλαβεῖν, οὐκ ἀρκεσθῆς τῷ πλήθει τῶν τοσούτων ἡπείρων, νήσων, ἔθνων, κλιμάτων, ὧν ἀνήψω τὴν ἀρχήν; τὸν δὲ θεὸν οὐδενὸς τῶν ἐνταῦθα καὶ παρ' ἡμῖν ἀξιοῖς, οὐ χώρας, οὐ πόλεως, ἀλλὰ καὶ τὸν βραχὺν οὕτως περιβόλον αὐτῷ καθιερωθέντα καὶ καθοσιωθέντα χρησιμοῖς καὶ λογίοις θεσφάτοις ἀφελέσθαι διανοή, ἵν' ἐν τῷ τῆς τοσαύτης γῆς ἰ περιβόλῳ μηδὲν ἴχνος μηδὲ ὑπόμνημα καταλειφθῇ τιμῆς καὶ εὐσεβείας τῆς εἰς τὸν ὄντως ὄντα ἀληθῆ θεόν; καλὰς ὑπογράφεις τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐλπίδας· **348.** ἀγνοεῖς ὅτι πηγὰς ἀνατέμνεις ἀθρόων κακῶν, καινουργῶν καὶ μεγαλουργῶν ἃ μῆτε δρᾶν μῆτε λογιζέσθαι θέμις; ***

XLIV

349. Ἄξιον δὲ ἐπιμνησθῆναι καὶ ὧν εἶδομέν τε καὶ ἠκούσαμεν μεταπεμφθέντες ἀγωνίσασθαι τὸν περὶ τῆς πολιτείας ἀγῶνα. εἰσελθόντες γὰρ εὐθύς ἐγνωμεν ἀπὸ τοῦ βλέμματος καὶ τῆς κινήσεως, ὅτι οὐ πρὸς δικαστὴν ἀλλὰ κατήγορον ἀφίγμεθα, τῶν ἀντιτεταγμένων μᾶλλον ἐχθρόν. **350.** δικαστοῦ μὲν γὰρ ἔργα ταῦτα ἦν· καθίσει μετὰ συνέδρων ἀριστίνδην ἐπιλεγμένων, ἐξεταζομένης ὑποθέσεως μεγίστης ἐν τετρακοσίοις ἔτεσιν ἡσυχασθείσης καὶ νῦν πρῶτον εἰσαγομένης ἐπὶ μυριάσι πολλαῖς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἰουδαίων, ἐκατέρωθεν στήναι τοὺς ἀντιδίκους μετὰ τῶν συναγορευσόντων, ἐν μέρει μὲν ἀκοῦσαι τῆς κατηγορίας, ἐν μέρει δὲ τῆς ἀπολογίας πρὸς μεμετρομένον ὕδωρ, ἀναστάντα βουλευσάσθαι μετὰ τῶν συνέδρων, τί χρὴ φανερώς ἀποφῆναισθαι γνώμη τῇ δικαιοτάτῃ· τυράννου δὲ ἀμειλίκτου δεσποτικὴν ὄφρυν ἐπανατειναμένου τὰ πραχθέντα. **351.** χωρὶς γὰρ τοῦ μηδὲν ὦν ἀρτίως εἶπον ἐργάσασθαι, μεταπεμφάμενος τοὺς δυεῖν κήπων ἐπιτρόπους τοῦ τε Μαικήνα καὶ Λαμία – πλησίον δὲ εἰσιν ἀλλήλων τε καὶ τῆς πόλεως, ἐν οἷς ἐκ τριῶν ἢ τεττάρων ἡμερῶν διέτριβε· κείθι γὰρ ἐπὶ παροῦσιν ἡμῖν ἢ κατὰ παντὸς τοῦ ἔθνους ἔμελλε σκηνοβατεῖσθαι δραματοποιία – κελεύει τὰς ἐπαύλεις αὐτῷ πάσας περιανοιχθῆναι· βούλεσθαι γὰρ μετὰ ἀκριβείας ἐκάστην ἰδεῖν. **352.** ἡμεῖς δὲ ὡς αὐτὸν εἰσαχθέντες ἅμα τῷ θεάσασθαι μετ' αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας τῆς ἀπάσης νεύοντες εἰς τοῦδαφος ἐδεξιούμεθα, Σεβαστὸν Ἀυτοκράτορα προσειπόντες· ὁ δὲ οὕτως ἐπιεικῶς καὶ φιλανθρώπως ἀντιπροσηγόρευσεν, ὡς μὴ μόνον τὴν ὑπόθεσιν ἀλλὰ καὶ τὸ ζῆν ἀπογνῶναι. **353.** σαρκάζων γὰρ ἅμα καὶ σεσηρῶς “ὕμεῖς” εἶπεν “ἔστε οἱ θεομισεῖς, οἱ θεὸν μὴ νομίζοντες εἶναι με, τὸν ἤδη παρὰ πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἀνωμολογημένον, ἀλλὰ τὸν ἀκατονόμαστον ὑμῖν;” καὶ ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπεφήμιζε πρόσρησιν, ἦν οὐδὲ ἀκούειν θεμιτόν, οὐχ ὅτι διερμηνεύειν αὐτολεξεί. **354.** πόσης εὐθύς ἀνεπλήσθησαν ἡδονῆς οἱ τῆς ἐναντίας μερίδος πρέσβεις, ἤδη κατωρθωκέναι διὰ τῆς πρώτης ἀναφθέγγεως Γαῖου τὴν πρεσβείαν νομίζοντες· ἐπεχειρονόμουν, ἀνωρχοῦντο, ἰ τὰς θεῶν ἀπάντων ἐπωνυμίας ἐπεφήμιζον αὐτῷ.

XLV

355. γανύμενον δὲ ταῖς ὑπὲρ ἀνθρωπίνην φύσιν προσρήσει θεασάμενος ὁ πικρὸς συκοφάντης Ἰσίδωρος “ἔτι μᾶλλον” ἔφη, “δέσποτα, μισήσεις τοὺς παρόντας καὶ τοὺς ὧν εἰσιν ὁμόφυλοι, ἐὰν γνῶς τὴν εἰς σὲ κακόνοιαν αὐτῶν καὶ ἀσέβειαν· ἀπάντων γὰρ ἀνθρώπων ὑπὲρ σωτηρίας τῆς σῆς θυσίας ἀναγόντων εὐχαριστηρίους, οὐχ ὑπέμειναν οὗτοι μόνοι θύειν· ὅταν δὲ οὗτοι λέγω, καὶ τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους συμπαραλαμβάνω.” **356.** ἀναβοησάντων δὲ ἡμῶν ὁμοθυμαδὸν “κύριε Γαίε, συκοφαντούμεθα· καὶ γὰρ ἐθύσαμεν καὶ ἐκατόμβας ἐθύσαμεν, οὐ τὸ μὲν αἷμα τῷ βωμῷ

περισπείσαντες τὰ δὲ κρέα εἰς θοίνην καὶ εὐωχίαν οἴκαδε κομίσαντες, ὡς ἔθος ἐνίοις ποιεῖν, ἀλλ' ὀλόκαυτα τὰ ἱερεῖα παραδόντες τῇ ἱεράῳ φλογί, καὶ τρίς, οὐχ ἅπαξ, ἤδη· πρῶτον μὲν ὅτε διεδέξω τὴν ἡγεμονίαν, δεύτερον δὲ ὅτε τὴν βαρεῖαν νόσον ἐκείνην ἦν πᾶσα ἡ οἰκουμένη συνενόσησεν ἐξέφυγες, τρίτον δὲ κατὰ τὴν ἐλπίδα τῆς Γερμανικῆς νίκης,” 357. “ἔστω” φησί “ταῦτα ἀληθῆ, τεθύκατε, ἀλλ' ἑτέρω, κἂν ὑπὲρ ἐμοῦ· τί οὖν ὄφελος; οὐ γὰρ ἐμοὶ τεθύκατε.” φρίκη βύθιος εὐθύς κατέσχευεν ἡμᾶς ἐπὶ τῷ προτέρω καὶ τοῦτο ἀκούσαντας, ἢ καὶ μέχρι τῆς ἐπιφανείας ἀνεχύθη. 358. καὶ ταῦθ' ἅμα λέγων ἐπήει τὰς ἐπαύλεις, ἀνδρῶνας κατανοῶν, γυναικωνίτιδας, τὰ ἐν ἐπιπέδῳ, τὰ ὑπερῶα, ἅπαντα, αἰτιώμενος ἐνίας ὡς ἐλλιπεῖς κατασκευάς, ἐτέρας ἐπινοῶν καὶ προσδιατάττων πολυτελεστέρας αὐτός. 359. εἶτα ἡμεῖς ἐλαυνόμενοι παρηκολουθοῦμεν ἄνω κάτω, χλευαζόμενοι καὶ κατακερτομούμενοι πρὸς τῶν ἀντιπάλων ὡς ἐν θεατρικοῖς μίμοις· καὶ γὰρ τὸ πρᾶγμα μιμεία τις ἦν· ὁ μὲν δικαστὴς ἀνελήφει σχῆμα κατηγόρου, οἱ δὲ κατήγοροι φαύλου δικαστοῦ πρὸς ἔχθραν ἀποβλέποντος, ἀλλ' οὐ τὴν φύσιν τῆς ἀληθείας. 360. ὅταν δὲ αἰτιάται κρινόμενον δικαστὴς καὶ τοσοῦτος, ἀνάγκη σιωπᾶν· ἔστι γὰρ πως καὶ δι' ἡσυχίας ἀπολογεῖσθαι, καὶ μάλιστα πρὸς οὐδὲν ὧν ἐπεζήτει καὶ ἐπεπόθει δυναμένους ἀποκρίνασθαι, τῶν ἐθῶν καὶ νομίμων τὴν γλῶτταν ἐπεχόντων καὶ τὸ στόμα κλειόντων καὶ ἀπορραπτόντων. 361. ἐπεὶ δὲ ἔνια τῶν περὶ τὰς οἰκοδομὰς διετάξατο, μέγιστον καὶ σεμνὸν ἐρώτημα ἤρῳτα· “διὰ τί χοιρείων κρεῶν ἀπέχεσθε;” πάλιν πρὸς τὴν πεῦσιν γέλωσ ἐκ τῶν ἀντιδίκων κατερράγη τοσοῦτος, τῇ μὲν ἡδομένων τῇ δὲ καὶ ἐπιτηδευόντων ἕνεκα κολακείας ὑπὲρ τοῦ τὸ λεχθὲν δοκεῖν σὺν εὐτραπελίᾳ καὶ χάριτι εἰρησθαι, ὡς τινα τῶν ἐπομένων αὐτῷ θεραπόντων ἰ ἀγανακτεῖν ἐπὶ τῷ καταφρονητικῶς ἔχειν αὐτοκράτορος, ἐφ' οὗ καὶ τὸ μετρίως μειδιάσαι τοῖς μὴ πάνυ συνήθεσιν οὐκ ἀσφαλές. 362. ἀποκριναμένων δὲ ἡμῶν, ὅτι “νόμιμα παρ' ἑτέροις ἕτερα καὶ χρήσις ἐνίων ὡς ἡμῖν καὶ τοῖς ἀντιδίκοις ἀπειρηται”, καὶ φαμένου τινὸς “ὡς πολλοὶ γε καὶ τὰ προχειρότατα ἀρνία οὐ προσφέρονται”, γελάσας “εὐ γε” εἶπεν, “ἔστι γὰρ οὐχ ἡδέα.” 363. τοιαῦτα φλυαρηθέντες καὶ κατακερτομηθέντες ἐν ἀμηχάνοις ἦμεν. εἶτα ὁπὲ ποτε παρασεσυρμένως “βουλόμεθα μαθεῖν” ἔφη, “τίσι χρῆσθε περὶ τῆς πολιτείας δικαίους.” 364. ἀρξαμένων δὲ λέγειν καὶ διδάσκειν, ἀπογευσάμενος τῆς δικαιολογίας καὶ συνείδω ὡς οὐκ ἔστιν εὐκαταφρόνητος, πρὶν ἐπενεγκεῖν τὰ ἐχυρώτερα, συγκόψας καὶ τὰ πρότερα δρομαῖος εἰς τὸν μέγαν οἶκον εἰσεπήδησε καὶ περιελθὼν προστάττει τὰς ἐν κύκλῳ θυρίδας ἀναληφθῆναι τοῖς ὑάλῳ λευκῇ παραπλησίως διαφανέσι λίθοις, οἱ τὸ μὲν φῶς οὐκ ἐμποδίζουσιν, ἀνεμον δὲ εἴργουσι καὶ τὸν ἀφ' ἡλίου φλογμόν. 365. εἶτα προελθὼν ἄνευ σπουδῆς μετρίωτερον ἀνηρῳτα· “τί λέγετε;” συνείρειν δὲ ἀρξαμένων τὰ ἀκόλουθα, εἰστρέχει πάλιν εἰς ἕτερον οἶκον, ἐν ᾧ γραφὰς ἀρχετύπους ἀνατεθῆναι προσέταττεν. 366. οὕτω τῶν ἡμετέρων σπαραττομένων καὶ διαρτωμένων καὶ μόνον οὐ συγκοπτομένων καὶ συντριβομένων δικαίων, ἀπειρηκότες καὶ μηδὲν ἔτι σθένοντες, αἰεὶ δὲ οὐδὲν ἕτερον ἢ θάνατον προσδοκῶντες, οὐκέτι τὰς ψυχὰς ἐν αὐτοῖς εἴχομεν, ἀλλ' ὑπ' ἀγωνίας ἔξω προεληλύθεσαν ἰκετεύειν τὸν ἀληθινὸν θεόν, ἵνα τοῦ ψευδωνύμου τὰς ὀργὰς ἐπίσχη. 367. ὁ δὲ λαβὼν οἶκτον ἡμῶν τρέπει τὸν θυμὸν αὐτοῦ πρὸς ἔλεον· καὶ ἀνεθείς πρὸς τὸ μαλακώτερον, τοσοῦτον εἰπὼν “οὐ πονηροὶ μᾶλλον ἢ δυστυχεῖς εἶναι μοι δοκοῦσιν ἀνθρώποι καὶ ἀνόητοι μὴ πιστεύοντες, ὅτι θεοῦ κεκλήρωμαι φύσιν”, ἀπαλλάττεται προστάξας καὶ ἡμῖν ἀπέρχεσθαι.

XLVI

368. Τοιοῦτον ἀντὶ δικαστηρίου θέατρον ὁμοῦ καὶ δεσμοπήριον ἐκφυγόντες – ὡς μὲν γὰρ ἐν θεάτρῳ κλωσμός συριπτόντων, καταμωκωμένων, ἄμετρα χλευαζόντων, ὡς δὲ ἐν εἰρκτῇ πληγαὶ κατὰ τῶν σπλάγχων φερόμεναι, βάσανοι, κατατάσεις τῆς ὅλης ψυχῆς διὰ τε τῶν εἰς τὸ θεῖον βλασφημιῶν καὶ διὰ τῶν ἐπανατάσεων, ἃς τοσοῦτος αὐτοκράτωρ ἰ ἐπανετείνοτο, μνησικακῶν οὐ περὶ ἑτέρου, ῥαδίως γὰρ ἂν μετέβαλεν, ἀλλὰ περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῆς εἰς τὴν ἐκθέωσιν ἐπιθυμίας, ἢ μόνους ὑπελάμβανε μήτε συναινεῖν Ἰουδαίους μήτε δύνασθαι συνυπογράψασθαι – 369. μόλις ἀνεπνεύσαμεν, οὐκ ἐπειδὴ φιλοζωοῦντες θάνατον κατεπτήχειμεν, ὃν ἄσμενοι καθάπερ ἀθανασίαν εἰλόμεθα ἂν, εἰ δὴ τι τῶν νομίμων ἔμελλεν ἐπανόρθωσιν ἔξειν, ἀλλ' εἰδότες ἐπ' οὐδενὶ λυσιτελεῖ παρανάλωμα γενησόμενοι μετὰ πολλῆς δυσκλείας· ἂ γὰρ ἂν πρέσβεις ὑπομένωσιν, ἐπὶ τοὺς πέμψαντας λαμβάνει τὴν ἀναφοράν. 370. τούτων μὲν δὴ χάριν ἐπὶ ποσὸν ἐδυνήθημεν ἀνακύψαι, τὰ δὲ ἄλλα ἡμᾶς ἐφόβει διεπτοημένους καὶ ἀποροῦντας, τί γινώσεται, τί ἀποφανεῖται, ποταπὴ γένοιτ' ἂν ἡ κρίσις· ἤκουσε γὰρ τῆς ὑποθέσεως, ὃς πραγμάτων ἐνίων παρήκουσεν; ἐν ἡμῖν δὲ πέντε πρεσβευταῖς σαλεύειν τὰ τῶν πανταχοῦ πάντων Ἰουδαίων οὐ χαλεπόν; 371. εἰ γὰρ χαρίσαιτο τοῖς ἡμετέροις ἐχθροῖς, τίς ἕτερα πόλις

ἡρεμήσει; τίς οὐκ ἐπιθήσεται τοῖς συνοικοῦσι; τίς ἀπαθῆς καταλειφθήσεται προσευχή; ποῖον πολιτικὸν οὐκ ἀνατραπήσεται δίκαιον τοῖς κοσμουμένοις κατὰ τὰ πάτρια τῶν Ἰουδαίων; ἀνατετράψεται, ναυαγήσει, κατὰ βυθοῦ χωρήσει καὶ τὰ ἐξάριετα νόμιμα καὶ τὰ κοινὰ πρὸς ἑκάστας τῶν πόλεων αὐτοῖς δίκαια. **372.** τοιοῦτοις ὑπέραντλοι γενόμενοι λογισμοῖς ὑπεσυρόμεθα καταποντούμενοι· καὶ γὰρ οἱ τέως συμπράττειν ἡμῖν δοκοῦντες ἀπειρήκεσαν· καλουμένων γοῦν, ἔνδον ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ὑπεξῆλθον διὰ φόβον ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι τὸν ἴμερον, ᾧ κέχρητο πρὸς τὸ νομίζεσθαι θεός. **373.** εἴρηται μὲν οὖν κεφαλαιωδέστερον ἡ αἰτία τῆς πρὸς ἅπαν τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἀπεχθείας Γαῖου· λεκτέον δὲ καὶ τὴν παλινωδίαν.